

2

EJBO
KÖNYVEK

Kezdő lépések...

Tananyag az emberi jogok
oktatásához

alapítvány
az emberi
jogok és
a béke
oktatásáért

Kezdő lépések: Tananyag az emberi jogok oktatásához

Támogatók: ENSZ Menekültügyi Főbiztossága, Ifjúsági és Sportminisztérium, Pest Megyei
Gyermek és Ifjúsági Alapítvány, Pro-Helvetia Alapítvány,
MTA Szociológiai Kutatóintézete

Eredeti címe: **A manual for starting Human Rights Education**

Amnesty International 1 Easton Street, London WC1 8DJ, United Kingdom

Fordították: dr. Bodrogi Bea, dr. Győrfi Éva, Bodrogi Zsuzsa
Szerkesztette: Borbélyné Nagy Éva • Grafika: ár&ás
Magyarországon kiadja az AI engedélyével az EJBO Alapítvány
Budapest, 1999. ISBN 963 03 8055 2

TARTALOM

Első rész: Kezdő lépések

- Mik azok az emberi jogok? **6. oldal**
- Mit jelent az emberi jogok oktatása? **8. oldal**
- Általános kérdések az emberi jogok oktatásáról **10. oldal**

Második rész: Eszközök

- Az emberi jogi környezet feltárása az iskolában **14. oldal**
 - Hogyan válhat az emberi jogok oktatása a tananyag részévé? **20. oldal**
 - Hatékony tanítási módszerek **23. oldal**
 - Hogyan tervezzük meg saját emberi jogi oktatásunkat **34. oldal**
 - Az emberi jogi oktatás értékelése **36. oldal**

Harmadik rész: Fiatalabb gyerekek 39 – 75. oldal

Negyedik rész: Nagyobb gyerekek 77 – 118. oldal

Ötödik rész: Emberi jogi dokumentumok

- Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata **120. oldal**
 - Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatának egyszerűbb változata **124. oldal**
 - Egyezmény a gyermek jogairól – egyszerűsített változat **127. oldal**
- Egyezmény a gyermek jogairól – összefoglalás **128. oldal**

Hatodik rész: Következő lépések

- Építsünk ki emberi jogi oktatási hálózatot **130. oldal**
- Emberi jogi oktatás-képzés szervezése **132. oldal**
 - Egy példa az emberi jogok oktatásáról szervezett képzésre **134. oldal**
 - Az emberi jogok oktatására szervezett képzés értékelése **137. oldal**
 - Hasznos szervezetek **139. oldal**
 - Lehetséges támogatók **143. oldal**
- Hasznos magyar nyelvű kiadványok **144. oldal**

Kezdő lépések: Tananyag az Emberi Jogok Oktatásához

Köszönetnyilvánítás

Ennek a tananyagnak az elkészítéséhez – négy évvel ezelőtti kigondolásától kezdve – a világ különböző részéről nagyon sok segítséget, tapasztalatot, ismeretet kaptunk különböző szervezetektől, és egyénektől. Az összes nevet lehetetlen lenne felsorolni, az alábbiakban ezért csak azoknak a nevét említjük meg, akiktől a legtöbb segítséget, támogatást kaptuk.

Nick Wilson és Branka Emersic kitartó munkája nélkül e tananyag nem készülhetett volna el és nem jelenhetett volna meg. Az értékes magyarázatokat Felisa Tibbitts, Nancy Flowers, Hugh Starkey, Jana Kviecinska, Corina Leca, Jana Ondrackova és Cheryl Law készítették.

A szöveget Kerry Howard, Ulrike Zimmermann és Anna Henry gépelte le.

Külön köszönet az alábbi személyeknek, szervezeteknek, akik munkájukkal és tapasztalataikkal támogattak bennünket munkánk során: Állampolgár Alapítvány – UK, Centre International de Formation a l'Enseignement des Droits de l'Homme – Svájc, Európa Tanács – Emberi Jogok Központja, David Shiman – USA, Gerald Kador – Ausztria, Gerard Mensink és Harry Hummel – Hollandia, Humanities Education Centre Tower Hamlets PDC – UK, Minority Rights Group – UK, Holland Helsinki Bizottság, Save the Children Fund – UK, Williem Kriedler és Thomas Lickona.

Elnézést kérünk mindazoktól, akiknek a nevét a fentiekben kihagytuk.

Nagyra értékeljük mindenki munkáját, akik a tervünk megvalósításában bármilyen módon segítséget nyújtottak.

Bevezetés

Ez a kézikönyv tanárok, valamint mindazok számára készült, akik fiatalokkal dolgoznak együtt, és tanításuk során az emberi jogokat a gyakorlatba is át szeretnék ültetni. Az emberi jogok alapjait az egyes korosztályoknak megfelelően kisebb és nagyobb gyerekeknek szóló gyakorlatokkal mutatja be. A könyv tanácsot ad a módszerek megválasztásához, valamint segítséget nyújt azoknak, akik ezen a területen tovább szeretnének lépni.

A kézikönyv az Amnesty International és más közép-kelet európai emberi jogi aktivisták kezdeményezésére kifejezetten a régió számára készült. Ne feledkezzünk meg erről, ha a bemutatott feladatokat más régióban is alkalmazni kívánjuk.

Érdemes a tananyagot saját használatra lemásolni, lefordítani és adaptálni. Aki Európában él, kérjük, kérdezze meg az Amnesty International helyi képviselőjétől, hogy lefordította-e már valaki az adott nyelvre, amennyiben nem, akkor az elkészült fordítás, valamint adaptáció egy példányát kérjük, juttassa el hozzá.

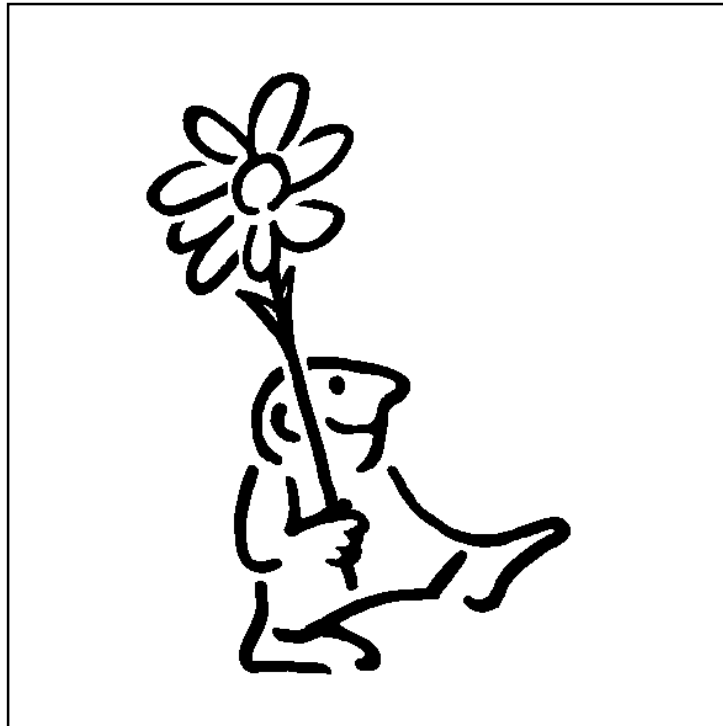
A tananyagra, valamint Európán kívüli használatára vonatkozó kérdéseket a Human Rights Education Team, Amnesty International, International Secretariat címére lehet elküldeni. Az emberi jogok oktatására vonatkozó egyéb információkat és publikációkat szintén ettől a szervezettől lehet beszerezni.

Első rész: Kezdő lépések

Mik azok az emberi jogok?

Mit jelent az Emberi Jogok Oktatása?

Általános kérdések az Emberi Jogok Oktatásáról

„Talán mindannyian úgy születtünk, hogy ismerjük jogainkat
– csak emlékeztetni kell rá minket”
Román EJO tréner

Mik azok az emberi jogok?

Az emberi jogok olyan alapvető feltételei az életnek, amelyek betartása nélkül az emberek nem élhetnének emberi lényként megbecsülve. Az emberi jogok a szabadság, az igazság, a béke alapköveit jelentik. Tiszteletben tartásuk az egyén és közösség fejlődésének alapja.

Az emberi jogok fejlődése a szabadságért és az egyenlőségért – a világ bármely részén – vívott harcban gyökerezik. Az emberi jogok alapjai – az emberi élet és méltóság elismeréseként – a legtöbb világvallásban és filozófiában megtalálhatóak.

Ezeket az eszméket az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata hirdette ki. Más dokumentumok, mint például a Nemzetközi Egyezmény az Emberi Jogokról, megfogalmazták mindazt, amit a kormányoknak az állampolgárok jogainak tiszteletben tartása végett tenniük, vagy amitől e célból tartózkodniuk kell.

Az emberi jogok jellemzői:

- Az emberi jogokat nem lehet megvenni vagy örökölni. Az emberi jogok az emberiség minden tagját alanyi jogon illetik meg – mint embert. Ezek azok a jogok, amelyek az embereket születésüktől fogva megilletik. „Bennünk rejlő jogok”. Velünk született jogok.
- Az emberi jogok – fajra, nemre, vallásra, politikai nézetre, nemzeti, társadalmi hovatartozásra tekintet nélkül – mindenkit egyaránt megilletnek. Mindannyian szabadnak és egyenlőnek születünk – az emberi jogok „egyetemesek”.
- Az emberi jogokat nem lehet az embertől „elvenni”. Senkinek nincsen joga ahhoz, hogy más bármilyen okból megfoszson emberi jogától. Az embereknek akkor is vannak emberi jogaik, ha a saját országuk törvényei azt nem ismerik el, vagy nem védik azokat – például a rabszolgaság idején a rabszolgáknak is voltak jogaik, ezeket azonban megsértették. Az emberi jogok elidegeníthetetlen jogok.
- Minden embernek joga van szabadságban, biztonságban és tisztességes életfeltételek között élni. Az emberi jogok oszthatatlanok.

A jogok kategóriái

A jogok három kategóriáját különböztetjük meg:

1. Polgári és politikai jogok. (Első generációs jogoknak is nevezzük). Ezek ún. „szabadság-orientált” jogok, amelyek a következőket foglalják magukban: az egyén élethez, szabadsághoz, biztonsághoz való joga, kínzás, rabszolgaság tilalma, politikai részvétel, vélemény-, gondolat-, lelkiismeret-, vallásszabadság, egyesülés és gyülekezés szabadsága.

2. Gazdasági és szociális jogok. (Második generációs jogok.) Ezek ún. „biztonságorientált” jogok, amelyek többek között az alábbiakat foglalják magukban: munkához, oktatáshoz való jog, elfogadható életszínvonalhoz, élelemhez, egészségügyi ellátáshoz való jog.

3. Környezetvédelmi, kulturális jogok. (Harmadik generációs jogok.) Ilyen például egy olyan környezetben való éléshez való jog, amely tiszta és pusztítástól védett, valamint a kulturális, politikai és gazdasági fejlődéshez való jog.

Amikor azt mondjuk, hogy minden embernek vannak emberi jogai, ez azt is jelenti, hogy mindenkinek kötelessége mások jogait tiszteletben tartani.

Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata

A legszélesebb körben elfogadott emberi jogi dokumentum az ENSZ Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata. (UDHR) Legfontosabb üzenete az, hogy minden ember önálló, egyedi érték. A nyilatkozatot az Egyesült Nemzetek Szövetsége 1948. december 10-én, nyolc állam tartózkodása mellett, egyhangúlag fogadta el. A dokumentum felsorolja azokat az alapvető jogokat, amelyek mindenkit megilletnek, tekintet nélkül bármely megkülönböztetésre, nevezetesen fajra, színre, nemre, nyelvre, vallásra, politikai vagy bármely más véleményre, nemzeti vagy társadalmi eredetre, vagyonra, születésre, vagy bármely más körülményre nézve.

Továbbá kinyilvánította, hogy a kormányoknak nemcsak saját állampolgáraikkal, hanem más országok állampolgáraival szemben is tiszteletben kell tartaniuk ezeket a jogokat.

A nemzeti határok nem jelentenek akadályt abban, hogy jogaik érvényesítéséhez segítséget nyújtsunk másoknak. 1948 óta az Egyetemes Nyilatkozat nemzetközi mintaként szolgál az emberi jogok szabályozásában. Az 1993-ban megrendezett világkonferencián a világ népességének 99%-át képviselő 171 állam újra megerősítette az emberi jogok iránt vállalt kötelezettségeit.

Jogi helyzet

Bár az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata (UDHR) a legtöbb nemzetközi emberi jogi szabályozás számára mintaként szolgál, önmagában ez nem kötelező erejű dokumentum. Általánosságban megfogalmazott alapelvei a világ közvéleményére azonban mégis nagy befolyással bírnak. Az alapelveket jogi szinten a Polgári és Politikai, valamint a Szociális és Kulturális Jogokról szóló Nemzetközi Egyezmény szabályozza. Azok az országok, amelyek aláírták az említett egyezményeket – a törvényi kereteket megteremtve –, magukra nézve kötelezőnek ismerik el ezen emberi jogok betartását. A világ összes országának több mint fele nem csatlakozott ehhez a két egyezményhez.

Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata számos regionális emberi jogi kezdeményezést is ösztönzött. Ilyen például az Emberi Jogokról szóló Európai Egyezmény, az Emberi Jogokról szóló Amerikai Egyezmény. A nemzetek egyes törvénykönyvei is garantálják az emberi jogok betartását.

Első gondolatok a jogokról

Az emberi jogokról való gondolkodáshoz segítséget nyújt az, ha először leírjuk mindazt, ami szerintünk az emberi jogok közé tartozik. Ha csoportban dolgozunk, mindenki egyénileg gyűjtse össze ezeket, majd közösen beszéljük ezt meg. Olvassuk el e tananyag ötödik fejezetében bemutatott Emberi Jogok Nemzetközi Egyezségokmányát, majd hasonlítsuk össze ezt a saját listánkkal. Megegyezik a két lista?

Mit jelent az emberi jogok oktatása?

Az emberi jogok oktatása nemcsak azt jelenti, hogy az emberi jogokról, hanem azt is, hogy az emberi jogokért oktatunk. Például:

- Ha a nemzetközi jogról vagy a kínzásról, mint az emberi jog megsértéséről beszélünk, ez azt jelenti, hogy az emberi jogokról tanítunk.
- Ha azonban arról beszélünk, hogyan tiszteljük, védjük ezeket a jogokat, akkor ez azt jelenti, hogy az emberi jogokért tanítunk.

Az emberi jogok oktatásával elérhetjük, hogy az emberek megértsék, megismerjék az emberi jogokat, valamint azt, hogy érzékeljék ezek fontosságát, tiszteletben tartásuk és védelmük érdekében.

Ez a kézikönyv segítséget nyújt abban, hogyan tanítsunk az emberi jogokról, valamint az emberi jogokért.

A gyakorlatok révén a gyerekek olyan ismeretre tehetnek szert, mely által készségük, viselkedésük formálódhat. Ezeket a szempontokat tartottuk szem előtt minden egyes feladat összeállításánál, ez pedig párbeszéd, aktív közreműködést igénylő oktatási módszert tett szükségessé. Az emberi jogok oktatásában jártas tanárok szerint a készségek, az attitűd, valamint az ismeretek fejlesztésének – mind a gyerekek, mind a felnőttek esetében – ez a leghatékonyabb módszere.

Az 9. oldalon található ábra segítséget nyújt a készség, ismeret, az attitűd és az alkalmazott módszer közötti kapcsolat megértéséhez. (További magyarázat ezzel kapcsolatban a 30.-ik oldalon található.) Ezekre az elemekre épül minden feladat

Készségek: pl. másokra figyelés, együttműködés, kommunikáció, problémamegoldás, kérdések feltevése. Ezek a készségek segítenek a gyerekeknek abban, hogy:

- elemezzék a körülöttük lévő világot,
- megértsék, hogy az emberi jogok hozzájárulnak saját és mások életének a fejlődéséhez,
- közreműködjenek az emberi jogok megvédésében.

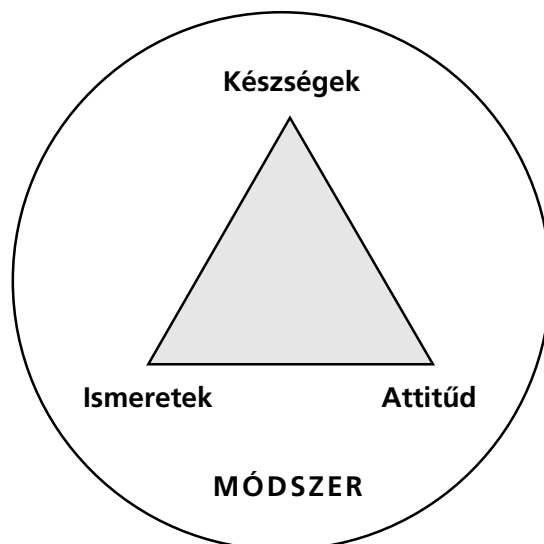
Ismeretek: pl. annak ismerete, hogy léteznek emberi jogi dokumentumok, milyen jogokat tartalmaznak ezek, valamint az, hogy ezek a jogok minden ember számára egyetemesek és elidegeníthetetlenek. Információ arról, hogy milyen következményekkel jár az emberi jogok megsértése.

Attitűd: annak felismerése, hogy az emberi jogok fontosak, hogy az emberi méltóság születéstől fogva mindenkit megillet, hogy a jogokat tiszteletben kell tartani, hogy jobb az együttműködés mint a konfliktus, hogy felelősek vagyunk cselekedeteinkért, és hogy hozzájárulhatunk a világ tökéletesítéséhez, csak meg kell próbálnunk azt. Ezek az attitűdök hozzájárulnak a gyerekek morális fejlődéséhez, és felkészítik őket a társadalomban való pozitív részvételre.

Módszer: Az aktív közreműködés és párbeszéd segítségével a gyerekek maximálisan részt vesznek a tanulási folyamatban. Tanáraikkal együtt a körülöttük lévő világ aktív felfedezőivé válnak, és nem csak passzív hallgatói lesznek a tanár előadásának. Az emberi jogok tanításakor ezt a módszert érdemes alkalmazni, hiszen egy téma tárgyalása során számos különböző nézőpont kerül felszínre, és a felmerült kérdésekre nem csak egy helyes válasz adható.

Az elvek játéka: Az alábbi feladat hasznos lehet a jogról való gondolkodáshoz. A gyakorlatot érdemes csoportos munkában végezni. Minden csoport az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatából válasszon ki tíz cikket (120. oldal). Pl. az egyik csoport tanulmányozza az alábbi cikkeket: 1., 4., 7., 10., 13., 16., 19., 22., 25., 28. A másik csoport a 2., 5., 8., 11., 14., 17., 20., 23., 26., 29. cikkeket, míg a harmadik csoport a 3., 6., 9., 12., 15., 18., 21., 24., 27., 30. cikkeket olvassa el. Próbáljuk kiolvasni a cikkekből az alapelveket. Minden csoport megoldását vitassuk meg. Beszéljük meg, hogy miért fontosak ezek az elvek. Hogyan változna meg az ország, ha minden egyes személy tiszteletben tartaná ezeket az elveket? Például milyen változások történnének egy helyi választás során? Definiáljuk az alábbi elveket:

Felelősség	Igazságosság	Szabadság
Egyenlőség	Tolerancia	Szolidaritás
Biztonság	Identitás	Béke

Ezekre az elemekre épül minden feladat

Általános kérdések az emberi jogok oktatásáról

A következő kérdéseket gyakran felteszik az emberi jogokat az oktatás során alkalmazni kívánó tanárok. Az alábbi rövid válaszok talán segítenek az aggályok eloszlításában.

Kérdés: „A gyerekeknek inkább a kötelességeiket kellene megtanítani és nem a jogukat.”

Válasz: Ez a tananyag egyenlő hangsúlyt fektet mind a jogokra, mind a kötelességekre. A feladatok segítségével megtanulhatják a gyerekek, hogy az ember jogai ott végződnek, ahol a másik ember jogai kezdődnek, és hogy mindenkinek kötelessége, hogy mások jogait tiszteletben tartsa.

Kérdés: „Nem fognak a kisebb gyerekek megijedni az emberi jogi témától?”

Válasz: Az emberi jogok tanítása pozitív tevékenység, hiszen a diákok a vele született jogaikról, az emberi méltóság fontosságáról tanulnak. Természetesen nem elegendő csak az emberi jogok megsértéséről beszélni, hiszen ez valóban ijesztő lehet a kisebb gyerekek számára. Az emberi jogok oktatása során azonban – függetlenül attól, hogy tudatosítjuk a gyerekekben, hogy milyen rossz dolgok történtek körülöttük – elsajátíthatják azokat az ismereteket, amelyek birtokában képesek lesznek cselekedni, és a rossz helyzetet megváltoztatni.

Kérdés: „Mi van akkor, ha a diákjaim olyan kérdéseket tesznek fel, amelyekre nem tudok válaszolni?”

Válasz: Az emberi jogok oktatása során feltett kérdésekre meglehetősen egyszerű válaszolni. Összetett morális kérdéseknél ugyanis nem lehet egyszerű igennel vagy nemmel válaszolni. Sokkal fontosabb megfelelő kérdéseket feltenni, mint a helyes választ megtalálni. Azáltal, hogy a gyerekeknek ezt a komplex kérdést bemutatjuk, a későbbiek során képesek lesznek erről felelősségteljesen gondolkodni, ezzel foglalkozni. A tananyag második része olyan tanítási módszereket mutat be, amelyek alkalmazásával megértethetjük a diákokkal az egyes emberi jogi problémákat anélkül, hogy minden egyes kérdésre egyetlen választ adnánk.

Kérdés: „Mi a célja a játékoknak?”

Válasz: Könnyebben megtanuljuk, és emlékezünk azokra a dolgokra, amelyeket nemcsak hallunk, hanem ki is próbálunk. Habár a bemutatott gyakorlatok szórakoztatóak, mégis komoly mondanivaló áll mögöttük. Ezeket a célokat minden egyes feladat elején bemutatjuk. (Lásd. 4. old.)

Kérdés: „Nincsen fénymásológép, és nincsenek megfelelő felszereléseink.”

Válasz: Legtöbb feladatot úgy állítottunk össze, hogy nincsen szükség költséges eszközökre, másolóra.

Kérdés: „Polgárokat nevelünk, és nem emberi jogokat tanítunk.”

Válasz: A gyakorlatban az emberi jogokhoz kapcsolódó készséget, ismereteket, attitűdöt számos más tantárgy keretében is át lehet adni. (Lásd. 20. old.)

Kérdés: „Felnőtteket is szívesen tanítanék.”

Válasz: Ez a tananyag diákok számára készült. Számos feladatát azonban a felnőttek oktatása során is fel lehet használni. A könyv második részében találhatóak azok az ötletek, amelyekkel saját tanítási módszereinket fejleszthetjük, valamint a hatodik fejezetben mutatjuk be azokat a szervezeteket, amelyek a felnőttek számára tartott emberi jogi oktatásról nyújtanak információkat.

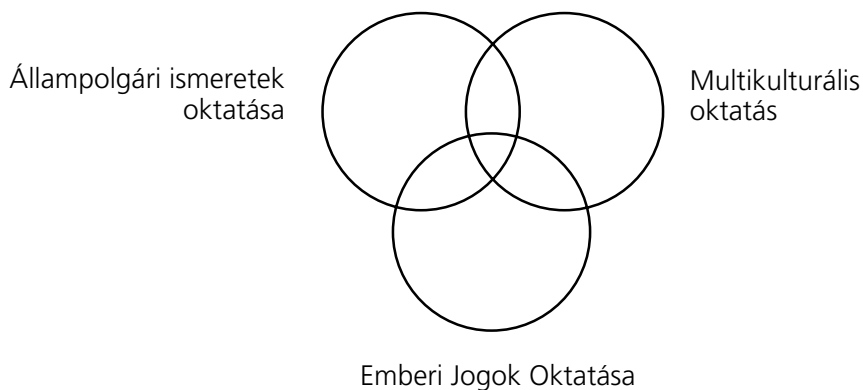
Kérdés: „A szülők, a tanárok és az igazgató azt mondják, hogy az emberi jogok tanítása politikai befolyásolást jelent.”

Válasz: Az emberi jogok ismeretében a diákok jobban részt fognak venni az ország társadalmi és politikai életében. Lényeges azonban mégis különbséget tenni az ilyenfajta politikai készség, és a pártpolitika között. A tanároknak nagy a felelősségük abban, hogy a diákokat ne egy politikai párt vagy politikai ideológia felé irányítsák.

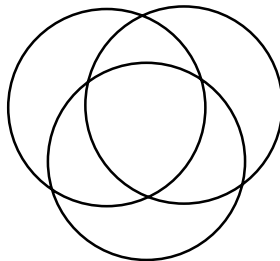
Kérdés: „Mi a különbség az Erkölcsei, Állampolgári Ismeretek, Interkulturális, Béke Oktatása, konfliktusmegoldásának tanítása és az emberi jogok oktatása között? Hova illeszthető be az emberi jogok oktatása?”

Válasz: Mindegyik tantárgy különböző, némi átfedés azonban mégis van közöttük. (Ld. 11. oldal 1. diagram). Például: Az emberek egymás iránti tisztelete c. témáról szóló feladat mindegyik tantárgy keretében alkalmazható, egy – kifejezetten csak az emberi jogi dokumentumokat felhasználó – feladat bemutatására azonban csak az emberi jogok oktatása során kerülhet sor. Az aktív, közreműködő módszert mindegyik tantárgy oktatásakor érdemes alkalmazni. Mint ahogyan a 11. oldalon található 2. diagram ábrázolja, ez a módszer szinte teljes mértékben átfedi a tantárgyakat. Fontos tudni, hogy ezeknek a tantárgyaknak közös célja a diákok készségeinek, ismereteinek, viselkedéskultúrájának fejlesztése.

1. diagram: Mindegyik tantárgy némi átfedéssel különböző témakört érint

2. diagram: Módszereikben viszont szinte teljesen megegyeznek

Második rész: Eszközök

Az emberi jogi környezet feltárása az iskolában
Hogyan válhat az emberi jogok oktatása a tananyag részévé?

Hatékony tanítási módszerek

Hogyan tervezzük meg saját emberi jogi oktatásunkat?

Az emberi jogi oktatás értékelése

„Emberi jogokról nem taníthatunk úgy, hogy az ellentmondjon az emberi jogi normáknak”
egy cseh tanár

Az emberi jogi környezet feltárása az iskolában

Az emberi jogokat legkönnyebben a mindennapi tapasztalataink alapján érthetjük meg. Az iskolai hétköznapiak hozzásegítenek e tapasztalatok megszerzéséhez, és az elvont fogalmak – mint a szabadság, tolerancia, becsületesség, igazság – megértéséhez. Az iskolákban pedig gyakran nemhogy elősegítik, hanem inkább hátráltatják az emberi jogok érvényesülését.

Gyakoriak a feltételezések és előítéletek, amelyek az iskolában néhány ember emberi jogait sértik. Például, ha a gyerekeknek megengedik, hogy társaikat vallásuk vagy valamely kisebbséghez való tartozásukra utalóan, sértően szólítsák meg, a tanár pedig nem reagál erre: ez azt üzeni a diákok felé, hogy az intolerancia elfogadható.

Milyen a jelenlegi emberi jogi környezet az iskolában?

Olvassuk el az alábbi kérdéseket és gondoljunk az iskolánkra. Ezeknek a kérdéseknek nem az iskolai fegyelem és rend megtámadása a célja, hanem az iskolán keresztül egy olyan környezet kialakítása, amelyben az emberi jogok oktatása és tiszteletben tartása könnyebbé válhat.

Diákok egymás közötti viszonya:

Történnék sértő, megalázó esetek? Például megszólítás során?

Léteznek előítéletek a diákokkal szemben valamely valláshoz, etnikai kisebbséghez, menekültek csoportjához való tartozás miatt?

Történik valami, ha a diákok valamely sérelem miatt panaszt tesznek? Van ennek eredménye?

Diákok és tanárok közötti kapcsolat:

A tanárok elvárják a diákoktól az engedelmisséget függetlenül attól, hogy egyet értenek-e az utasítással.

Mennyire vesznek részt a diákok az iskolai szabályok kialakításában, érvényesítésében?

Megalázzák a tanárok a diákokat? Humánus a büntetési rendszer?

Van az iskolában diákönkormányzat?

Mikor találkoznak a diákok az igazgatóval?

Nyitva áll a diákok számára az igazgató ajtaja?

Ismeri az igazgató a diákokat név szerint?

Hogyan szólítják a diákokat: a keresztnévükön vagy a családnevükön?

Egyenlő bánásmód illet minden diákot?

Demokratikusan választják meg az önkormányzatot?

A tanárok és az igazgató közötti viszony:

Mernek a tanárok panaszkodni, vagy tanácsot adni az igazgatónak?

A különböző tantárgyakat oktató tanárok együttműködnek egy-egy téma ismertetése során?

Kicserélik egymás között tapasztalataikat?

Csapatszellemben dolgoznak a tanárok?

Egyenlő bánásmód illet minden tanárt?

Az előléptetés a teljesítményen, a politikai vagy személyes jellegű mérlegelésen alapul?

Milyen a viszony a tanárok és az oktatási intézmények között?

A tanárok és a szülők közötti kapcsolat:

Mernek a szülők panaszkodni a tanárnál, ha nincsenek megelégedve azzal, ahogyan az a gyerekükkel bánik, vagy amit tanít?

Nem félnek attól, hogy panaszadásuk esetleg rosszabbá teheti gyermekük helyzetét?

Bevonják a szülőket az iskola életébe? Hogyan működik ez? Hogyan lehetne ezt jobbra tenni?

Iskolai szabályok és eljárások:

Milyen értékek kerülnek előtérbe az iskolai szabályokban?

Elvárják-e a diákoktól, hogy minden szabálynak vakon engedelmeskedjenek?

Léteznek-e olyan szabályok, amelyek megalázzák a diákok számára? Például minden egyes alkalommal engedélyt kell kérniük, ha vécére szeretnének menni?

Jelentéktelenek vagy tisztességtelenek a büntetések?

Az iskolai szabályokat minden diákkal szemben egyenlő módon alkalmazzák?

Részt vehetnek a diákok az iskolai szabályok megalkotásában vagy kényszerítik őket az alkalmazásukra?

A környezet:

Egészséges az életfeltétel az iskola épületében?

Van játszótér?

Van függöny vagy virág az osztályteremben?

A diákok is részt vehetnek az osztály berendezésében?

Ki vannak-e rakva a diákok versei, festményei, rajzai a falra? A kevésbé tehetséges diákok munkái is felkerülnek a falra?

A tanuláshoz szükséges könyvek, anyagok mindenki számára hozzáférhetőek, tekintet nélkül a nemre, szociális helyzetre?

Kialakítottak-e az iskolában olyan helyet, ahová a diákok személyes dolgait biztonságban elhelyezhetik ?

Hogyan lehet az emberi jogi környezetet kialakítani / fejleszteni az iskolában?

Az előbbieken felvetett kérdések az iskolában felmerülő emberi jogi kérdéseket érintették. Az alábbiakban néhány olyan speciális javaslattal szolgálunk, amelyek segítségével emberi jogi környezet kialakítható az iskolában. Ezek a javaslatok az alábbi feltételezésre épülnek: ha az iskolai szabályok és szankciók megalkotásában a diákok is részt vesznek, akkor nagyobb a valószínűsége annak, hogy ezeket a szabályokat a diákok tiszteletben fogják tartani.

Sérelmek, konfliktusok és előítéletek a tanulók között:

E helyzetek kezelésére a tanárok és a diákok közösen egy speciális politikát alakíthatnak ki. Például az erőszakos konfliktusok kezeléséhez az alábbi lépéseket javasoljuk.

- Állítsuk meg a fizikai, és a szóban megnyilvánuló agressziót.
- A probléma megértéséhez kérdezzük meg a konfliktusban érintetteket és a szemtanúkat.
- Engedjük, hogy a diákok beszéljenek a történekről és éreztessük, hogy fizikailag is biztonságban érezhetik magukat.
- Kérdezzük meg a diákokat, hogyan oldanák meg a konfliktust, és segítsük őket egy-két saját ötlettel is.
- A helyes megoldás érdekében vitassuk meg a különböző javaslatokat.
- Állapodjunk meg a megoldáshoz vezető út menetében és kövessük azt. Ha ez nem működik, akkor beszéljük meg a diákokkal és találjunk más megoldást.
- Rekonstruáljuk újra az esetet, vitatkozzunk róla, játsszák el stb.

Szabályok:

Miért ne engedhetnénk meg a diákoknak, hogy változtassanak a szabályokon, ha azokat szükségtelennek, igazságtalannak tartják? Szükségünk van szabályokra, ha el akarjuk kerülni a zűrzavart és a káoszt, minden szabályt célszerű azonban megvizsgálni, hogy igazságosak, érvényesek-e. Fontos, hogy a tanárok nyitottak legyenek a diákok – szabályt megváltoztató – igényeire, amennyiben azok az iskola hatékonyabb működésére vonatkoznak. A diákok ugyanis ekkor felelősséget fognak érezni a szabályok betartásáért.

Osztályfőnöki órák:

Az osztályfőnöki óra fontos kezdő lépés lehet az emberi jogi környezet kialakításához az iskolában. A következő három oldalon lépésről lépésre mutatjuk be ennek a módját. Ne feledkezzünk meg arról, hogy sok gyakorlás szükséges ahhoz, míg ezek az „összejövetelek” képesek lesznek jól működni. Nem kell visszariadni a kezdeti sikertelenségek miatt. Ezek az órák az osztály közösen megtervezheti az órák menetét, megoldhatja az osztályban felmerülő problémákat. Lényeges eredmény, ha az órák során a diákok megtanulják az emberi jogok védelmének módját.

Az alábbiakban bemutatunk néhány variációt az órák menetére.

A minden egyes variációban szereplő kérdések hozzájárulnak a diákok aktív közreműködéséhez. Mindezen túl a hatékony munkához egy olyan hely is szükséges, ahol a diákok biztonságban érzik magukat, és érzéseikről nyíltan mernek beszélni. Ösztönzőleg hat a diákokra, ha nem erőltetik őket aktív közreműködésre, és tiszteletben tartják, elfogadják azt, ha nem akarnak beszélni. A következő találkozás során nagy valószínűséggel jobban meg fognak nyílni.

A következő példák alkalmazásánál ne feledkezzünk el figyelembe venni a diákok életkorát.

Az osztályfőnöki órák típusai:

- **„Jó kör”:** Tegyük fel hasonló jellegű kérdéseket, mint például „Kinek van olyan jó híre, amit szívesen megosztana velünk?”
- **Kör:** A diákok körben ülnek. Menjünk körbe és – az alábbi példák közül valamelyiket kiválasztva – kérjük meg a diákokat, hogy a megkezdett mondatot fejezzék be. Mindenki eldöntheti, hogy akar-e válaszolni vagy sem. Miután mindenki sorra került, az elhangzott gondolatok közül az egyik kiinduló pontja lehet a későbbi beszélgetésnek. Pl.:
 - „Azt szeretem az osztályunkban, hogy...”
 - „Az osztályunk jobb lenne, ha....”
 - „Arról kellene döntenünk, hogy...”
 - „Kíváncsi vagyok, hogy...”
 - „Aggaszt, hogy...”
 - „Bárcsak...”
- **Dicsérő kör:** Válasszunk ki egy vagy két diákot. A többieket ösztönözzük arra, hogy beszéljenek arról, miért szeretik, illetve becsülik a kiválasztott diákot.
- **Célkitűzés:** Vitassuk meg a következő napra, hétre, évre vonatkozó terveket, célokat.
- **Szabályalkotás:** Tegyük fel azt a kérdést, hogy „Milyen szabályokra van szüksége az osztálynak?”
- **Szabályértékelés:** Írják le, majd beszéljék meg a diákok az alábbi kérdéseket: „Milyenek az iskolában a szabályok? Miért van szükségünk szabályokra? Jók ezek a szabályok? Ha megváltoztathatnánk egy szabályt, melyik lenne az? Jók az osztály életére vonatkozó szabályok, vagy változtatni kell rajtuk?”
- **Értékelés:** Tegyük fel az alábbi kérdéseket. „Mi volt a jó a mai napban? Hogyan tehetnénk jobbá a holnapi napot?”
- **Megjegyzések:** Tegyük fel az alábbi kérdést. „Mit tanultál ebből a feladatból (leckéből, fejezetből)?”
- **Előadás:** Egy vagy két tanuló ismerteti a rá(juk) osztott feladatot.
- **Problémák:** Egyéni problémák: „Kinek van olyan problémája, amin segíteni tudunk? Csoport problémák: „Van olyan problémája az osztálynak, amit meg kellene beszélnünk? Panaszok és javaslatok: Felvethetünk egy problémát, de szükséges, hogy annak megoldására javaslatokat is megfogalmazzunk.
- Elméleti kérdések:** Kérdezzük meg, hogy „Mit gondolsz, miért fontos, hogy erről tanuljunk?” „Mi segítene abban, hogy jobban sikerüljön a házi feladat? „A következő dolgozat?” „Hogyan lehetett volna kijavítani az utolsó dolgozatot?”
- Az osztályterem tökéletesítése:** „Mivel tehetnénk jobbá az osztálytermet? Lehetőségek: a terem átrendezése, új játékok bevezetése... stb.

Nyomon követés: Tegyük fel az alábbi kérdéseket: „Bevált a kiválasztott megoldás/változtatás?” „Hogyan tehetnénk még jobbá?”

Fogalommagyarázat: Hasonló kérdéseket fogalmazzunk meg. „Mit nevezünk barátságnak?” „Hogyan szerzünk barátokat?” „Mi az, hogy lelkiismeret?” „Mit nevezünk hazugságnak”? Mit nevezünk bizalomnak?” „Miért fontos ez?” Mi a bátorság?” „Hogyan mutatják ezt ki az emberek?”

– **Javaslatok gyűjteménye:** Vitassuk meg a diákok javaslatait, ötleteit!

– **Találkozás a találkozásban:** Tegyük fel az alábbi kérdéseket. „Mi tetszett a foglalkozásunkon?” „Mi nem tetszett?” „Mi mindennel foglalkoztunk?” „Hogyan tehetnénk még jobbá a foglalkozásainkat?”

A hatékony, sikeres foglalkozás alapja, ha világos és átlátható annak menete. Az alábbiakban bemutatunk egy követendő modellt, amely a saját, egyéni helyzeteknél megfelelően adaptálható.

Kör: Ülünk körbe.

– **A napirend összeállítása:** Határozzuk meg a foglalkozás célját, és fogalmazzuk meg azokat a témákat, amelyekről vitatkozni akarunk.

– **A szabályok felállítása:** Alkossuk meg a beszélgetés és a megfigyelés szabályait.

– **Bontsuk szét az osztályt párokra**

– **A probléma vagy a kérdés felvetése:** Pl. „néhányan azt mondják, hogy a játszótéren becsmélő megszólításokat lehet hallani, mint pl. »zsidó«, »cigány«. Hogyan oldhatnánk meg ezt a problémát?”

– **Páros beszélgetés:** A párok osszák meg egymással gondolataikat (3-5 percig), közben járkaljunk és segítsünk azoknak, akik elakadnak.

– **Jelzés:** Találjunk ki egy szignált, amely jelzi, mikor van vége a párokban való munkának, és mikor kezdődhet újra a csoportban való foglalkozás.

– **Vitatkozás a csoportban:** Kérjünk meg néhány párt, hogy osszák meg gondolataikat a csoporttal, ösztönözzük aktív részvételre a többieket, tegyünk fel további kérdéseket. Tervezzük meg, hogy mi a teendő, jelöljünk ki egy időpontot a következő találkozásra.

– **A találkozás lezárása:** Záró körként tegye meg mindenki az utolsó megjegyzését, foglaljuk össze, hogy mi történt a foglalkozáson, kérdezzük meg a diákokat, mire emlékeznek a legjobban a törtétekből, és értékeljék azokat.

Ha az osztály számára ezek a foglalkozások már nem „idegenek”, és belejöttek a munkába, a diákok saját maguk is megszervezhetik ezeket a foglalkozásokat, felelősséget vállalhatnak a lebonyolításban.

Amiről érdemes gondolkodni:

Rengeteg tanár vélekedett úgy, hogy az önértékelés megváltoztatja a viselkedést, és fontos lépést jelent az emberi jogi környezet kialakításához az iskolában. Ehhez nyújtanak segítséget az alábbi kérdések, melyeket érdemes az embernek saját magának feltenni, a kollégákkal megvitatni.

- Minden gyerekkel személyesen törődöm? Keresztnevéen szólítom őket? Amennyiben igen, odafigyelek arra, hogy helyesen ejtsem ki?
- Szemkontaktust tartok a gyerekekkel, ha beszélek hozzájuk, illetve biztosítom őket a figyelmemről?
- Elnézést kérek, ha hibát követek el?
- Megengedem a diákoknak, hogy fontos kérdésekben döntést hozzanak? Például arról, hogy mi legyen a következő elvégzendő feladat, könyv, amelyet el kell olvasni stb.
- Ösztönzöm a diákokat a figyelemre? Használok valamilyen zenei jelet, ha csöndet akarok vagy kiabálok?
- Mosolygok az osztályban?
- Megjutalmazom az egész csoportot, ha együtt valami jót csináltak?
- Megdicsérem, ha a diákok együttműködnek, törődnek egymással, vagy csak a jó elméleti munkát ismerem el?
- Skatulyázom a gyerekeket „rossznak vagy jónak”?
- Tartok a zűrzavartól és a hangoskodástól, akkor is, ha azt a diákok lázas munkája okozza?

Hogyan válhatnak az emberi jogok a tananyag részévé?

Ideális esetben minden tantárgyban szerepelnie kellene az emberi jogoknak. Az eltérő körülmények miatt az egyes országokban és régiókban a tanároknak különböző módszerek révén kell az emberi jogokat az iskolai tantárgyak részévé tenni. Ezek a módszerek két átfogó kategóriába illeszthetők:

- Az emberi jogok oktatása helyi szinten – a módszer a tanártól függ –, az illetékes hatóság engedélyével.
- A helyi és a központi oktatási hatóságokat kell meggyőzni arról, hogy idő és pénz ráfordításával érdemes megváltoztatni a rendszert, és megteremteni az emberi jogok oktatásának feltételeit.

A tanárok gyakran mindkét módszer segítségével – a tanításuk során elért sikereiket felhasználva – igyekeznek az oktatási hatóságokat meggyőzni a rendszer megváltoztatásának szükségességéről.

Általános iskolai tantárgyak:

Mivel az általános iskolában kevesebb vizsgát kell a gyerekeknek letenniük, és a tanárok rendszerint több tantárgyat tanítanak egy osztályban, a tanárok általában könnyebben kapják meg helyi szinten az engedélyt az emberi jogok oktatásához, hiszen egyszerre több tantárgy esetében lehet az emberi jogokról beszélni.

Középiskolai tantárgyak:

Ezen a szinten az emberi jogok bemutatása/bevezetése már nehezebb feladat. Nagyon sok múlik az oktatási hatóságok hozzáállásán, hiszen szerintük a diákok órarendje már eleve zsúfolt, ráadásul a diákoknak készülniük kell a vizsgákra, a végzősöknek pedig a záró vizsgára. A középiskolai tanárok tantárgyspecifikus oktatása miatt lényeges, hogy a tanári kar nyitott legyen az együttműködésre az emberi jogok egyes tantárgyakba való bevezetésekor.

Számos középiskolai tanár azonban az alábbi módszerek segítségével sikeresen vezette be tanításába az emberi jogokat:

- Az iskola után vagy a szabadidőben fakultatív tantárgyként választhatják a diákok a többi tantárgytól függetlenül. Ennek előnye az, hogy minden nyomás nélkül, mind a diákok, mind a tanárok szabadon beszélgethetnek az emberi jogokról, míg hátránya az lehet, hogy „vizsgakényszer” hiányában a tanulók kevésbé veszik komolyan a tantárgyat.
- Egyes tanárok saját tantárgyaikon belül kezdték meg az emberi jogokkal való ismerkedést. A későbbiekben bemutatott néhány ötlet ehhez segítséget nyújthat.
- A tanárok közösen megtervezhetik azt is, hogyan vonják be a diákokat számos fő tantárgyat magába foglaló projektmunkába (lásd: 27. oldal). Ezzel elkerülhető, hogy a tanulók az emberi jogokat különálló, elméleti tantárgynak tekintsék, valamint segít annak felismerésében, hogyan illeszkednek a mindennapi életünkbe az egyes iskolai tantárgyak.

Ötletek az emberi jogok tanításához a fő tantárgyak keretében

Történelem:

Történelem tanítása során a hagyományos módszerek révén ismertethetjük meg az emberi jogokat. Pl.:

- Dokumentumok: Magna Charta (1215 Anglia)
Függetlenségi Nyilatkozat (1776 USA)
Emberi Jogok Nyilatkozata (1789 Franciaország)
- Jelentős események: Háború, rabszolgaság, gyarmatosítás, imperializmus és náciizmus, ezeket mind be lehet mutatni az emberi jogok megsértésének oldaláról is. A mai történelem, pl. az apartheid, a politikai elnyomás Latin-Amerikában, vagy a sztálinizmus mind megfelelő téma az emberi jogok bemutatásához.
- Az emberi jogok fejlődése a történelmen keresztül: a demokratikus gondolkodás, szervezkedés eredete, fejlődése, az Egyesült Nemzetek létrejötte, a szakszervezetek kialakulása
- Történelmi személyiségek: Anna Frank (Hollandia)
Mahatma Gandhi (India)
Martin Luther King (USA)
Andrei Szaharov (USSR)
Rigoberta Menchú (Guatemala)

Az ismert személyekről való tanulás elvezethet azon ismeretlen személyek megismeréséhez is, akiknek jogait megsértették, vagy akik az emberi jogokért és a békéért harcoltak.

Földrajz:

A városföldrajz magában foglalja a városi lakótömbök szegénységi problémáit, valamint a szegény emberek emberi jogaira gyakorolt hatásait. A gazdaságföldrajz tanulásakor tanulmányozhatjuk a befektetések és a kereskedelem életszínvonalra gyakorolt hatásait, vagy a környezet pusztulása és a betegségek közötti kapcsolatot. A népesség tanulmányozásába beletartozhat annak vizsgálata is, hogy hogyan alakul ki az éhezés, szegénység, valamint a rasszizmus, a gyarmatosítás, és a kisebbségekkel, nőkkel való bánásmód milyen hatással van a lakosság jogaira.

Jog:

Ezen tantárgy keretében a diákok azokról a kötelességekről és jogokról tanulhatnak, amelyek békében eleve adottak. Például a kormányok struktúrájának, működésének tanulmányozásakor hangsúlyt fektethetünk az egyének szerepére is. Emberi jogi szempontból történő tanítás során kifejezetten hasznos, ha a tananyag keretében már előzőleg hangsúlyt fektetünk az állammal szembeni engedelmisségre. Érdeemes tanulmányozni, hogy a nemzet, valamint állampolgárai betartják-e a vallás, faj, nem szerinti diszkrimináció tilalmát, valamint azt, hogyan fejlődtek, váltak a jogrendszer részévé az emberi jogok. Például a diákok megvizsgálhatnák annak a folyamatát, hogyan szerezték meg a nők fokozatosan a választójogot.

Szociológia:

E tantárgy keretében érdemes megvizsgálni a szociális egyenlőtlenséget, valamint annak kiváltó okait. Például a xenofóbiát, szegénységet, faji és vallási diszkriminációt. Hasznos lenne tanulmányozni a rendőrség, a szakszervezetek, az oktatás, a média szerepét és felelősségét. Egy olyan tanulmány, amely azt vizsgálja, hogy a társadalom hogyan reagál az eltérő véleményekre, szintén hasznos lehet emberi jogi kérdések felvetésére.

Irodalom:

Könyvek és versek nagyszerű forrásul szolgálnak az emberi jogok megsértésének és védelmének magyarázatához. Az irodalomtörténet tanítása kiváló alkalom, hogy a történelem, és irodalom szakos tanárok közösen dolgozzanak az emberi jogok tanítása során.

Ajánlott irodalom:

Állatfarm/1984 (George Orwell)
Szép Új Világ (Aldous Huxley)
Cry, the Beloved Country (Alan Paton)
Ivan Denisovitch egy napja (Aleksander Szolzsenyicin)
Role of Thunder/Hear my Cry (Mildred D. Taylor)

Természetesen minden ország a saját irodalmából számos forrást meríthet.

Tudomány

Az egészség kérdésköre megfelelő téma az emberi jogoknak a tantárgyba való bevezetéséhez. Pl. a diákoknak joguk van egészségügyi ellátáshoz, kötelességeik közé tartozik azonban, hogy saját és mások egészségére tekintettel legyenek. Ez megfelelő alkalom arra, hogy a tantárgyak „keresztezzék” egymást. Például, a biológiaórán a faji felsőbbrendűséget vizsgálva elegendő információt szerezhetnek a diákok ahhoz, hogy a rasszizmus történetét tanulmányozva párhuzamosan megfelelő következtetésekre jussanak.

Matematika

A statisztikát fel lehet használni emberi jogi visszaélések elrejtésére vagy kimutatására. A matematikatanár bemutathatja a diákoknak az újságokban megjelenő adatok kritikai szempontból való értelmezését.

Idegen nyelv

Az idegen nyelv ismerete révén más országok érdekes, aktuális eseményeiről informálódhatnak a diákok. Például szókincsük sokat fejlődhet, ha elolvasnak egy rövid cikket a rasszizmussal szembeni fellépésről Angliában. A cél az, hogy a diákok egyrészt más országok emberi jogi problémáit megismerjék, másrészt pedig gyakorolják a nyelvet. A tanítás hatékonyabb lesz, ha az eredeti újságokat, irodalmi szövegeket használjuk fel.

Ezek az órák alkalom nyílik beszélgetésre, vitatkozásra. Könnyebben lendülnek beszélgetésbe a diákok, ha az adott témáról eltérő véleményekkel rendelkeznek. A diszkrimináció vagy a nemek egyenlőségének kérdése megfelelő téma a vitatkozáshoz. A diákok a szerepjátékot is nagyon élvezik. (lásd: 23. oldal) Az idegen nyelv ismerete lehetőséget nyújt a diákok számára, hogy más országbeli diákokkal együttműködjenek. Megismerhetik más országok politikai rendszerét, az aktuális szociális kérdéseket, a kisebbségek helyzetét, valamint minden olyan kérdést, amely emberi jogi szempontból fontos.

Hatékony tanítási módszerek

E tananyagban található feladatok az alábbiakban bemutatott egyszerűbb módszerekre épülnek, a gyakorlat pedig még könnyebbé teszi őket. Érdemes először az egyszerű módszerrel kezdeni. Ha „félretesszük” néhány tanári beidegződésünket, érezhetjük, hogy a diákok felengednek és aktív közreműködőkké válnak. Minden egyes módszer bemutatása során egy rövid válasz felel arra a kérdésre, hogy Mi ez, és mire jó?, majd lépésről lépésre elmagyarázzuk a gyakorlat menetét.

Szerepjáték

Mi ez, és mire jó?

A szerepjáték során a diákok egy rövid drámát adnak elő. Ezek többnyire rögtönzöttek. A cél az, hogy olyan életszerű helyzeteket, eseményeket teremtsünk, amelyek ismeretlenek a diákok számára. A szerepjátékok segítenek a diákoknak a szituáció könnyebb megértésében, és fejlesztik az empátiájukat a hasonló helyzetekben. Például egy rablásról szóló szerepjátékban az áldozat szerepét eljátszva átérezhetik egy valós bűncselekmény áldozatának helyzetét.

A gyakorlat menete:

- A diákokkal közösen:
 - Határozzuk meg a kérdést, amelyet szerepjátékkal illusztrálni fogunk. Például: a tulajdonhoz való jog.
 - Határozzuk meg a szituációt, a problémát, és azt, hogy ki, milyen szerepet játszik. Pl., ha az osztály éppen a tulajdonhoz való jogról tanul, képzeljenek el egy olyan helyzetet, amikor a lakásától valakit – esetleg etnikai hovatartozása miatt – megfosztanak.
- A diákokkal közösen döntsük el, hogy hányan vegyenek részt a szerepjátékban, hányan legyenek megfigyelők, valamint azt, hogy a szerepjátékot egyszerre több csoport, vagy az egész osztály együtt játssza el. A szegénylősebb diákokat is ösztönözzük szereplésre.

Határozzuk meg a szerepjáték felépítését is. Például:

- a történet elmondása során a narrátor bemutatja a jelenetet, a többi diák pedig szerepének megfelelően előadja az eseményeket.
- a szereplők egymásra hatva a helyszínen találják ki a párbeszédet.
- a téma egy imitált bírósági tárgyalás, amikor a diákokat szemtanúként hallgatják ki a bíróság előtt.
- Most adjunk egy kis időt a diákoknak arra, hogy átgondolják a helyzetet és a szerepüket. Ha szükséges a játékhoz átrendezni a tantermet, azt most tegyük meg.
- A diákok előadják a szerepjátékot.
- A szerepjáték közben érdemes megállítani az eseményeket egy-egy kritikus pontnál, és megkérdezni a résztvevőket és a megfigyelőket, hogy éppen mi történik. Például egy erőszakról szóló szerepjáték közben kérdezzük meg a diákokat, hogy megoldható-e a helyzet békés úton, majd kérjük meg a szereplőket, hogy játsszák el a helyzetet a különböző lehetséges megoldásokkal.

- Fontos, hogy a szerepjáték után a diákok elgondolkozzanak arról, mi is történt valójában. Amikor megtervezünk egy szerepjátékot, feltétlenül szánjunk időt a végén arra, hogy a feladat célját, lényegét megértsük a diákokkal. Például, ha a szerepjáték egy bírósági tárgyalást mutat be, vegyük rá a diákokat, hogy hozzanak az ügyben ítéletet, majd ezt vitassuk meg közösen.
- Ha kevésbé sikerült a szerepjáték, kérdezzük meg a diákokat, hogyan lehetne azt jobbá tenni. Ha sikerül, akkor pedig az egész iskola előtt be lehetne mutatni az illusztrált téma magyarázatával együtt.

Emlékeztető:

- Mivel a szerepjátékok a valós életet illusztrálják, számtalan kérdés vetődhet fel, amelyeket nem könnyű megválaszolni. Ilyen lehet például egy karakter helyes vagy helytelen ábrázolása. Ne keltsük azt a benyomást, hogy minden kérdésre csak egy válasz van, ha ez nem így van. Nagyon fontos, hogy a tanárok és a diákok természetesnek vegyék, és elfogadják az eltérő véleményeket. A tanárok nem erőltethetik véleményüket a vitatott témáknál és nem kell feltétlenül konszenzust keresniük. Érdemes azonban összefoglalni azokat a pontokat, amelyekben már megegyezés született, és nyitva hagyni azokat, amelyek még vitatottak.
- A szerepjáték módszerét nagy érzékenységgel szabad csak alkalmazni. A tanárnak tekintettel kell lennie az egyének érzelmeire, és az osztály szociális összetételére. Például egy etnikai kisebbségekről szóló szerepjátékot óvatosan kell kezelni, ha az osztályba valamely etnikai kisebbséghez tartozó diák is jár. Fontos, hogy ne érzékeljék azt, hogy ezáltal túlzottan a középpontba vagy a háttérbe szorulnak.

Párok és csoportok

Mi ez, és mire jó?

Az osztály párokba vagy csoportokba való felosztása több lehetőséget nyújt a diákok számára a szereplésre, közreműködésre.

Csoportokban, párokban való együttműködés alkalmas arra, hogy rövid idő alatt rengeteg ötlet szülessen, valamint ösztönzőleg hat az osztályra, hogy egy elvont fogalomról saját tapasztalata alapján gondolkodjon. Például az élethez való jog ismertetésekor – mielőtt folytatnánk a beszélgetést a témáról – öt percet adjunk a diákoknak, hogy válaszoljanak a kérdésre: „Elő fordulhat egyáltalán az, hogy jogosan ölünk meg valakit?”

A gyakorlat menete:

- A csoportok kialakításakor gondoljuk át a következő kérdéseket: Képességek szerint osszuk fel a társaságot? Fiú, lány, vagy vegyes csoportokat alakítsunk ki? Dolgozzanak együtt a barátok? Néha találmásra is választhatunk. Pl. születésnapi dátum alapján, a név első kezdőbetűje, vagy egyéb más szempont szerint.
- Ha az osztályterem berendezésén nem lehet változtatni, kialakíthatjuk a csoportokat úgy is, hogy a tanulók a székek pozícióit változtatják.
- Hosszabb ideig tartó csoportmunka esetén érdemes választani csoportvezetőt, és egy jegyzetelőt is. A csoport döntsön arról, hogy kik végezzék ezeket a feladatokat.
- A csoportmunka megszervezése: Magyarazzuk el világosan a feladatot! Úgy ültessük le a gyerekeket, hogy mindenki lássa egymást. Közöljük a diákokkal, mennyi idő áll a rendelkezésükre az adott feladat elvégzéséhez.

- Amikor a párok és a csoportok dolgoznak:
 - Álljunk a háttérben, de legyünk mindig elérhetőek.
 - Ne zavarjuk meg őket a munkában, hacsak nem értették félre a feladat lényegét.
 - Minden csoportot tartsunk szem előtt.
 - Engedjük szabadjára a csoportok, párok vitatkozásait, csak akkor lépünk közbe, ha segítségre van szükségük.
 - Gyakran elő fordulhat, hogy ösztönzésre, bátorításra van szükségük.
- **Beszámoló:** Hasznos, ha a csoportok beszámolnak az osztály előtt munkájukról. Ez lehet egy döntés, eredmény közlése, egy vita összefoglalása, vagy egy beszámoló a csoport munkájáról. Tanulságos lehet ez mind a tanár, mind a diákok számára a csoportmunka fejlesztésében. Amennyiben sor kerül erre a beszámolóra, ne felejtjük el már a munka megkezdése előtt figyelmeztetni a diákokat arra, hogy válasszanak ki erre egy felelőst.
- **Értékelés:** Kérdezzük meg a diákokat, hasznos volt-e számukra a munka és mit tanultak belőle. Ha negatív visszajelzés érkezik, kérdezzük meg tőlük, hogy hogyan szerveznék ők meg a munkát. Használjuk fel ötleteiket!

Ötletbörze

Mi ez, és mire jó?

Az ötletbörze kiváló módszer arra, hogy a kreativitást fejlesszük, és rövid idő alatt minél több ötletet gyűjtsünk össze. Érdeemes ezt a módszert akkor alkalmazni, ha egy problémára vagy kérdésre keresünk választ. Például ötletbörze segítségével lehetne megismertetni a diákokkal az állampolgársághoz való jogot, a következő kérdésre gyűjtött válaszokkal: „Mit gondoltok, milyen indokok alapján foszthat meg egy kormány valakit az állampolgárságától?”

Ezt a módszert az alábbi esetekben érdemes követni:

- Egy probléma megoldásában. Például diákok közötti konfliktus kezelésekor kérjük meg az osztályt, sorolják fel az összes lehetséges erőszakmentes megoldást.
- Új téma bemutatásakor. Tartsunk ötletbörzét arról, hogy mi mindent tudnak már a diákok az adott témáról. Ezzel könnyen felkelthetjük érdeklődésüket a téma iránt.
- Ötletbörzével kreatív feladatokat is végezhetünk. Például ezzel a módszerrel találjuk ki egy befejezetlen történet végét.

A gyakorlat menete:

- Határozzuk meg, hogy miről tartunk ötletbörzét. Olyan kérdést fogalmazzunk meg, amelyre több válasz adható. Pl.: „Hogyan tehetnénk szebbé az osztálytermet?”
- Kérjük meg a diákokat, hogy gyűjtsék össze ötleteiket, majd tegyék ki olyan helyre, ahol mindenki láthatja azokat. Ezek lehetnek akár csak szavak, frázisok is.
- Magyarázzuk el a diákoknak, hogy az ötletbörze során egymás javaslatait nem kommentálhatjuk, és nem ismételhetjük el a már elhangzottakat.
- Ösztönözzük mindenkit szereplésre, a körkérdést viszont mellőzzük, hiszen ez – mivel egyszer mindenkire sor kell hogy kerüljön – inkább hátráltathatja, mintsem ösztönzi a munkát.
- Ne kommentáljuk a tace-pao-ra felkerült ötleteket. Kérjük meg egy diákot, hogy írja fel az ötleteket a táblára. Csak akkor mondjunk néhány javaslatot, ha szükség van a diákok ösztönzésére.

- Ha egy javaslat nem teljesen világos, kérjük meg az ötletgazdát, fejtse ki, mire gondolt, esetleg az elmondottak alapján javasoljunk egy definíciót és kérdezzük meg tőle, hogy egyet ért-e azzal.
- Minden javaslat kerüljön fel a táblára. Gyakran a legkreatívabb, vagy a legszörnyűbb ötlet lesz mindenki számára a legérdekesebb, leghasznosabb.
- Ha kifogytunk a javaslatokból, fejezzük be az ötletbörzét. Ezután következik minden egyes ötlet körbejárása, megbeszélése, kibővítése újabb javaslatokkal.

Osztálybeszélgetés

(Felisa Tibbits „A vitatkozás szabályainak meghatározása” c. esszéje alapján)

Mi ez, és mire jó?

A vitatkozás jó módszer arra, hogy a tanárok és diákok megismerjék egymás véleményét, hozzáállását az emberi jogi problémákhoz. Ez rendkívül lényeges az emberi jogok oktatása szempontjából, hiszen a tények ismerete mellett szükség van arra is, hogy a diákok egy-egy kérdést elemezzenek, abban elmerüljenek. A vitatkozás hasznos módszer az egymásra figyelésre, a beszéd gyakorlására, a csoportban való munka megismerésére.

Az őszinte, nyílt vitatkozás elengedhetetlen feltétele a bizalom, és az egymás iránti tisztelet légkörének megteremtéséhez. A biztonságos környezet megteremtésének egyik módja, ha a diákok meghatározzák a vitatkozás szabályait. Ezt érdemes már az év elején megalkotni, hiszen ekkor rögződnek, alakulnak ki a viselkedésminták.

A gyakorlat menete:

- Kérdezzük meg a diákokat, hogy szeretnének-e az osztályteremből kialakítani egy olyan helységet, ahol felszabadultan érzik magukat, és szabadon tudnak beszélgetni/vitatkozni egymással.
- Kérjük meg az osztályt olyan vitatkozási alapelvek kialakítására, amelyek minden diák számára követendők. Tegyük ki ezeket az írásos anyagokat jól látható helyre.
- Az ötletbörze után ellenőrizzük, hogy össze lehet-e kapcsolni egyes javaslatokat, és kezdeményezzünk beszélgetést ezekről. Néhány – az alábbiakban bemutatott – elvet mi is felvethetünk, amennyiben ezekről a diákok megfeledkeztek:
 - figyeljünk arra, aki éppen beszél,
 - egyszerre csak egy ember beszéljen,
 - kézfelemeléssel jelezzük, ha szólni szeretnénk,
 - ne szóljunk közbe, míg a másik beszél,
 - ha nem értünk egyet valakivel, győződjünk meg először arról, hogy mondanivalójával nem értünk-e egyet, vagy maga a személy váltja ki belőlünk az ellenérzést,
 - ne nevéssünk, míg a másik beszél (hacsak nem viccről van szó),
 - ösztönözzünk mindenkit a részvételre.
- Javasoljuk az osztálynak, hogy a felsorolt szabályokat – közös megegyezés alapján – mindenki tartsa be. Egyezzünk meg arról, milyen következményekkel jár, hogyha valaki súlyosan megszegi a szabályokat.
- A listát írjuk fel egy nagy papírra, amely kifüggesztve az osztályterem falára hivatkozási alapul szolgálhat egész évre, de később kiegészíthető, megváltoztatható.

Kérdezés

Mi ez, és mire jó?

Természetesen a tanárok mindennap tesznek fel kérdéseket. De milyen kérdések ezek? Pl.: „Mit is mondtam az előbb?” Az ilyen kérdések a diákok tesztelésére irányulnak. A tanárok gyakran tesznek fel olyan – a tudást tesztelő – kérdéseket, amelyekre általában csak egy helyes válasz adható. E tananyagban szereplő feladatok alapvetően az osztályban kezdeményezhető beszélgetésre, vitatkozásra építve magyarázzák el az emberi jogi kérdéseket. Fontos, hogy a beszélgetések során feltett kérdések a diákokat – még a kisebbeket is – vitatkozásra, elemzésre ösztönözzék.

Az alábbiakban bemutatunk néhány, a gyakorlatban könnyen felhasználható példát. Mindig lebegjen a szemünk előtt a kérdés: „Mit szeretnék kihozni a vitatkozásból? Egyszerű igen vagy nem válaszokat, vagy egy izgalmas beszélgetést.”

- **Hipotetikus kérdések:** „Mit tennél, gondolnál, ha...?” Az ilyen jellegű kérdések gondolkodásra serkentik a diákokat, és segítenek abban, hogy a diákok elképzeljék a szituációt.
- **Elméleti kérdések:** „Hogyan segíthetnénk ennek a problémának a megoldásában?”
- **Ösztönző jellegű kérdések:** „Ez nagyon érdekes, de mi a következő lépés?” Ezzel ki lehet mozdítani a diákokat a saját megrögzött gondolkodásukból.
- **Egyéni véleményekre vonatkozó kérdések:** „Mit gondolsz erről, milyen érzéseid vannak ezzel kapcsolatban?” Ennek az az üzenete, hogy fontos a diák saját véleménye az adott témával kapcsolatban.
- **Tesztelő kérdések:** „Miért gondolod ezt?” Ha nem támadóan tesszük fel ezt a kérdést, a diákok a véleményüket jobban átgondolják, és megvédik saját álláspontjukat.
- **Összefoglaló kérdések:** „Jól értettem, hogy azt mondtad, hogy...?” Ha összefoglaljuk mindazt, amit a diák elmondott, és ellenőrizzük, hogy valóban megértettük az elhangzottakat, ez nemcsak a tanár, hanem a többi diák számára is hasznos lehet annak átgondolásában, hogy valóban egyet értenek-e társukkal.
- **Megegyezésre vonatkozó kérdések:** „Egyet értünk akkor abban, hogy...?” Ezzel a kérdéssel vitát provokálhatunk, esetleg lezárhatjuk azt, valamint azzal a kérdéssel, hogy „Befejeztük akkor ezt a részt?”, a következő témára térhetünk át.

Legvégül, figyeljünk arra, hogy elkerüljük az olyan jellegű kérdéseket, amelyek befolyásolhatják a diákok véleményét. Pl.: „X helyes, nem igaz?” Ez hátráltatja a diákok aktív közreműködését. Ne tegyünk fel túl sok kérdést egyszerre, és kerüljük a kétértelmű kérdéseket is. Ne feledkezzünk meg arról, hogy minden egyes válasznál jelentősége van a tanár non-verbális jelzéseinek, mint pl. a fejbólintás, mosoly, valamint az, ha diákok között ülünk a beszélgetés során.

Projektek

(Hugh Starkey tanácsa alapján)

Mi ez és mire jó?

A projektek a diákok által készített önálló kutatások, vizsgálódások, amelyeket hosszabb ideig végeznek egy meghatározott témában, és a végén valamilyen „terméket” hoznak létre. Az emberi jogok oktatásában fontosak a projektek, mivel:

- Segítenek a diákoknak abban, hogy a különálló tantárgyak, az iskolai tanulmányok és a kinti világ közötti kapcsolódási pontokat érzékeljék.

- Gyakorlatra tehetnek szert a diákok abban, hogyan szervezzenek meg egy munkát, hogyan osszák be idejüket, valamint, hogy menetrend szerint dolgozzanak.
- Lehetővé teszik a diákok számára, hogy a tanárok tanácsának segítségével saját tanulási módszereiket kontrollálják.
- Alkalmuk nyílik arra, hogy közösen, valamint az iskolán kívül másokkal együtt dolgozzanak.
- Lehetőséget teremt a diákok számára, hogy nyilvánosság előtt kifejtsék, megvédjék álláspontjaikat.

A gyakorlat menete:

A projektek különböző fázisokból állnak. A legfontosabb az, hogy a diákok lehetőséget kapnak a saját munkájukért való felelősségvállalásra.

- **A téma vagy a probléma.** Ezt kiválaszthatja a tanár úgy, hogy az osztálynak felveti a választás lehetőségét, de a témát az osztály is meghatározhatja, például ötletbörze segítségével (lásd 25. oldal). Érdekes, ha közvetlen kérdést intézünk a diákokhoz egy témával kapcsolatban. Pl.: „Jól bánnak a városunkban a külföldi menekültekkel?“, vagy „Mitől féltik legjobban a szülők a gyerekeket?“ Legyenek ezek a kérdések specifikusak, hiszen ezzel elkerülhetjük, hogy a diákok elveszenek a témában.
- **Tervezés:** A tanárok és diákok döntsék el, hogy mikor kezdjenek a projekt megvalósításához, az mennyi ideig tartson, milyen forrásokat használjanak fel, ezeket honnan szerezhetik be, határozzák meg, hogy a diákok önállóan, vagy csoportokban fognak dolgozni ugyanazon a témán stb. Azok a diákok, akik nem szoktak ilyen jellegű feladatokat végezni, jobb, ha inkább csoportban dolgoznak. Rendkívül lényeges, hogy ebben a fázisban a diákok megvitassák azt, hogyan fogják befejezni a munkát.
- **A feladat megvalósítása:** A projekt munka során nagyon hamar jártasságra lehet szert tenni. Például a helyi egészségügyi ellátás tanulmányozása magában foglalja a látogatásokat, interjúkat, a felkészülést, fényképezést, statisztikák gyűjtését, az adatok elemzését. Egy kreatív projekt megvalósítása során szükség lehet technikai ismeretekre, például arra, hogyan kezeljük a videokamerát, vagy művészi jártasságra, úgy mint a zászlókészítés. Legjobb a projekt akkor, ha az elméleti, szociális, és kreatív jártasságot ötvözve a diák összes tudásának, képességének felhasználására alkalom nyílik. Ebben a szakaszban a tanár úgy segíthet, ha válaszol a feltett kérdésekre, tanácsokat ad, mindeközben mégis a diákok a felelősek a munka elvégzéséért.
- **A termék:** A projekt végén készülhet riport, film, kiállítás, kazetta, előadás, festmény, vers.... Nagyon jó lenne, ha a munka során nemcsak a diákok következtetései, találmányai lennének megörökítve, hanem a project különböző fázisai is, valamint a diákoknak a témával kapcsolatban felmerült érzései is. Például, ha a diákok a városukban érzékelhető – alkohol által kiváltott – erőszakról készítenek plakátot, készítsenek a munka során magukról is fényképet, és írják le, hogyan tervezték meg, készítették el a művet.

A munkát be lehet mutatni az osztály előtt, de szélesebb közönségnek is. Például a környék szegénységéről készített tanulmány érdekelheti a helyi újságot, illetve a helyi hatóságok érdeklődést mutathatnak egy olyan projekt eredménye iránt is, melynek témája a környezeti károk problémája.

- **Megjegyzés.** Mivel a projektek több tudományos kérdést érinthetnek, számos tanár közreműködésére szükség lehet a munka során.

„Nyüenzi”

Mi ez, és mire jó?

A nyüenzi jó módszer ahhoz, hogy az óra menetét kimozdítsuk a megszokott kerékvágásból. Például a tanár hosszú előadása után ezáltal lehetőség nyílik a párokban való beszélgetésre.

A gyakorlat menete:

Közöljük a diákokkal, hogy öt perc alatt reagálhatnak az elhangzottakra, vagy a bemutatottakra. Elmondhatják, hogyan érzik magukat, mit gondolnak, van-e kérdésük azzal kapcsolatban, amit nem értettek meg. A párokban vagy csoportokban való munka után érdemes az ötleteket, véleményeket az egész osztállyal megosztani.

Rajzolás

Mi ez, és mire jó?

A rajzolás jó módszer a megfigyelési, az együttműködési készség fejlesztésére, a fantázia, a mások iránti empátia kialakítására, továbbá arra, hogy a diákok (jobban) megismerjék egymást az osztályban. Az emberi jogok oktatásában jelentős szerepet kapnak a rajzok, hiszen kiállítást lehet szervezni az osztály munkáiból az iskolában, majd ezzel kapcsolatban az emberi jogok értékéről beszélgetni lehet más diákokkal is. Az alábbi ötletek segítségével szolgálhatnak ezen módszer használatához.

A gyakorlat menete:

- Gyűjtsünk újságokból, magazinokból, könyvekből stb. különböző témájú fényképeket, képeket, rajzokat.
- Kérjük meg a diákokat, hogy párokban dolgozzanak. Adjunk minden diáknak egy képet, valamint rajzeszközöket. Kérjük meg őket arra, hogy ne mutassák meg a képet a társuknak.
- Minden diák írja le a partnerének, hogy mit lát a képen, a pár másik tagja pedig próbálja lerajzolni azt. Tíz perc után a párok cseréljenek szerepet. Az idő rövidsége miatt egyszerű képeket válasszunk ki. A feladatban nem a rajzolás, hanem a leírás a lényeges.

Ezek után a diákok kezdjék el a képet összehasonlítani az eredetivel. Kérdezzük meg a diákoktól, hogy kimaradt-e valami lényeges a képből? Ha igen, akkor mi és vajon miért?
vagy:

Ha egy kezdő osztályról van szó, kérjük meg a diákokat, hogy rajzolják le a szomszédjukat, és közben tegyenek fel kérdéseket, mint pl.:

- Mik a kedvenc tárgyaid?
- Hová szeretnél elutazni?
- Mi az álmod?

Kérjétek meg a diákokat, hogy a kérdésekre adott válaszokat próbálják valahogyan beleszőni a szomszédról készült rajzba.

Amikor a diákoknak „hivatalos” rajzórájuk van, alkalom nyílhat rá, hogy poszterekkel vagy művészi alkotásokkal fejezzék ki az emberi jogokhoz fűződő kapcsolatukat.

Képek és fényképek

Mi ez és mire jó?

A képek és fényképek mindenki számára ugyanazt mutatják, értelmezésük a valóságban azonban eltérő lehet. Ezért kiválóan alkalmasak arra, hogy segítségükkel felhívjuk a diákok figyelmét a látásmódok, vélemények különbözőségére.

A gyakorlat menete:

- Adjunk egy-egy képet a pároknak. Öt perc alatt írják fel azokat a kérdéseket, amelyek a képről eszükbe jutnak. Kérjük meg őket, hogy válasszák ki ezekből a négy legfontosabb kérdést. Hatásos, ha a kép az éppen aktuális témával-tantárggyal van összefüggésben.
- Majd kérjük meg a párokat, hogy mutassák meg a képet és a kiválasztott négy kérdést a mellettük ülő párnak. Adjunk számukra tíz percet, hogy közösen keressenek választ a feltett kérdésekre. Kérjük meg őket, hogy készítsenek két listát:
 1. Azokról a kérdésekről, amelyekre nem találtak választ.
 2. Kérdések, és az általuk adott lehetséges válaszok.
- Fontos, hogy a kérdésre adott válasznál leírják, hogy miért ezt a feleletet választották. Például, ha a képen látható gyerekről a diákok azt gondolják, hogy egy hideg országból való, milyen jelek segítettek ezen információhoz őket?
- Mutassuk be az összes képet, kérdést és választ. Kérjük meg a diákokat, hogy minden képet, kérdést és választ tekintsenek meg, és amennyiben szükségesnek érzik, fűzzenek hozzájuk magyarázatot. Tegyük lehetővé, hogy ne csak a diákok, hanem a tanárok, szülők és esetleg más diákok is kifejthessék véleményüket a képekről. (Lásd. 47. és 63. oldalakat, ahol több fényképekkel kapcsolatos feladat található.)

Karikatúrák és képregények

Mi ez, és mire jó?

A rajzfilmek és a képregények nagy hatással vannak a kisgyerekekre. Az osztályban számtalan módon fel lehet használni ezeket. Például a médiában szereplő erőszakról tartott vitatkozás jó kiindulópontja lehet az, ha megkérjük a diákokat, számolják meg egy héten keresztül, hogy mennyi erőszakos epizóddal találkoznak a rajzfilmekben, képregényekben. A diákok saját maguk által rajzolt karikatúrái is jó eszközei lehetnek az emberi jogi kérdések megvitatásához az iskolában.

A gyakorlat menete:

- Vágjunk ki a témának megfelelő karikatúrákat, képregényeket, reklámokat magazinokból, újságokból. Pl. az erőszakról, intoleranciáról, vagy a rasszizmusról. Kérjük meg a diákokat, hogy csoportokban beszélgessenek ezekről a témákról. Majd kérdezzük meg:
 - Mi az első érzelmi reakciód?
 - Milyen üzenetet hordoz ez a rajz vagy komikus történet?

- Elég kifejezőek a képek ahhoz, hogy velük kapcsolatban véleményt lehessen alkotni, vagy hogy a témával kapcsolatban gondolkodásra ösztönözze az embereket?
- Kritizál a kép valamit, (esetleg egy ideológiát), vagy az emberek egy csoportját?
- Van-e a képen utalás sztereotípiára, előítéletre, akár a nőikkel, etnikai csoporttal, menekültekkel, vagy az emberek egy csoportjával kapcsolatban?
- Komoly, humoros, vagy ironikus a kép? Hogyan jelenik ez meg az üzenetben?

vagy:

- Kérjük meg a diákokat arra, hogy válasszanak ki egy emberi jogi problémát, és rajzoljanak arról egy karikatúrát vagy egy képregényt. Figyeljenek arra, hogy a képek az embereket a téma átgondolására készítsék.
- Mutassuk be az eredményeket.

Video

Az Európa Tanács, valamint az Amnesty International iskolai osztályok számára készített videokazettákat. Egyes tévéműsorok, dokumentumfilmek is felhasználhatóak. Az alábbiakban néhány tanács segítségül szolgálhat a video használatához.

- Ha a diákok a videózás során érdemi információhoz jutottak, nagy valószínűséggel emlékezni is fognak rá. Például írhatnak egy naplót a filmen bemutatott egyik jellem szemszögéből, vagy a film a vitakozás kiindulópontjaként is szolgálhat.

Újságcikkek

Mi ez, és mire jó?

Egy demokratikusan működő társadalomban a médiának alapvető szerepe van az információk áramlásában. Néha mégis találkozunk szubjektív riportokkal, amelyek tele vannak előítélettel, sztereotípiával. Ha a diákok ezeket elemezik, definiálják, akkor tisztában lesznek ezekkel a fogalmakkal, és a mindennapi helyzetekben jobban felismerik ezeket. A gyakorlatok ezenkívül a diákok kommunikációs képességeit is fejleszthetik.

A gyakorlat menete:

Válasszunk ki egy aktuális problémát, amellyel a sajtó jelenleg foglalkozik, pl. a kisebbségek helyzetét. Alternatívaként válasszunk ki egy átfogóbb kategóriát, amely a különböző történetek mögött meghúzódik. Ilyen lehet pl. az intolerancia.

- Osszuk az osztályt négy-öt főből álló csoportokra.
- A tárgyalat témával kapcsolatban minden csoportnak osszunk ki egy-egy, a helyi vagy valamelyik országos lapban megjelent cikket. Ugyanazt a cikket is ki lehet osztani a csoportok között. Kifejezetten hatékonyan működik ez akkor, ha – összehasonlítás végett – ugyanarról az eseményről különböző újságok tudósításait osztjuk szét.
- Kérjük meg a csoportokat, hogy az alábbi listát figyelembe véve vitassák meg a kérdéseket.

- Válasszuk ki az alábbiak közül a témához felhasználható pontokat, vagy találjunk ki újabbakat:
- Utal-e a cím a cikkben bemutatott kérdésre?
 - Mi az első benyomásod a cikkben szereplő történetről? Tévedett-e valaki az ügyben? Ha igen, ki az?
 - Ér-e valakit közvetlen vád a cikkben? Ha igen, milyen az?
 - Van elég bizonyíték az állítások megerősítésére?
 - Mennyire kritizál másokat a cikk?
 - Mennyire támad, vagy véd valakit a cikk?
 - A kritizált személyektől van-e idézet a cikkben?
 - Melyek azok a szavak, amelyek befolyásoltak a cikk megítélésében?
 - Milyen a hatóságok hozzáállása a kérdéshez? Például a szociális munkásoké, a rendőröké stb.
 - Az ilyen típusú elemzést számtalan módon el lehet végezni. Például, ha a témáról széles körben beszélgetést folytatunk, ha a diákok saját stílusukban cikket írnak az adott kérdéstről, vagy összehasonlítást végeznek az újságban, a tévében/rádióban megjelenő, és ugyanazon témával foglalkozó híradásról.
 - Megkérhetjük a diákokat arra, hogy hozzák el az osztályba azokat az újságban megjelenő cikkeket, történeteket, amelyeket érdekesnek találnak. Összegyűjtve ezeket a cikkeket megkezdhetjük a közös beszélgetést. A cikkek kiválasztásába a szülőket is be lehet vonni.

Interjúzás

Mi ez, és mire jó?

Az emberi jogok tanítása során szükséges fellapozni a jog előírásait, konkrét példákat azonban mégis a közvetlen környezetünkben meríthetünk. Például, ha az osztály a gyerekek jogairól tanul, rengeteget segíthetnek ebben a szülők és nagyszülők, akik információt nyújthatnak arról, hogyan változott meg a gyerekek élete az évek során.

Az interjúzás jó alkalom arra, hogy az iskolán kívüli közösséget az iskolai életbe bevezessük, az emberi jogokról folytatott tanulmányokat a valós élethez igazítsuk. E módszer segít abban is, hogy a diákok képessége fejlődjön a különböző típusú emberekkel való bánásmódban.

A gyakorlat menete:

A 62. oldalon található példa az interjúzásra.

Szó-asszociáció

Mi ez, és mire jó?

Ezt a módszert akkor érdemes alkalmazni, ha egy téma tárgyalása előtt meg szeretnénk tudni, mennyit tudnak róla a diákok, valamint amikor a foglalkozás végén arra vagyunk kíváncsiak, hogy mennyit sajátítottak el az elhangzottakból.

A gyakorlat menete:

- A témára vonatkozóan találjunk ki egy kulcsszót.
- Kérjük meg a diákokat arra, hogy írják le azokat a szavakat, amelyek eszükbe jutnak a kulcsszó említésekor. Ez a feladat csak egy-két percet vesz igénybe.
- Legyen világos a számukra, hogy az is elfogadható, ha semmit nem írnak.

A tanulási folyamat értékeléseként érdemes összevetni a feladat előtt és után megkapott eredményeket. Ezzel saját tanításunkat is értékelhetjük, a diákok pedig képet kaphatnak fejlődésükről.

- Befejezésképpen minden diákot megkérhetünk arra, hogy mondja el egy szóval, ami legjobban tetszett neki a témával kapcsolatban, vagy mondjon egy szót, amely a tárgyra vonatkozik. Járjunk körbe az osztályban és gyűjtsük össze ezeket a szavakat. Kérjünk meg egy vagy két diákot, készítsenek listát az elhangzott szavakból.

Információ-feldolgozás

Mi ez, és mire jó?

Az információ elsajátításának jó módja, ha azt más formában újra feldolgozzuk. Például, hallgassunk meg egy történetet, majd azt később meséljük el újra képekben. A diákok feladata, hogy felismerjék az információ legfontosabb részét, és eldöntsék, hogy milyen módszerrel dolgozzák fel azt újra.

Ezzel a technikával mind a fantázia-, mind a megfigyelő, szelektáló, valamint a vitakészség fejleszthető.

A gyakorlat menete:

- A diákokkal közösen válasszunk ki egy képet, történetet, verset, rajzot, vagy egy filmet. Például, ha az osztály a családhoz való tartozás jogáról tanul, hasznosnak tűnik a feladathoz egy menekült gyerek képét kiválasztani.
- A diákok figyelmesen olvassák el, hallgassák vagy tekintsék meg az eredeti verziót.
- Ők döntsék el, hogy a történet melyik részét alakítják át más „formába”, választásukat indokolják meg. Ha egy képet választanak ki, képzeljenek el egy történetet mögé.
- Ha hozzá akarnak adni olyan valamit, ami nem található az eredetin(ben), magyarázzák meg ennek okát.
- A diákok hozzák létre az új változatot.

Ötletek a sajtó feldolgozásához:

- rádiójáték, magnóra felvéve,
- írásos, rövid történet,
- történet képregény formában,
- elbeszélő költemény,
- festmény,
- egy történet elmesélése az osztály vagy az iskola előtt.

Hogyan tervezzük meg saját emberi jogi oktatásunkat?

A tananyagban szereplő feladatoknál olyan javaslatokat találhatunk, amelyek segítséget nyújtanak a saját tanítási módszereinkhez. Kitalálhatunk teljesen új – a saját országunk éppen aktuális emberi jogi kérdésére vonatkozó – feladatokat is. Ehhez nyújt segítséget a következő példák bemutatása.

E fejezet elolvasása előtt érdemes visszalapoznia a 4. oldalon található „Mit jelent az emberi jogok oktatása” c. részhez, illetve a jártasságot, ismeretet, attitűdöt és módszert elemző ábrához.

(E fejezet az Állampolgár Alapítvánnyal folytatott beszélgetés, valamint Felisa Tibbits „Egy óra tökéletesítése” c. esszéjére épül.)

1. Válasszuk ki egy – valamely aktuális eseménnyel kapcsolatos – általános témát (mint pl. a helyi választások), amely érdekel bennünket, vagy amely illeszkedik a hivatalos tananyagba.
2. Határozzuk meg, hogy a témára vonatkozóan mely készséget, ismeretet, attitűdöt kívánjuk fejleszteni a diákokban. Írjuk le ezeket (lásd. 8. és 9. oldalt).
3. Válasszuk ki a tanítási módszerünket, valamint azokat az anyagokat, amelyeket az órán fel fogunk használni. Hasznos, ha az órát egy gyakorlatra építjük fel. Ez a feladat magába foglalhat olyan hagyományos gyakorlatokat, mint pl. egy szöveg felolvasását, vitatkozást, esszéírást, és olyan kevésbé hagyományos gyakorlatokat, mint a projekttervezést, újságcikkek felhasználását, versírást.
4. Írjunk vázlatot az óra különböző fázisairól. Az ebben a tananyagban bemutatott feladatok az alábbi rendszerre épülnek:
 - bemelegítés, motiváló feladatok (pl. közvetlen és közvetett kérdések),
 - konkrét feladat (egyéni vagy csoportos munka),
 - osztálybeszélgetés (ezt követően a csoportok munkájának bemutatása),
 - befejezés.
5. Gondoljuk át, hogy milyen előismeretekkel kell rendelkezniük a témával kapcsolatban a diákoknak. Ne feledkezzünk el a gyakorlatok értékeléséről sem (lásd: 137. oldal). Mérjük az egyes feladatokra szánt időt!
6. Most vegyük elő a kitűzött célok listáját. Mindegyiket sikerült elérni?

Bemutató óra a sztereotípiáról

Célok:

- A diákok tegyenek különbséget az általánosítás és a sztereotípia között.
- A diákok mondjanak példákat a sajtóban található sztereotípiákra.
- A diákok legyenek nyitottak a negatív sztereotípiával illetett csoportok felé.

Kulcsfontosságú tudnivalók:

- Rendelkezzenek a diákok a kultúráról, az általánosításról és a sztereotípiáról valamennyi ismerettel.

Szükséges eszközök:

- Tábla vagy tace-pao,
- újságok és magazinok.

Idő: 45 perc

A gyakorlat menete:

• **Bevezetés** (10 perc)

Írjunk fel a táblára egyes emberekre vonatkozó kategóriákat (öreg ember, lány, fiú, hátrányos helyzetű személy) és kérjük meg a diákokat, mondjanak olyan szavakat, amelyek egy-egy kategóriára jellemzőek. Írjuk fel ezeket a táblára.

Foglaljuk össze ezeket a szempontokat, keressünk kapcsolódási pontokat a kategóriákon belül, majd döntsük el a diákokkal együtt, hogy az említett jellemzők pozitívak, negatívak, vagy közömbösek.

Határozzuk meg a különbséget az általánosítás és a sztereotípa között.

Kérdezzük meg a diákokat, hogy „Miből gondolod ezt?”

„Saját tapasztalatod, vagy a sajtó, család, barátok hatása alapján?”

• **Csoportmunka** (10 perc)

Kérjük meg a diákokat, hogy alkossanak négy- vagy ötfős csoportokat. Minden csoportnak adjunk egy újságot, vagy egy magazint (más sajtóval is lehet dolgozni a diákok kérésének megfelelően). A diákok tanulmányozzák az anyagot, és keressenek – mind a szövegben, mind a képeken – jellemzőket egy meghatározott csoportról. Elég, ha bevezetesként csak egy csoportot választanak ki, de ismerjenek más – a társadalom által diszkriminált – csoportokat is. A valóságban a sztereotípiák pozitívak, negatívak, vagy akár semlegesek is lehetnek.

• **A csoportok mutassák be az osztálynak munkájukat** (10 perc)

• **Vitatkozás** (10 perc)

Tegyük fel a következő kérdést az osztálynak:

„Milyen hasonlóságokat fedeztetek fel azon csoportok között, amelyekre pozitív sztereotípiákat alkalmaznak?” „Mi van azokkal, amelyeket negatív sztereotípiával illetnek?”

Mutassunk rá arra, hogy:

- egy meghatározott csoportról általánosítani negatív dolog. Ezt nevezzük előítéletnek,
- egy csoport negatív általánosítása legtöbbször nem a csoporttal való személyes kontaktus alapján történik.

• **Összefoglaló következtetés** (5 perc)

„Mik a forrásai ezeknek a sztereotípiáknak?”

„Milyen következtetések vonhatók le az általánosításról és a sztereotipizálásról a feladat elvégzése után?”

(Általánosítások és sztereotípiák megtalálhatóak a kultúra számos területén, a sajtóban, a család és barátok gondolkodásában. Ezeket a negatív sztereotípiákat a félelem szüli.)

• **Külön munka**

A diákok írjanak egy rövid esszét arról, hogy milyen volt, amikor úgy érezték, hogy negatív vagy pozitív sztereotípiákat alkalmaztak rájuk. Milyen érzés volt ez?

• **Értékelés** (lásd: 133. oldal és 137. oldal.)

Ehhez a feladathoz a következő értékelési szempontok tartozhatnak:

- hogyan vették ki az egyes diákok részüket az osztálybeszélgetésben?

- hogyan működtek közre az egyes diákok a csoportmunkában?
- mi lett a csoportmunka eredménye.

- Az órán tanultak alkalmazása:

Legyünk rugalmasak a feladatok elvégzése során. Az óra egyes diákoknak jobban, másoknak kevésbé fog tetszeni, és meglepődve fogjuk érzékelni, hogy a kiosztott feladatok csak egy része lesz hatékony a diákok számára, ezért várható, hogy egyes feladatok elvégzése több időt fog igénybe venni.

A feladatok elvégzése után készítsünk magunknak jegyzeteket, hogy a szerzett tapasztalatokat a következő alkalommal felhasználhassuk.

Az emberi jogi oktatás értékelése

Attól függően, hogy az emberi jogok oktatását hogyan vezetjük be a saját iskolánk tanrendjébe, az értékelés is ennek megfelelően történhet, akár előírás, akár saját ötletünk alapján. A motivációtól függetlenül sok szempontból nagyon hasznos az értékelést elvégezni:

- Jó alkalom arra, hogy bebizonyítsuk magunknak, hogy erőfeszítéseink eredményesek és megérik a fáradságot. (Tanulni lehet abból is, és változtatni rajta, ha valami nem úgy működik, ahogyan azt elterveztük.)
- A munkánk hitelessé válhat az oktatási hatóságok előtt.
- Lehetőséget teremt a gyerekek számára, hogy saját fejlődésüket figyelemmel kísérjék.
- Része lehet abban, hogy a diákok felelősséget kezdenek érezni a tanulás iránt.
- Az alábbiakban néhány példa segítségül szolgál az osztályban tartandó értékeléshez. (ötletek még: a 137. oldalon)

Az elméleti értékelő módszerek (mint a dolgozatok tárgyi ismereteinek értékelése) hasznosak lehetnek – a tudás teszteléséhez – az emberi jogok oktatásának értékelésénél is, nem vezet eredményre azonban az attitűd és a készség kiértékelésénél.

Ezért alakítottak ki az emberi jogok oktatói egy új értékelési formát, amelyben a hagyományos módszereket új technikákkal vegyítik annak érdekében, hogy a készség és az attitűd vonatkozásában is lehessen értékelést végezni.

Hogyan értékeljük a készséget és az attitűdöt?

Megkönnyíthetjük a feladatot,

- ha egyértelmű, világos kritériumokat állítunk fel – lehetőleg a diákok bevonásával –, a diákok alkotásainak értékeléséhez.
- ha megkérjük a diákokat, hogy ők is értékeljék saját viselkedésüket.

– ha megkérjük a diákokat, hogy konstruktívan értékeljék társaik viselkedését is.

Ha bevonjuk a diákokat az értékelés említett formáiba, ez ösztönzőleg hat arra, hogy nagyobb felelősséget érezzenek saját viselkedésük iránt. Néhány tanár azonban attól tart, hogy a tanár, a diák és a többi diák értékelései „összeütközésbe” kerülnek egymással. Ebben az esetben érdemes az eltéréseket megbeszélni, és amennyiben szükséges, változtatni az értékelési eljárásán.

Lehetőség van arra is, hogy – ötletbörze segítségével – az értékelés szempontjait tartalmazó listát a diákokkal közösen állítsuk fel. Például:

Csoportos munka feltételei:

A diákok:

- a célokat és a feladatot tartsák mindig szem előtt,
- működjenek együtt a csoport tagjaival,
- úgy dolgozzanak, hogy közben másokat ne zavarjanak,
- a csoport minden tagjához legyenek udvariasak,
- igazságosan osszák fel maguk között a munkát,
- segítsenek abban, hogy a csoportmunka jól működjön.

Ugyanezen módon az attitűdök is értékelhetőek:

A „nyitott hozzáállás” értékelése

A diákok:

- gondolják át az új ötleteket és feladatokat,
- próbáljanak ki új módszereket,
- a vitatkozás során az érzelmekkel szemben a tényeket helyezték előtérbe,
- legyenek képesek megváltoztatni véleményüket új tények felmerülése esetén,
- döntéseiket mindenkivel szemben igazságosan hozzák meg,
- egy probléma minden oldalát járják körül,
- ismerjék fel az előítéleteket és a sztereotípiákat.

Önértékeléshez is lehet ehhez hasonló listát használni. Például:

A fejlődő értékek tesztelése

Melyik kategóriába sorolod magad?

(A=nagyon jó, B=jó, C=megfelelő, D=nagyon gyenge)

- mások elfogadása,
- mások iránti érdeklődés,
- figyelés másokra,
- a munkában való kitartás,
- mások igényeinek figyelembe vétele,
- mások korrekt megítélése,
- másokkal való együttműködés,
- gondolkodás bármely lépés megtétele előtt,
- őszinteség,
- segítőkészség,
- a hibázás vállalása.

Legvégül az alábbiakban egy olyan értékelési módszert mutatunk be, amely magában foglalja mind a csoportmunka, vitatkozás, projekttervezés értékelését, mind pedig a hagyományos feladatokat, módszereket.

Egy 12 hetes kurzus bemutató értékelése

- Minden egyes csoport munkáját (hetes idő közben) a következő szempontok alapján értékeljük:
 - részvétel (egyének értékelése – önmagukról, másokról),
 - csoportmunka (a csoport mint egész értékelése – ez a tanár feladata).
- Írásos házi feladat és dolgozatírás – (a tanár értékelésével).
- Projekttervezés (csak egyet végeztessünk el egy kurzus alatt).
 - A minősítés vonatkozzon a külalakra, a feladat elvégzésére, oktatási értékére (a tanár és a diákok szóbeli értékelése).
- Részvétel és közreműködés az osztálybeszélgetés során (a tanár és a diáktársak végezzék az értékelést).

Ahogy az emberi jogok oktatásához ez a tananyag minden szempontból segítséget nyújthat, a saját tapasztalat és ötletek felhasználása – az értékelés szempontjából is – ugyanolyan fontos jelentőséggel bír.

Harmadik rész: Fiatalabb gyerekek

Indulás – bevezető gyakorlatok

Te és én – gyakorlatok a különbözőségről

Ki, én? – gyakorlatok a felelősségről

Az élethez való jog – gyakorlatok a jogok egyetemességéről

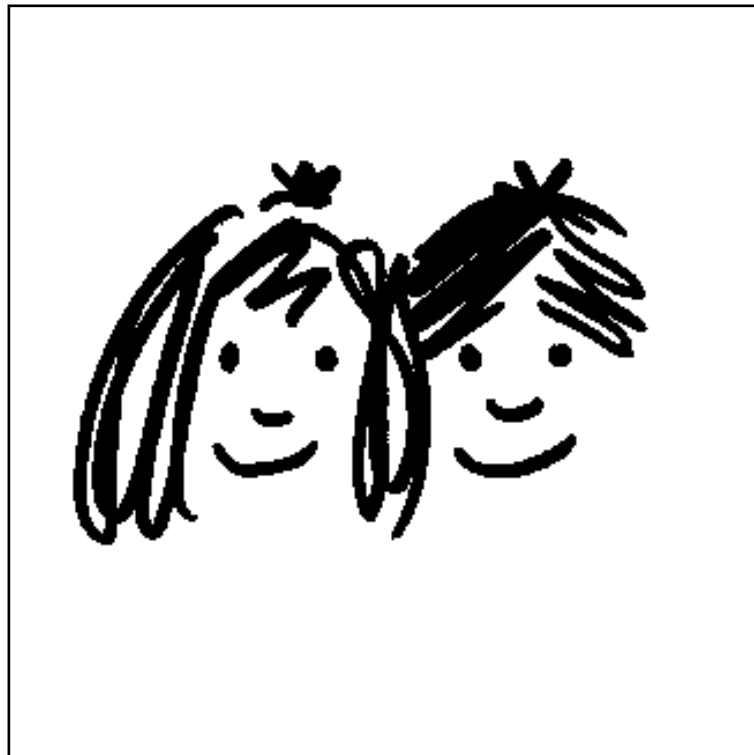
Mit jelent a korrektség? – gyakorlatok az igazságosságról

Az én jogaim / a te jogaid – gyakorlatok olyan helyzetekről,

ahol a jogok konfliktusba kerülnek

Cselekedjünk! – emberi jogi gyakorlatok

az osztályteremben

„Nem én tanítom az osztályomat a jogaikra és kötelességeikre, hanem ők tanítanak engem.”

moldovai tanár

Útmutató a gyakorlatokhoz

A könnyebb használhatóság érdekében a kézikönyvnek ebben a fejezetében valamennyi gyakorlatnak azonos a felépítése.

Cím: Az adott gyakorlatok címe.

Cél: Ez a valamennyi gyakorlat előtt megtalálható, rövid bevezető tartalmazza azt, hogy miért hasznos az adott gyakorlat.

Kulcsfontosságú tudnivalók: Ezek azok a kulcsfogalmak, amelyeket a gyakorlatok tartalmaznak. Amennyire csak lehetséges, tartsuk őket észben.

Szükséges eszközök: Ez a rész tartalmazza, hogy mire van szükség a gyakorlatok kivitelezéséhez, valamint, hogy melyek azok a dolgok, amelyeket ebből előre el kell készíteni.

Idő: Ez a rész tartalmazza, hogy mennyi időre van szükség a gyakorlatok elvégzéséhez és a hozzájuk kapcsolódó megbeszéléshez.

A gyakorlat menete: Ez a rész elmagyarázza a gyakorlatot lépésről lépésre. Ha speciális módszer szükséges, akkor a kézikönyv 2. fejezetében található hozzá magyarázat.

Kérdések: A gyakorlatok nagy része kérdéseket és beszélgetéseket ajánl arra, hogy elgondolkozzanak a tanulók a felvetett problémákon. A kérdések feltevésével kapcsolatos tanácsok megtalálhatóak a kézikönyv 2. fejezetében.

További lehetőségek: Javaslatok a témával való további foglalkozáshoz. Néhány gyakorlatnál ötletek találhatóak, hogyan lehetne más korosztálynál is alkalmazni azt. Néhol ötletek találhatóak emberi jogi tevékenységekhez.

Információk / Példák / Játékkártyák

Néhány gyakorlathoz kiegészítő rész is tartozik. Hogy elkerüljük az esetleges hibákat, először olvassuk el egyszer az egész gyakorlatot és ellenőrizzük, hogy minden kellékünk megvan-e, amelyeket a „Szükséges eszközök” címszó alatt tüntetünk fel.

Indulás – bevezető gyakorlatok

Mivel a munkafüzetnek ebben a részében számos gyakorlat hivatkozik az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatára, és a Gyermek Jogairól Szóló Egyezményre, olyan gyakorlatokat is beiktattunk, mint a „Kincsvadászat”, amelyek ezeknek az egyezményeknek a megismertetését segítik. A „Gyors Quiz” gyakorlatok segítségével ellenőrizhetjük a gyerekek emberi jogokkal kapcsolatos tudását.

Ezek a gyakorlatok idősebb gyermekek részére a 79. oldalon folytatódnak.

Gyors Quiz

(David Shiman alapján)

Cél: Ez a játékos teszt az emberi jogok különböző szinteken való tanítására is alkalmas. Ha a gyerekek korábban még nem tanultak az emberi jogokról, akkor ez jó módszer az ezzel kapcsolatos tudásuk felmérésére. Ellenőrizni lehet vele azt is, hogy időről időre hogyan gyarapodott a tudásuk. De arra is nagyon jól használható, hogy megtudjuk, milyen speciális dolog érdekli őket az emberi jogok területén.

Kulcsfontosságú tudnivalók:

- Már sok dolgot ismerünk az emberi jogokról.
- Néha nem a megfelelő válaszokat kapjuk az emberi jogokról való beszélgetéseink során.

Szükséges eszközök: Játékos tesztkérdések.

Idő: 1 óra.

A gyakorlat menete:

- Még a foglalkozás megkezdése előtt írjuk le a kérdéseket egy lapra, vagy a táblára, vagy ha a gyerekek megérkeznek, olvassuk fel nekik a kérdéseket és kérjük meg őket, hogy másolják le anélkül, hogy kérdéseket tennének fel.
- Ezután kérjük meg a gyerekeket, hogy mászkáljanak fel-le a teremben és közben válasszanak ki maguk közül társakat, akiknek kérdéseket tesznek fel. Ekkor a válaszoló személynek rá kell írnia a lapra a feleletet. Ily módon a gyerekek megosztják egymással mindazt, amit már tudnak az emberi jogokról. Másik lehetőség, hogy megkérjük a gyerekeket, hogy saját maguk válaszolják meg a kérdéseket.
- Majd menjünk végig a kérdéseken lépésről lépésre és hallgassuk meg a gyerekek válaszait. Előfordulhat nagyon sok válasz egy-egy kérdésre. Írjuk le ezeket a táblára. Biztassuk a gyerekeket, hogy vitassák meg a kapott válaszokat, mi pedig jegyezzük fel ezeket. (Hasznos lehet itt a 27. oldalon található kérdésfeltevésekkel kapcsolatos tanács.)
- A gyerekek valószínűleg nem fognak tudni választ adni valamennyi kérdésre, és esetleg válaszaik is pontatlanok lesznek. Nyugati demokráciákban is előfordulhat, hogy nem tudják azt, mi az a kínvallatás. Emlékezzünk rá, hogy a teszt célja nem az, hogy korrekt és pontos válaszokat kapjunk, hanem az, hogy emberi jogokkal kapcsolatos gondolatokat, kérdéseket vessünk fel.

- Azok a kérdések, amelyek különösen gondolatébresztők voltak, egy következő beszélgetés alapját képezhetik. A 26. oldalon található kérdések segítségül szolgálhatnak a jogokról való beszélgetésekhez.
- Ha nincsen elég idő, akkor válasszunk ki inkább egy, a gyerekek által legfontosabbnak tartott, kérdést

Quizkérdések:

Ismersz olyan...

- Fogalmat, hogy emberi jogok?
- Országot, ahol megsértik az emberi jogokat?
- Dokumentumot, amelyben kihirdették az emberi jogokat?
- Csoportot, amelyet üldöztek a múltban?
- Országot, ahol emberektől megtagadják a jogaikat, azért mert más népcsoporthoz tartoznak?
- Országot, ahol emberektől megtagadják a jogaikat, azért mert más vallásúak?
- Országot, ahol különböző csoportok jogai konfliktusban vannak?
- Szervezetet, amely az emberi jogokért harcol?
- Filmet, vagy könyvet, amely jogokról szól?
- Országot, ahol embereket kínoznak?
- Országot, ahol nőtt az emberi jogokkal való törődés?
- Országot, ahol megtagadják az emberektől az emigrációhoz való jogot?
- Jogot, amelyet megtagadnak tőled az iskolában?
- Egyént, aki harcol az emberi jogokért?
- Jogokat, amelyeket néha megtagadnak a nőktől?
- Jogokat, amelyek minden gyereket megilletnek?
- Embereket, akiktől megtagadják a saját nemzet alapításának jogát?
- Jogokat, melyeket megtagadnak emberektől a hazádban?
- Jogokat, amelyek a szüleidet megilletik, de téged nem?
- Jogaidat, amelyet még soha nem sértettek meg?
- Jogokat, amelyeket megsértettek, és ezek személy szerint téged illettek?

Választási lehetőségek:

- Ha van fénymásoló, rácsozzunk be egy darab papírt, írjunk kérdést mindegyik négyzetbe és fénymásoljuk le valamennyi gyerek számára.
- Kreatív gyakorlatként (lásd 27. oldal) idősebb gyerekek kiválaszthatnak egy kérdést, azt részletesebben megvizsgálhatják és egy riportot készíthetnek ezzel kapcsolatban.
- Önálló gyakorlatként az iskola nyílt napján a gyerekek kérdéseket tehetnek fel a látogatóknak.

Kincsvadászat

Cél: Ez a bújócska játék jó és gyors bevezetőül szolgálhat a Gyermek Jogairól Szóló Egyezményhez (a továbbiakban GYJSZE). Különösen akkor hasznos, ha a csoport most kezd tanulni az emberi jogokról. Bevezetőül szolgálhat az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatához is.

Kulcsfontosságú tudnivalók:

- az emberi jogok értékesek,
- ezeket speciális dokumentumokban rögzítették.

Szükséges eszközök: A Gyermek Jogairól Szóló Egyezmény. Ennek a kiadványnak az ötödik fejezetétől (ha a gyerekek nagyon fiatalok, jobb ha az összefoglalót használjuk, lásd.: 128. oldal).

Idő: 30 perc.

A gyakorlat menete:

- Írjunk vagy fénymásoljunk le néhány szakaszt egy darab papírra a Gyermek Jogairól Szóló Egyezményből.
- Mielőtt megérkeznek a gyerekek, dugjuk el ezeket a papírokat a terem különböző pontjain.
- Mikor a gyerekek megérkeznek, mondjuk el nekik, hogy elrejtettünk néhány nagyon értékes dolgot különböző papírokon a terem különféle helyein. Kérjük meg őket, hogy keressék meg ezeket. Amikor megtalálják a papírokat, kérjük meg a megtalálót, hogy olvassa fel, mi van a papíron és magyarázza el egyszerű szavakkal, vagy mondjon példát rá, hogy mikor lehetnek fontosak ezek a cikkelyek. Például a hetedik cikkely.
- „...A gyermeket közvetlenül születése után anyakönyvezik, és születésétől joga van ahhoz, hogy nevet kapjon, állampolgárságot szerezzen, és lehetőség szerint ismerje szüleit, valamint ahhoz, hogy ők gondozzák.”
- Milyen esetben lenne ez a cikkely fontos?
- Kérjük meg a megtalálót, hogy őrizzen meg minden papírt, mert ez mostantól kezdve az „ő” paragrafusa. Később, amikor a csoport már más emberi jogokkal kapcsolatos gyakorlatot végez, a tanár megkérheti azt a tanulót, akinek a cikkelyéről szó van, hogy segítsen neki. Egy idő múlva a tanulók képesek lesznek arra, hogy hasznosítsák a tudásukat azoknál a problémáknál és kérdéseknél, amelyek az ő cikkelyükkel kapcsolatosak.

További lehetőségek:

- Ha a teljes Gyermek Jogairól Szóló Egyezményt használjuk, akkor segítségként vehetjük igénybe a 128. oldaltól az összefoglalót, annak a néhány szakasznak a magyarázatára, amelyeket a tanulók nem tudtak értelmezni.
- A 27. oldalon található projekt szerint a gyerekek játékokat készíthetnek, verset írhatnak, plakátot vagy festményt festhetnek, amelyek segítségével elmagyarázzák a saját papírjukon szereplő jogot.
- Ezt a feladatot a gyerekek megoszthatják az iskolával, szülőkkel, vagy a közösség többi tagjával. Például az iskola emberi jogi napján.

Te és én – gyakorlatok a különbözőségről

Ezek a gyakorlatok az emberek közötti hasonlóságokról és különbözőségekről szólnak. Azt mutatják be, hogy mi mindnyájan különbözőek vagyunk, de mégis mind egyenlők. A gyakorlatok egy része arra koncentrál, hogy miért jó és fontos számunkra, mint egyének számára a különbözőség. A gyakorlatok másik része azokra a hasonlóságokra irányítja a figyelmünket, amelyekben minden emberi lény osztozik, mint pl. a történetek vagy a zene szeretetében. Néhány gyakorlat a törődő társadalomban való együttéléstről szól.

Ez én vagyok

Cél: A gyerekek személyiségét megerősíteni és növelni az önértéket az ügyességi gyakorlatok segítségével.

Kulcsfontosságú tudnivalók:

- Mindnyájan különbözőek vagyunk, de hasonlóságaink is vannak.
- A jogok a különböző emberek hasonló igényein alapulnak.

Szükséges eszközök: A Gyermek Jogairól Szóló Egyezménynek az Összefoglalója (128. oldal)

Idő: 1 óra.

A gyakorlat menete:

- Írjuk fel valamennyi gyerek nevét egy darab papírra, vagy pedig kérjük meg őket, hogy írják fel ők maguk.
- Kérjük meg őket, hogy díszítsék fel a nevüket zsírkréta segítségével. Kiszínezhetik a betűket és rajzolhatnak néhány kedvenc dolgot a betűk köré, mint például játékokat, házakat, és így tovább.
- Ülünk körbe, és kérjük meg a gyerekeket, hogy mutassák meg a nevüket és magyarázzák el az ott látható kedvenc dolgaikat.
- Tegyük fel nekik az alábbi kérdéseket, hogy a különbözőség és hasonlóság tudata fejlődjön bennük.
- Mutassuk be az iskolába valamennyi munkát az alábbi címmel: „ez én vagyok”.

Kérdések:

- Mit tudtál meg más emberekről?
- Megtanultál valamit magadról?
- Milyen érzés volt kiállítva látni a nevedet?
- A kedvenc dolgaink azonosak vagy különbözőek voltak?
- Hogyan tetszene, ha mindnyájan ugyanolyanok volnánk?

További lehetőségek:

- Az osztály megtekintheti a Gyermek Jogairól Szóló Egyezménynek az Összefoglalását a 128. oldalon.
- Ha a csoport túl nagy, vagy a gyerekek túl kicsik ahhoz, hogy sokáig koncentráljanak, kérjük meg őket, hogy beszélgessenek más gyerekekkel a feladatukról. Pár perc eltelte után mindegyik pár megmutatja a másik párnak, hogy min dolgoztak.

- Idősebb gyerekek vagy felnőttek egymással szemben ülhetnek és lerajzolhatják egymást. Kérjük meg őket, hogy beszélgessenek egymással és találják ki a másik személy érdeklődési körét, történetét, családját, munkáját, álmait stb., majd ezt rajzolják le a partnerük portréja köré.
 - Másik lehetőség: Kérjük meg a gyerekeket, hogy menjenek körbe a teremben, miközben szól a zene. Ha a zene abbamarad, találniuk kell egy partnert és feltenni egymásnak néhány kérdést, mint például: Mi a kedvenc színed? Ételed? Van-e bátyád vagy nővéred? Hová szeretnél utazni? Indítsuk újra a zenét és ismételjük meg ezt a gyakorlatot mindaddig, amíg az összes gyerek meg nem hallgatja egymás véleményét. A végén tegyük fel a fenti kérdéseket.
 - Egy projekt keretén belül a gyakorlatot a gyerekek a családjukkal és idősebb barátaikkal is el tudják játszani.
- Ennek a projektnek az eredménye mind az iskolán belül, mind pedig az iskolán kívül megmutatkozik.

Nézz rám!

Cél: Az „Ez én vagyok” gyakorlatra egy változat, amely gyakorlat a 30. oldalon lévő rajzos gyakorlatokra épül. Fejleszti a gyerekek önérzetét, ami növelheti bennük a mások iránti toleranciát, valamint fejleszti a mások jogai iránti tiszteletet. A gyakorlat olyan ötleteket mutat be, amelyek segítségével a gyerekek barátságosabbá tehetik az osztálytermüket a saját tetteiken keresztül.

Kulcsfontosságú tudnivalók: „Úgy bánj másokkal, ahogy szeretnéd, hogy bánjanak veled!”

Szükséges eszközök: A Gyermek Jogairól Szóló Egyezménynek az összefoglalása (128. oldal), tollak, zsírkréták, festékek, térképek.

Idő: 1 óra.

A gyakorlat menete:

- Osszuk a gyerekeket párokra!
- Az egyikőjük fekdjön rá egy darab papírra.
- A párja rajzolja körül a papíron (ez szintén egy jó lehetőség arra, hogy bővítsük a szókinsüket az emberi testtel kapcsolatban).
- Ezután az előző gyerek fekdjön közvetlenül a lerajzolt kontúr mellé, mialatt a párja még apróbb részletekkel kiegészíti a kontúrt, például a haj színével vagy az arc részleteivel stb.
- Ha a gyerekek nagyobb csoportokban vannak, akkor a lerajzolt kontúr különböző részein dolgozhatnak, hogy befejezzék a portrét.
- Mindegyik gyerek bemutathatja a partnerének a képét, miközben elmagyarázza, hogy mi mindent fedezett fel a partnerén.
- Tegyük fel az alábbi kérdéseket.
- A gyerekek hazavihetik a portrét és kitehetik a szobájuk falára.

Kérdések:

- Milyen érzés volt rajzolni?
- Milyen érzés volt, amikor téged rajzoltak?
- Mindenkinek szüksége van arra, hogy valaki gondját viselje, ehhez mindnyájunknak joga van. Mi történik, ha az emberek nem kapnak elegendő figyelmet? (A gyerekek leírhatnak egy történetet arról, amikor magányosnak érezték magukat.)

- Ha egy új iskolába kerülnél, mit csinálnál, hogy törődjenek veled?
- Hogyan tudjuk megtanulni annak a módját, hogy ne legyen senki magányos az osztályban?

Választási lehetőségek:

- Az egész osztály lerajzolhat egy gyereket, ha úgy gondoljuk, hogy ez hasznos arra, hogy éreztessük a diákokkal, egy „különc” gyerek is az osztályhoz tartozik.
- A gyerekek választhatják azt is, hogy olyanak ábrázolják őket, amilyenek lenni szeretnének (focista, táncos, bohóc stb.)
- Ha egy gyerek csatlakozik az osztályhoz, vagy elhagyja azt, segíthetünk neki ezzel a gyakorlattal, amely alkalmas lehet arra, hogy a közösség tagjának érezzék magukat. (Annál a gyereknél, amelyik elhagyja az osztályt, mindazokat a dolgokat, amiket úgy gondol, hogy szüksége lehet rá az új helyen, rá lehet rajzolni a képre: barátokat, napot, mosolyokat, szerelmet stb.)

Kezeket fel!

Cél: Ez a tréfás játék fejleszti a gyerekek közösségi érzését, valamint azt a képességet, hogy felismerjék a különbözőség fontosságát!

Kulcsfontosságú tudnivalók: A különbözőség hasznos és szükséges.

Szükséges eszközök: Egyezmény

Egy önként vállalkozó, akinek bekötjük a szemét.

Idő: 30 perc.

A gyakorlat menete:

- Kérjük meg a gyerekeket, hogy álljanak körbe. Kérjük fel egy önként vállalkozót, akinek beköthetjük a szemét.
- Forgassuk körbe maga körül egy párszor a bekötött szemű gyereket, majd vezessük oda egy másik társához, akinek a haja, ruhája, és arca érintéséből kell kitalálni, hogy kihez vezették oda.
- Próbáljuk meg ennél a gyakorlatnál a barátokat nem összepárosítani.
- Addig folytassuk, amíg mindenki sor kerül.
- Majd tegyük fel az alábbi kérdéseket, hogy a különbözőség és hasonlóság tudata fejlődjön bennük.

Kérdések:

- Miért játszottuk ezt?
- Hogyan jöttél rá, hogy ki az akihez odavezettek?
- Mi volt akkor, amikor valakinek más volt a bőre színe, vagy a szeme színe?
- Mi volt akkor, amikor ugyan olyan volt az orra, a haja és a szeme?

További lehetőségek:

- Az osztály megnézheti a GYJSZE és megvitathatják a következő kérdést. „Miért van szükségünk azonos jogokra, ha annyira különbözőek vagyunk?”
- Ez a gyakorlat alkalmas lehet arra is, hogy beszélgessünk a rokkantságról, bemutatva a gyerekeknek, hogy milyen érzés lehet a vakság.
- A kreatív gyakorlathoz hasonlóan, megtapasztalhatják a gyerekek a rokkantság más formáit is,

és feljegyzést készíthetnek, hogyan érezték magukat eközben, és azt is, hogy ha rokkantak lennének, mit szeretnének, hogyan bánjanak velük az emberek.

- A gyakorlat egy másik változataként használhatunk különböző tárgyakat, ételeket, vagy illatokat, hogy bemutassuk, a látszat mennyire megtévesztő lehet.

Gyerekek a világ minden tájáról

Cél: Ez a gyakorlat képekkel segíti a gyerekeknek feltárni a világ különböző részein élő gyerekek közötti hasonlóságot, a nemzetiségre, nemre, vagy etnikai csoportra való tekintet nélkül.

Kulcsfontosságú tudnivalók: Mindannyian különbözőek vagyunk, de számos hasonló adottsággal rendelkezünk.

Szükséges eszközök:

- Gyermekek Jogairól Szóló Egyezmény
- A környező térségben és a világ különböző tájain élő gyerekek fotói. Válasszunk ki olyan és annyi fotót, amennyit csak lehetséges, amelyek különböző ételeket, klímát, testfelépítéseket és életmódokat mutatnak be. Ezek lehetnek újságokból vagy magazinokból kivágott fotók.

Idő: 1 óra.

Menete:

- Osszuk ki a képgyűjteményt.
- Kérjük meg a gyerekeket, hogy csoportosítsák a képeket nyilvánvaló hasonlóságok alapján. Például: lányok-fiúk, idősebbek-fiatalabbak, hajszín alapján stb. Próbáljunk meg ezekből a tulajdonságokból egy elegyet csinálni a világ különböző tájáról „származó” fotók összekeverésével. Például válogassuk össze azokat a képeket, ahol gyerekek beszélgetnek egymással, vagy játszanak, vagy ahol a gyerekek idősebbek, vagy fiatalabbak mint az osztályban.
- Tegyük fel nekik az alábbi kérdéseket, hogy a világ különböző részein élő gyerekek közötti hasonlóság tudata fejlődjön bennük.

Kérdések:

- Mi volt azonos a képen látható gyerekeknél?
- Mi volt a különböző?
- Voltak olyan dolgok a képen, amiket nem ismertetek fel?
- Mit gondoltok, ha a képen látható gyerekek ide jönnének, felismernétek őket?
- Mit szeretnél, hogy bánjanak veled, ha el kellene menned az ő iskolájukba? Miért?
- Képzeld el, hogy a képen látható gyerekek ide jönnek meglátogatni az iskolátokat. Mit mondanátok a többi osztályban lévő gyerekeknek, hogyan bánjanak az ide látogató gyerekekkel?

További lehetőségek:

- A gyerekek írhatnak egy levelet a képen látható gyerekek valamelyikének, amiben az iskolájukról mesélnek.
- Kreatív gyakorlatként, szerezzünk levelezőpartnert a gyerekeknek az ország másik részéről, vagy külföldről.
- A gyerekek írhatnak vagy előadhatnak egy drámát egy új iskolába kerülő gyerekről. Az egyik variációban barátságosan, a másikban barátságtalanul bánnak vele a diákok az új iskolában.

Játékok a világ minden tájáról

Cél: Ez a gyakorlat játékokkal segíti a gyerekeknek feltárni a világ különböző részein élő gyerekek közötti hasonlóságot, nemzetiségre, nemre, vagy etnikai csoportra való tekintet nélkül. Segít a gyerekeket megtanítani arra, hogy vannak velünk született jogok, beleértve a játékhoz való jogot, amelyek rögzítve vannak a GYJSZE-ben.

Kulcsfontosságú tudnivalók: Mindannyian különbözőek vagyunk, de számos hasonló adottságokkal rendelkezünk.

Szükséges eszközök:

- Egyezmény
- A következő oldalon levő játékok és a GYJSZE (lásd 127. oldal).

Idő: kb. 1,5 óra.

Menete:

- Magyarázzuk el, hogy a gyerekek a világ minden táján különböző játékokat játszanak, de ezek nagyon érdekes játékok.
- Mondjuk el különböző országok játékeit (ha van egy atlaszunk vagy földgömbünk) mutassuk meg, hol találhatóak ezek az országok. Játsszuk el a játékot. Néhány ötletet találhatunk a másik oldalon.
- Kérdezzük meg a gyerekeket, hogy melyik játékot ajánlanák a világ különböző részein lévő gyerekeknek: Játsszuk el ezt a játékot!
- Ha néhány gyerek valamilyen etnikai csoporthoz tartozik, kérdezzük meg, hogy tudnak-e olyan játékokat a saját kultúrájukból, amelyiket eljátszhatnak. (De ha nem akarják, ne erőltessük.)
- Tegyük fel nekik az alábbi kérdéseket, hogy a világ különböző részein élő emberek közötti hasonlóság tudata fejlődjön bennük.

Kérdések:

- Volt olyan játék, amit jobban élveztetek mint a többit? Miért? Mitől lesz jó egy játék?
- Az új játékok jobban tetszettek volna, ha hozzájuk lennél szokva?
- Minden gyereknek joga van a játékhoz. Ezt rögzíti a GYJSZE. Mit gondolsz, miért van a játék külön is megemlítve ebben a dokumentumban?
- Lehetségesnek tartod, hogy más országokból jövő gyerekeknek megtanítsad a te játékaidat, még ha ők nem is beszélik a nyelvedet? Hogyan?

További lehetőségek:

- Ezt a gyakorlatot el lehet végezni úgy is, hogy a világ különböző részeiről származó vagy az ország különböző részeiről származó dalokat felhasználjuk.
- A gyerekek készíthetnek egy játékgyűjteményt családból, könyvekből, történetekből.
- Szétválaszthatjuk két csoportra a gyerekeket. Az egyik csoport megmutatja pantomimmal a másoknak, hogyan kell játszani a játékot.

Mintajátékok

Takard el a füledet

Ez a játék mind a gyerekek, mind a felnőttek körében népszerű. Akárhányan élvezhetik a játékot.

- A játékosok körben ülnek. Egy embert kiválasztanak vezérnek. Ez a résztvevő mindkét kezével eltakarja a fülét.
- A tőle jobbra ülő játékos a bal kezével eltakarja a bal fülét. A tőle balra ülő játékos pedig a jobb kezével eltakarja a jobb fülét.
- A vezér mindkét kezét elmozdítja és rámutat egy másik, a körben ülő játékosra.
- Akire rámutat, az befogja mindkét fülét. Majd a két mellette ülő két játékosnak gyorsan be kell fogni a fülüket. A vezértől balra ülőnek a jobb fülét, míg a vezértől jobbra ülő a bal fülét. A vezér ekkor egy másik játékosra mutat és a játék olyan gyorsan folytatódik, ahogyan csak lehetséges.
- Valamennyi játékos, aki lassan takarja el a fülét, vagy hibát követ el, az kiesik a játékból. Az győz, aki utolsónak bent marad.

Ki az? (Chile)

Ezt a játékot 6-30 résztvevővel érdemes játszani.

- Egy gyereket kineveznek IT-nek. A résztvevők mögé állnak egy sorban. De IT-nek nem szabad látni, hogy ki áll mögötte.
- IT kilenc lassú lépést tesz előre, míg a többiek gyorsan helyet cserélnek. Egy valaki közvetlenül mögötte foglal helyet.
- A többiek megkérdezik IT-t: „Ki áll mögötted?”
- IT három kérdést tehet fel, mielőtt konkrétan rákérdez. Például: „lány vagy fiú?”, „alacsony vagy magas?”, „sötét vagy világos színű a haja?”
- A többiek csak egyszavas választ adhatnak a kérdésekre. Ezután IT-nek ki kell találnia, hogy ki áll közvetlenül mögötte.
- Ha IT helyesen válaszol, akkor tovább folytatódik a játék, IT marad a helyén. Ha IT rosszul válaszol, akkor másvalaki kerül IT helyére.

Történetek a világ minden tájáról

Cél: A gyakorlat történetekkel segíti a gyerekeknek feltárni a világ különböző részein élő gyerekek közötti hasonlóságot, nemzetiségre, nemre, vagy etnikai csoportra való tekintet nélkül.

Kulcsfontosságú tudnivalók: Mindannyian különbözőek vagyunk, de számos hasonló adottsággal rendelkezünk.

Szükséges eszközök:

- Gyermekek Jogairól Szóló Egyezmény.
- Az 50. és 51. oldalon levő példatörténetek.

Idő: 1 óra.

Menete:

- Magyarázzuk el, hogy a gyerekek a világ minden táján különböző történeteket hallgatnak.
- Meséljünk el a világ különböző országaiból származó történeteket. (Ha van egy atlaszunk vagy földgömbünk) mutassuk meg, hol találhatóak ezek az országok. Néhány ötletet találhatunk a másik oldalon.
- Kérdezzük meg a gyerekeket, hogy melyik hazai történetet szeretik a legjobban, és melyiket mesélnék el a világ különböző részein élő gyerekeknek.
- Ha néhány gyerek valamilyen etnikai csoporthoz tartozik, kérdezzük meg, hogy ismernek-e olyan történetet a saját kultúrájukból, amelyet el szeretnének mesélni. (De ha nem akarják, ne erőltessük.)
- Tegyük fel nekik az alábbi kérdéseket, hogy a világ különböző részein élő hasonlóság tudata fejlődjön bennük.

Kérdések:

- Melyik történet tetszett a legjobban? Miért? Mitől jó egy történet?
- Miért mesélnek történeteket az emberek mindenütt a világon? Melyik történetre tudunk visszaemlékezni?
- Miért játszottuk ezt?

További lehetőségek:

- A „Koldus levese” és a „Sajt felosztása” történeteket felhasználhatjuk a tisztességtelenség következményeinek bemutatására.
- A népmesék is felhasználhatók az emberi jogok tanításához. Például olyan történeteknél, ahol gyerekek szenvednek, fel lehet használni a GYJSZE egyszerűsített változatát.
- A gyerekek írhatnak történetet, vagy előadhatnak egy darabot, amelyben bemutatják a GYJSZE egy cikkelyét.

Példamesék**A Róka és a pulyka** (puerto indiánok, USA)

Egyszer volt, hol nem volt, réges-régen elment róka koma vadászni. A feleségével már napok óta csak száraz gyökéren éltek, ezért már nagyon kívánt valami ízletesebb falatot. Már jó ideje vadászott és igen-igen elfáradt. Ekkor váratlanul egy nagy, kövér pulykába botlott. Éppen készült belemélyeszteni éles fogait a pulykába, amikor a pulyka megszólalt: „Várjál, róka koma! Beteg vagy? Olyan sápadtnak látszol. Nem akarsz egy picit szundítani? Feküdj le és aludjál, én pedig elmegyek Róka asszonysághoz, és megmondom neki, hogy főzzön meg engem neked vacsorára. Szegény fickó, olyan fáradtnak látszol!” Róka koma ettől csakugyan elkezdte magát rosszul érezni.

„Nagyon kedves lenne tőled, pulyka úr.”

A pulyka elindult a róka barlangja felé, a róka pedig nézte a pulykát, míg az ajtóhoz ért. Azután lefeküdt a fa alá aludni.

A pulyka hangosan kopogott.

„Ki az odakint?” – kérdezte róka asszonyság.

„Csak egy barát, aki üzenetet hozott számodra” – válaszolta a pulyka.

„Nem jössz be?” – kérdezte róka asszonyság

„Nem, köszönöm” – mondta a pulyka. „Sietek tovább. Róka úr megkért rá, hogy nézzek be és szóljak, hogy nemsokára visszajön. Nagyon éhes, és azt akarja, hogy főzzél neki egy kis gyökeret vacsorára.”

Majd ezzel a pulyka továbbállt.

Róka asszonyság sürgött, forgott, főzte a gyökeret.

Róka koma nagyon hamar hazajött és nyalogatta a száját. Boldog volt, ha arra gondolt, hogy milyen finom pulyka vacsora vár rá. Róka asszonyság kihozta a vacsorát és letette Róka koma elé. Az nagyot harapott belőle, majd elkezdett töprengeni. „Ez a legszívósabb pulyka, amit valaha is kóstoltam.” – kiáltotta. „Inkább hasonlít az íze gyökerre, mintsem a pulykára. Mi a baj ezzel az étellel?”

„Pulyka?!” – kérdezte róka asszonyság. „Én nem pulykát készítettem. Ezek gyökerek! Valaki bekopogott reggel, és azt mondta, hogy éhes vagy és azt akarod, hogy főzzek egy kis gyökeret neked vacsorára.”

„Oh, ez csak a pulyka lehetett!” – sóhajtott a róka.

A sajtok elosztása (Cape Verde Island)

Két macska lopott egy sajtot. Az egyikük el akarta osztani. A másik nem bízott meg benne. Így ezt mondta. „Menjünk a majomhoz, hogy ossza el közöttünk.” Az egyikük elment, hogy találjon egy majmot, majd miután talált egyet, megkérdezte, hogy lenne-e bíró.

„Természetesen” – felelte a majom.

Majd elküldte őket egy nagy késért és mérlegért. De ahelyett, hogy a sajtot félbevágta volna, az egyik sajtot nagyobbra vágta mint a másikat. Majd ezután a mérlegre rakta őket.

„Nem jól osztottam el” – mondta, így elkezdett a nagyobb darabból enni egy kicsit.

„Mit csinálsz?” – kiabált a macska.

„Ezek a nagyobb darabból annyit, hogy egyforma legyen a másikkal.” Miután evett a sajtból, az kisebb lett mint a másik darab. Ekkor elkezdte azt enni.

A macskák észrevették ezt, mielőtt megette volna az egész sajtot. Azt mondták:

„Bíró úr, engedd meg, hogy miénk legyen a maradék sajt és mi magunknak elosztjuk.”

„Ó, nem” – válaszolt a majom. „Valószínűleg vitatkozni fogtok rajta és az állatok királya el fog jönni hozzám.”

Így hát a majom tovább ette a sajtnak hol az egyik felét, hol pedig a másikat. A macskák látták, hogy semmi sem fog maradni belőle. Az egyikük odafordult a másikhoz, és azt mondta.

„Nekünk kellett volna elosztani a sajtot.”

Miután a majom megette az összes sajtot, azt mondta: „Menjünk békében és soha többé ne engedjük meg, hogy az érdek vakká tegyen bennünket és fölébe kerededjen a megértésnek.”

A koldus leveše (Sri Lanka)

Egyszer történt, hogy hét vándor koldus az éjszakát ugyanazon a pihenőhelyen töltötte.

Megegyeztek, hogy egy közös edény kongit főznek (vízben főtt rizs) vacsorára és mindegyik koldus ad bele egy marék rizst.

Majd egymás után, mindegyik koldus átnyúlt az edény felett, hogy beledobja a saját rizsét. De mindegyik trükkös fickó volt és egyik sem dobott bele egy szem rizst sem az edénybe. Valamennyien úgy gondolták, hogy majd a másik teszi bele a marék rizst, amiben megegyeztek.

Mikor táltalták a kongit, mindegyik koldus egy forró vízzel teli tálat kapott.

Utazzunk a csillagokhoz

Cél: Ez a fantáziában gazdag gyakorlat a gyerekeknek abban segít, hogy elgondolkozzanak az emberi lét hasonlóságain és különbözőségein.

Kulcsfontosságú tudnivalók: Több az emberek közötti hasonlóság, mint a különbözőség. A jogok a különböző emberek hasonló jogain alapulnak.

Szükséges eszközök: Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata.

Idő: 1 óra, plussz otthoni munka.

Menete:

- Kérjük meg a gyerekeket, hogy tegyenek úgy, mintha egy nagyon fontos úrkutatással kapcsolatos programnak a részesei lennének. Kérjük meg őket, hogy képzeljék el, hogy a világúri jelzések megerősítették, hogy létezik egy intelligens életforma. Az Egyesült Nemzetek Szövetsége úgy döntött, hogy úrhajót küld abba az irányba, ahonnan a jelzések érkeztek. Ez visz majd információkat a Földről is. Kérdezzük meg, hogy milyen az emberi létről szóló dolgokat választanának ki azért, hogy a hajóval elküldjék a más bolygón élő intelligens lényeknek. Amit választanak, annak olyannak kell lenni, hogy segítsen megértetni az intelligens lényeknek, hogy az emberi létnek a Földön mindenütt vannak hasonlóságai és különbözőségei.
- Ezt egyéni gyakorlatként is játszhatjuk, meghagyva azt a lehetőséget a gyerekeknek, hogy megkérdezzék a szülőket és másokat, ők mit tennének. Például: küldenének zenét? Ha igen, milyen típusút? Könyveket? Filmeket? Fotókat? Emberi modelleket? Ha igen, milyen és hogyan öltöztetnék fel őket?
- Alternatív módon csoportok is játszhatnak egy gyors ötletbörzét.
- A gyerekekkel együtt nézzük meg a választásaikat. Javasoljunk olyan dolgokat, amikre talán ők nem gondoltak. Például, hogy van-e rokkant az elküldött emberek között?
- Tegyük fel az alábbi kérdéseket, hogy segítsen elgondolkodni a hasonlóságokról és különbözőségekről!

Kérdések:

- A világ különböző részein élő gyerekek között a hasonlóság vagy a különbözőség a több? Mit gondolnál, ha egy idegen lennél, aki letekint a Földre?
- Mit gondolsz, mit szólna egy idegen, ha azt látná, hogy az emberek veszekednek és rosszak egymáshoz?
- Mi a fontosabb? Az öltözködés, nyelv, a testfelépítés közötti különbségek, vagy a hasonlóságaink? Miért?

További lehetőségek:

- Fordítsunk fejjel lefelé egy szemetes kosarat az asztal tetején. Meséljük el, hogy ez egy külföldi az univerzum másik részéről, aki nagyon kíváncsi. Szeretne tudni az itteni életformáról és különösen azokról az érdekes kétlábúakról, akik úgy hívják magukat különböző nyelven, hogy „emberek”. Kérdezzük meg a gyerekeket a javaslataikról, hogy mi az, ami szerintük segítene definiálni az „emberi létet”. Kérjünk a gyerekektől javaslatokat ahhoz, hogyan segíthetnénk az idegennek abban, hogy felismerje az embert, ha az utazása során találkozik egyel.
- Feladatképpen az osztály írhat, vagy előadhat egy előadást az idegenről, aki meglátogatja a Földet, és nem ismeri fel a magas/alacsony, kövér/sovány, fekete/fehér emberek közötti különbséget.
- Feladatképpen az osztály készíthet egy falat, ahol csoportokat képez a magazinokból kivágott emberi arcokból, kezekből, lábakból, ruhákból, ételekből stb.

A kétszemű fiú

Cél: Ez a rövid történet a gyerekeknek pozitív képet ad a „különbözőségről”.

Kulcsfontosságú tudnivalók: A beteg embereknek is joguk van arra, hogy ugyanúgy bánjanak velük, mint akárki mással.

Szükséges eszközök: – Egyezmény egyszerűsített változata.

Idő: 1 óra.

A gyakorlat menete:

– Mondjuk el a gyerekeknek az alábbi történetet. Majd tegyük fel a történet végén található kérdéseket.

„Messze, valahol a világűrben van egy olyan bolygó, mint a Föld. A bolygón élő emberek ugyan olyanok mint mi, egy dolgot kivéve. Nekik ugyanis csak egy szemük van. De ez egy nagyon különleges szem. Ezzel a szemmel ők sötétben is képesek látni. Messzire is tudnak nézni, sőt a falon keresztül is. A Földhöz hasonlóan ezen a bolygón is van a nőknek gyerekük. Egyszer egy napon egy idegen gyerek született. Két szemmel! A gyerek apukája és anyukája is nagyon izgatott lett ettől. A kisfiú nagyon vidám gyerek volt. A szülők szerették őt és nagy szeretettel gondozták. De aggódtak amiatt, hogy a fiúcska olyan szokatlanul nézett ki. Elvitték sok orvoshoz, de az orvosok csak rázták a fejüket és azt mondták. „Nem lehet vele mit tenni.”

Mikor a gyerek megnőtt egyre több és több problémájuk keletkezett, mivel nem látott sötétben és lámpát kellett vinnie magával. Amikor iskolába járt, nem tudott olyan jól olvasni, mint a többiek. A tanároknak külön kellett vele foglalkozniuk. Nem látott messzire, ezért egy speciális teleszkópra volt szüksége, csak akkor látott más bolygókat a többiekhez hasonlóan. Egyszer az iskolából hazamenet nagyon magányosnak érezte magát.

„Más gyerekek láthatnak olyan dolgokat, amiket én nem tudok” – gondolta. „Kell, hogy én is lássak olyan dolgokat, amiket ők nem látnak”.

És egy napon felfedezte, hogy ő is képes olyan dolgok látására, amire a többiek nem. Ő nem feketét és fehéret látott mint a többiek. Elmesélte a szüleinek, hogy miket látott. Kivitte a szüleit a házon kívülre és mesélt nekik a fantasztikus felfedezéséről. Azok nagyon meghökkentek. A fiú csodálatos történeteket mesélt. Olyan szavakat használt, amiket ők előtte soha nem is hallottak, mint piros, sárga és narancssárga... Beszélt a zöld fákról és a bíbor virágokról. Mindenki tudni akarta, hogyan látja ezeket. Csodálatos történeteket mesélt a mély kék tengerről és a hullámokról, fehér tajtékkal a tetejükön. A gyerekek imádták hallgatni a meghökkentő sárkányokról szóló történeteket. Levegő után kapkodtak, amikor leírta a sárkányok bőrét, szemeit és tüzes leheletüket. Egy napon találkozott egy lánnyal, egymásba szerettek. A lány nem törődött vele, hogy a fiúnak két szeme van. Aztán rájött, hogy többé őt sem zavarja. Nagyon híressé vált. A bolygó minden részéről jöttek az emberek, hogy hallgathassák a történeteit. Aztán született egy fiuk, aki a többiekhez hasonlóan egy szemmel jött a világra.

Kérdések:

- Mit gondolsz, milyen volt két szemmel élni az egyszeműek bolygóján?
- Mit gondolsz, milyen nehézségei voltak a kétszemű fiúnak? Miért?
- Milyen különbségek vannak az emberek képességei között?
- Különböznél a többiektől, ha a Föld más részén élnél? Miért? Mit szeretnél, hogyan bánjanak veled, ha „más” lennél?

További lehetőségek:

- Nézzük meg az egyezmény 23. cikkelyét. Milyen speciális gondoskodást igényelnek a beteg gyerekek? Mit tennél, ha egy „más” gyerek lenne az osztályodban? Hogyan segítenél?
- Kérjük meg a gyerekeket, képzeljék el, hogy olyan osztályba kerülnek, ahol mindenki másnak csak egy szeme van. Kérjük meg őket, írjanak az új barátaiknak levelet, amiben elmondják, hogyan szeretnék, hogy bánjanak velük.
- Kérjük meg a gyerekeket, meséljék el a történetet másik formában. Például játékként, vagy képként.
- Kreatív feladatként (27. oldal) a gyerekek tanulmányozhatnak egy részben „más”, rokkant embert, és megtudhatnak több mindent azokról az emberekről. Arról, hogyan élnek azok az emberek, akiknek ilyen betegségük van, mit tudnak és mit nem tudnak tenni, milyen speciális felszerelést vagy segítséget igényelnek. Ez kitűnő alkalom a gyerekeknek, hogy „beteg” emberekkel találkozzanak és legyőzzék a „betegséggel” kapcsolatos esetleges előítéleteiket, félelmeiket.

Ki, én? – gyakorlatok a felelősségről

Ezek a gyakorlatok az egymás iránti felelősségünkről szólnak. Megmutatják a gyerekeknek azt, hogy úgy viselkedjünk másokkal, ahogy szeretnénk, hogy velünk bánjanak. A gyakorlatok közül néhány az odafigyelés képességét fejleszti. Mindegyik bizalmat épít a gyerekek között, ami részét képezi annak, hogy az osztályteremben felelősség és egymás jogainak tiszteletben tartása uralkodjék.

A gyakorlatoknak az idősebb gyerekeknek szóló folytatása a 88. oldalon található.

Hogy vagy?

Cél: Ez a gyors játék a más emberek érzéseivel kapcsolatos érzékenységet fejleszti.

Kulcsfontosságú tudnivalók: Mások érzéseire való fogékonyság az alapja az egymás jogainak megvédelmezésére.

Szükséges eszközök: – A Gyerekek Jogairól Szóló Egyezmény összefoglalója.

Idő: 30 perc.

A gyakorlat menete:

- Két gyerek elhagyja az osztálytermet.
- Mialatt kinn vannak, a többi gyerek választ egy érzést amit bemutat, amikor visszajön a két társuk. Például: vidám, dühös, csalódott, izgatott, unatkozó, magányos és így tovább.
- A korábban kiment gyerekek visszajönnek a terembe és a többiek előadják azt az érzést, amit választottak. A két gyereknek ki kell ezt találni.
- Annyiszor ismételjük el, amennyiszer szükséges.
- Tegyük fel az alábbi kérdéseket.

Kérdések:

Azokhoz a gyerekekhez, akik kimentek az osztályteremből:

- Könnyű volt kitalálni az érzést?
- Hogyan találtátok ki?

Az egész osztályhoz:

- Jó dolog tudni, hogy milyen érzései vannak a körülötted lévő embereknek? Miért?
- Voltál már valaha vidám, amikor mindenki más szomorú volt, vagy szomorú, amikor mindenki más vidám? Milyen érzés volt?
- Mi történhet akkor, ha senki nem szentel figyelmet a körülötte lévő emberek érzéseinek?

További lehetőségek:

- Az osztály nézze meg GYJSZE összefoglalóját (lásd a 128. oldalt)
 - Kreatív gyakorlatként (lásd a 27. oldalt) az idősebb gyerekekkel dolgozzunk együtt, ahol egy szerepjáték során különböző érzések ütköznek (pl. vita a játszótéren).
- Nézzük meg a szerepjátékokhoz készült tanácsot a 23. oldalon.

Érints meg gyengéden!

Cél: Ez a gyors játék pozitív csoporthangulatot teremt. (Megjegyzés: Ez a gyakorlat kisgyerekekkel működik a legjobban. Idősebb gyerekek és felnőttek vonakodhatnak attól, hogy egymást ilyen módon érintsék meg. Ez rajtunk múlik, hogy eldöntsük, megfelelő gyakorlat-e ez a mi csoportunk számára.)

Kulcsfontosságú tudnivalók: „Úgy bánj másokkal, ahogyan szeretnéd, hogy veled bánjanak” (mások jogainak tiszteletben tartása arra ösztönzi őket, hogy bízzanak benned és tiszteljék a te jogaidat is).

Szükséges eszközök: a gyermekek jogairól szóló egyezménynek az összefoglalása (lásd a 128. oldalt).

Idő: 20 perc.

Menete:

- Kérjük meg a gyerekeket, hogy menjenek körbe-körbe a teremben, úgy, hogy az előttük haladónak a hátát lássák.
 - Majd üljenek le szembe az előttük ülő háta felé.
 - Kérjük meg őket, hogy képzeljék el, hogy a kedvenc színük átömlik az előttük ülő válla felett. Egyszerű, gyengéd vállmasszírozást végezzünk az előttünk ülőn. Pár perc múlva, mindenki masszírozza az előtte ülőnek a vállát.
- Majd mindenki hátrafordul, és megmasszírozza annak a vállát, aki korábban őt masszírozta. Tegyük fel az alábbi kérdéseket:

Kérdések:

- Milyen érzés volt, amikor masszíroztak? Milyen érzés volt másvalakit masszírozni?
- Mi történne akkor, ha valaki durva lenne ahhoz a személyhez, akit masszírozott? Mi történne, ha mi fordulnánk hátra? Miért?
- Hogyan masszíroznád az előtted ülőt, ha azt akarnád, hogy téged gyöngéden masszírozzanak?
- Ismersz ehhez hasonló példát a valódi életben?

További lehetőségek:

Nézzük meg a GYJSZE összefoglalóját a 128. oldalon. Mi történne, ha figyelmen kívül hagynánk mások jogait és úgy tennénk, mint aki megelégedett? Milyen jogokat érintene ez? Hogyan? Szeretnél ilyen világban élni? Ha a gyerekek mérgesek, kérjük meg őket, hogy feszítsék meg az izmaikat és képzeljék el, hogy ugyan az a szín rohan lefelé a testükben a fejüktől a lábuk ujjáig, hogy az izmaikat ellazítsák. Azután arrébb tudnak lépni a lábuknál lévő szintócsából, sokkal kevésbé mérgesen.

Beszélő Pálca

Cél: Ez a gyakorlat fejleszti a gyerekek beszéd- és figyelőkészségét.

Kulcsfontosságú tudnivalók: 128. oldal.

Szükséges eszközök: a gyermekek jogairól szóló egyezménynek az összefoglalása (lásd a 128.oldalt)

Egy göcsörtös bot, ami nem túl nagy és nincsenek rajta éles sarkok.

Idő: legalább 10 perc.

A gyakorlat menete:

- Meséljük el a gyerekeknek, hogy a bennszülött amerikai népek, az „indiánok” kifejlesztettek egy módszert arra, hogy egy beszélgetés során mindenki szót kapjon, és mindenki figyeljen a másokra. Egy úgynevezett beszélő pálcát használtak. Akárki, akinek ez a pálca a kezében volt, annak volt hatalma beszélni és mindenki másnak hatalma volt hallgatni. A bot körbe járt. Aki nem akart beszélni, az egyszerűen továbbadta a pálcát. Ezt a beszélő pálcát többféle módon lehet használni. Például ezzel a pálcával lehet új dolgokat közölni, vagy véleményt mondani valamiről. Ez jó módja annak, hogy a félénkebb gyerekek magabiztossága erősödjék, és a domináló gyerekeket meggyőzze, hogy mások jogait tiszteletben kell tartani.
 - A gyakorlat elkezdésének egyik jó módja, ha a tanár kezébe fogja a pálcát, mond valamit, ami neki tetszik, aztán odaadja a pálcát a közvetlenül mellette álló gyerekeknek. Ez egyszerű módja a pálca használatának bemutatására.
 - Győződjünk meg róla, hogy egyik gyereket sem kényszerítjük-e beszédre.
- A gyakorlat elvégzése után tegyük fel az alábbi kérdéseket:

Kérdések:

- Milyen érzés volt beszélni, illetve hallgatni másokat?
- Kitaláltál valami újat, vagy meglepő dolgot?
- Szeretted, ha félbeszakítanak?
- Mi az előnye annak, ha valakit megszakítás nélkül hagyunk beszélni?

További lehetőségek:

Ha valamilyen vita, vagy másfajta nézeteltérés keletkezett, akkor ez alkalom lehet arra, hogy megkérdezzük az osztály véleményét, hogy mit kellett volna tenni, hogy megoldjuk a konfliktust. A felnőttek is használhatják ezt a gyakorlatot ugyanilyen módon, például, egymás megismerésére.

Gyermekrímek elrontása

Cél: Ez a ritmusjáték a gyerekek aktív figyelmének javításában nyújt segítséget.

Kulcsfontosságú tudnivalók: A másokra való odafigyelés elősegíti mások jogainak tiszteletben tartását.

Idő: 30 perc.

A gyakorlat menete:

- Mondjunk egy ismerős rímet a gyerekeknek, de úgy, hogy elrontunk benne egy szót.
- A gyerekeknek észre kell venniük a hibát, és kijavítani a szerintük helyesre.
- Ha már hozzászórtak a gyakorlathoz, akkor két szót rontunk el.
- Tegyük fel az alábbi kérdéseket.

Kérdések:

- Mit teszünk az arcunkkal és a testünkkel – hogyan változnak – akkor, ha odafigyelve hallgatjuk a másikat? (a gyerekek erre olyan válaszokat adhatnak, hogy előrehajolunk, bólogatunk, gondolkozunk stb.)
- Mit teszünk az arcunkkal és a testünkkel – hogyan változnak – akkor, ha nem odafigyelve hallgatjuk a másikat? (a gyerekek erre olyan válaszokat adhatnak, hogy pl. másfele nézünk, nem teszünk fel kérdéseket stb.)
- Úgy gondoljátok, hogy gyakorlattal szert lehet tenni a jobb odafigyelésre?
- Melyek az előnyei a figyelmes hallgatásnak? (iskolánkban, otthon, az utcán...)
- Mi történne, ha a világon hirtelen nem figyelnének egymásra az emberek.

További lehetőségek:

- Kérjük meg az osztályt, hogy írjon történetet, színdarabot, vagy készítsen képet olyan szituációról, ahol az emberek nem figyelnek egymásra.
- Kreatív gyakorlatként (lásd 27. oldal), kérjük meg az osztályt, hogy egy hét során jegyezzék fel azokat a helyzeteket, amikor nem figyelnek oda egymásra az emberek.

Ez aztán alapjául szolgálhat egy egyszerű matematikai számításnak is, hogy mennyi alkalommal nem figyelünk egymásra.

Bízzál bennem!

Cél: Ez az izgalmas és aktív játék alkalmas arra, hogy a gyerekek a bizalom és együttműködés fontosságát megértsék.

Kulcsfontosságú tudnivalók: Együtt kell működnünk, hogy érvényt szerezzünk mindenütt mindenki számára az emberi jogoknak.

Szükséges eszközök:

- Az egyezmény összefoglalása.
- Szembekötő a gyerekek felének.

Idő: kb. 45 perc.

A gyakorlat menete:

- Kérjük meg a gyerekeket, hogy alkossanak párokat.
- A pároknál az egyikük szemére kerüljön szembekötő.
- A másikuk a „vezető” és ő vezeti körbe a partnerét a teremben.
- A vezetőnek élmények sokaságát kell kitalálnia a partnere számára. Pl. kérjék meg a bekötött szemű társukat, hogy azonosítsanak tárgyakat érintés alapján, hagyják őt egyedül egy pillanatra, vagy fussanak együtt a sima talajon. Bátorítsuk a vezetőket, hogy engedjék el a fantáziájukat.
- A párok szerepet cserélnek.
- A játék után hagyjunk időt az osztálynak arra, hogy beszéljünk a játékról. Az alábbi kérdéseket használjuk fel a beszélgetés megkezdéséhez.

Kérdések:

- Milyen volt vezetőnek/ és vaknak lenni?
- Hogyan kommunikáltatok?
- Valamelyik szerep jobban tetszett? Miért?
- Megbízta a vezetődben?
- Miért fontos a bizalom (barátságokban, családokban, országok között stb.)?

További lehetőségek:

- Válasszunk ki egy jogot a 129. oldalról. Milyen együttműködésekre lenne szükség, hogy biztosítva legyen ez a joga a gyerekeknek a világon mindenütt? (Pl. az elegendő élelemhez és tiszta vízhez való jognak az érvényesüléséhez bizalomra és együttműködésre lenne szükség a kormányok között, élelemtermelők között, kereskedők között...)
- Ennek a játéknak egy átdolgozása, ha az egyik gyerek a „hajós”, a másik a „sziklák”. A „sziklák” a folyosón ülnek, közöttük tér van. A „hajós” a bekötött szemű és a terem egyik végéből kell a másik végébe úgy átmennie, hogy ne ütközzön a sziklába. Ha a hajó túl közel megy a sziklához, az ülő gyerekek olyan hangot adnak ki, mint a sziklához csapódott hullámok, azért, hogy figyelmeztessék a hajót az irányváltásra. Ha a játékos eljutott a terem másik végébe, akkor egy következő diák lesz a hajó.
- Az osztály kitalálhat és előadhat olyan játékot (előadást) az egész iskola előtt, ahol az együttműködés akadályoz meg egy szerencsétlenséget.

Az élethez való jog – gyakorlatok a jogok egyetemességéről

Ezek a gyakorlatok segítenek a gyerekeknek megérteni, hogy éppúgy mint a gondolataink, a jogaink is elidegeníthetetlenek. Ez azt jelenti, hogy a sajátunk, és nem veheti el tőlünk senki. Ezek a gyakorlatok azt is bemutatják, hogyan definiálták a jogokat, és hogy azok az emberi lét alapvető szükségletein alapulnak.

Idősebb gyerekek számára a 97. oldalon találhatóak gyakorlatok.

Mire való ez?

Cél: Ez a fantáziajáték hozzásegíti a gyerekeket ahhoz, hogy megértsék a jogok elidegeníthetlenségét és egyetemességét. Emellett kérdéseket vet fel a hasonlóságról és különbözőségről.

Tudnivalók: Mindnyájunknak vannak elidegeníthetetlen tulajdonságai és jogai.

Szükséges eszközök:

- Olyan kacsatok, amiket a gyerekek gyűjtöttek össze az iskolából, otthonról például: dobozok stb.
- GYJSZE összefoglalása 128. oldal.

Idő: kb. 20 perc.

A gyakorlat menete:

- Ülünk körbe.
- Adjunk körbe egy tárgyat. Mindegyik gyerek javasol valami képzeletbeli használatot hozzá. Pl. egy üres doboz lehet kalap, cipő, bőrönd stb. Ha nincsen ötletük, akkor továbbadhatják.
- Bátorítsuk őket, hogy javasoljanak dolgokat.
- Ha kimerültek az ötletekből, akkor adjunk tovább egy másik tárgyat.
- Tegyük fel az alábbi kérdéseket.

Kérdések:

- Mi a képzelet, mikor használjuk és mire?
- Mindnyájunknak van velünk született képzelőereje. Ezt senki nem veheti el tőlünk. Ugyanúgy vannak jogaink is, amik velünk születtek és senki nem veheti el tőlünk. A jogainkat figyelmen kívül hagyhatják, és megsérthetik más emberek, de attól még azok nekünk vannak és nem számít az, hol élünk, hol vagyunk, ugyanúgy mint a képzelőerőnk, aminél nem számít, hogy hol vagyunk.

További lehetőségek:

- Ez a gyakorlat alkalmas arra is, hogy a hasonlóságról és a különbözőségről tanuljunk. Mindannyiunknak van esze, de a gondolataink és ötleteink néha különbözőek, néha egyszerűek, de soha nem azonosak. Kipróbálhatjuk ezt az osztállyal, hogy megkérdezzük egy tárgyról, hogy MI EZ? mielőtt továbbadnánk. Az osztály megegyezhet abban, hogy ez egy régi kacsat, de mivel nem vagyunk egyformák, százféle dolgot képzelhetünk el róla.
- Kreatív feladatként kérjük meg az osztályt, hogy találjanak olyan dolgokat és helyzeteket, ahol az emberek különbözőek. Pl. a magasságuk, szemük színe miatt, vagy a tárgytól való távolságuk miatt. Az ötleteket felírhatják táblára vagy könyvbe.

Egy fontos munka

Cél: Ez az „ötletbörze” azt mutatja be, hogy az emberi jogi dokumentumok az alapvető emberi szükségleteken alapulnak.

Kulcsfontosságú tudnivalók: A jogok különböző emberek hasonló szükségletein alapulnak.

Szükséges eszközök:

- GYJSZE egyszerűsített változata, valamint ennek a kézikönyvnek az ötödik fejezetének összefoglalása.
- Az összefoglalást írjuk rá egy nagy papírra.

Idő: 1 óra.

A gyakorlat menete:

- Kérjük meg az osztályt, hogy képzeljék el, hogy az ENSZ felkérte őket (a világ népességének parlamentje), hogy készítsenek egy listát azokról a dolgokról, amelyek a világ bármely pontján élő gyerekeket boldoggá és egészségessé tennék. Pl. étel, játék, levegő, szerelem...
- Írják le ezeket a szükségleteket, mindent, ami eszükbe jutott, válogatás nélkül.
- Ha már nincs több javaslat, kérjük meg az osztályt, hogy döntsék el, ezek közül melyik a tényleges „szükség” és melyek azok, amelyeket szeretnek, akarnak. (Pl. tv, édesség, „akarat” lenne, nem „szükség”) Próbáljuk meghatározni azokat a szükségleteket, amelyek azonosak a világ minden részén.
- Most mutassuk meg az egyezményt. Mondjuk el, hogy évekkel ezelőtt hasonló listát készítettek az ENSZ-nél és ez vált az egyezménnyé. Ez emlékezteti a nemzeteket a gyerekek szükségére.
- Kérjük meg őket, hogy hasonlítsák össze a listájukat az egyezménnyel. Melyik szükséglet lett jogként meghatározva? Van valami különbség a két lista között? Miért?
- Tegyük fel az alábbi kérdéseket!

Kérdések:

- Mit gondolsz, miért volt szükség arra, hogy az ENSZ készítsen egy listát a gyerekek jogairól?
- Mit gondolsz, az egyezmény miért a szükségletek, és nem a kívánságok listája?
- Úgy gondoljátok, hogy a hazátokban és a világon mindenütt a gyerekeknek ezek a jogai vannak? Miért nem?
- Nézzünk meg egy vagy két jogot az egyezményből. Mi történhet, ha elveszik ezeket a jogokat a gyerekektől?
- Mit gondolsz az országod vezetői, tanáraid, szüleid, osztálytársaid tudnák-e biztosítani, hogy mindegyik gyereknek a hazádban érvényesüljenek a jogai?

További lehetőségek:

- Álljunk vagy ülünk körbe. A gyerekek felváltva adjanak elő egy dolgot a listáról. Pl. felvehet ruhát, ehet ételt, kezét rázhat egy baráttal, játszhat egy játékot, levelet írhat. Menjünk körbe megint, az első gyerek előadja az ötletét, és közben, a másik is elkezd az övét, ez mindaddig így folytatódik, amíg mindegyik gyerek elő nem adja a saját ötletét, majd a tanár előadja az övét egyidejűleg. Mindez egy időben történik. Aztán pihenés!
- Kreatív gyakorlatként az osztály előadhat egy játékot a szülők részére, ami akarattal kezdődik és szükséglettel végződik.

Nagy emberek, kis emberek

Cél: Ennek a beszélgetős gyakorlatnak az a célja, hogy segítsen a gyerekeknek az emberi jogokat a saját környezetükre vonatkoztatni, valamint hogy segítsen megmutatni, hogy az emberi jogok elismerése fokozatosan történt.

Kulcsfontosságú tudnivalók: A jogok kodifikálása a késő 20. század eredménye, de maguk a jogok már léteztek, megsértették azokat, küzdöttek értük és fokozatosan kivívták az idők során.

Szükséges eszközök:

– GYJSZE összefoglalása.

Idő: 3 lecke, több héten keresztül való gyakorlása.

A gyakorlat menete:

- Magyarázzuk el a gyerekeknek, hogy az emberi jogok dokumentuma, csakúgy mint a Gyermek Jogairól Szóló Egyezmény jelenlegi eredmény, és a múltban a Konvencióban lefektetett jogok közül rengeteggel nem élhettek a gyerekek. Magyarázzuk el nekik, hogy ez még ma is így van sok más modern országban.
- A gyerekekkel készítsünk egy rövid listát azokról az emberekről, akik valószínűleg válaszolni tudnak a kérdésre: „Javult-e a gyermekek életszínvonala az elmúlt évszázadban?” Például a nagypáának is fel lehet tenni ezt a kérdést. A négyemeres lista az ideális.
- Kérjük meg a gyerekeket, hogy írjanak ezeknek az embereknek és hívják meg őket az iskolába egy interjúra. (Eleinte könnyebb, ha az interjúalany jön az iskolába.)
- Kérjük meg az interjúalanyt, hogy gondolja át a témával kapcsolatos ismereteit, készítse róla egy rövid vázlatot. Amennyiben ezt leírja az illető, akkor a gyerekekkel az interjú előtt átbeszélhetjük, hogy tudjanak kérdéseket összeállítani. Ha kérdéseket állítanak össze, akkor érdemes átgondolni, hogy miről is akarnak hallani. Például, ha az interjúalany utal arra, hogy ők iskolába járás helyett dolgoztak, a gyerekek az illető emlékeivel kapcsolatos kérdéseket is összeállíthatnak. Kérdezhetik különös élményeikről, hogyan érezték magukat amikor az történt, miért, ki volt ott és így tovább.
- Amikor megérkezik az interjúalany, ültessük olyan helyre, ahol az egész osztály láthatja.
- A gyerekek felváltva tehetik fel a kérdéseiket. Hagyjuk az interjúalanyt beszélni, próbáljuk meg nem félbeszakítani.
- Vegyük fel a válaszokat kazettára, vagy írjuk le őket.
- Ha több interjúalany is jelen van egyszerre, kérjük meg őket, hogy a kérdésekre való egyenkénti válaszadás helyett beszélgessenek a kérdésekről.
- Az interjú után kérjük meg az osztályt, hogy hasonlítsák össze az interjút a GYJSZE-nyel.
- Tegyük fel az alábbi kérdéseket!

Kérdések:

- Úgy gondoljátok, hogy a gyerekek jogait a múltban tiszteletben tartották?
- Milyen jogokat hagytak figyelmen kívül? Miért?
- Szeretnél volna ebben az időben élni?
- Most jobban figyelembe veszik a gyerekek jogait? Vagy kevésbé?

További lehetőségek:

- Idősebb gyerekek szintén interjút készíthetnek az otthonukban.
- Használjunk fel újságokat, hogy bemutassuk a világ más táján élő gyerekeknek mely jogait hagyják figyelmen kívül és melyeket védik?

- Kreatív gyakorlatként kérjük meg az osztályt, hogy adjanak elő egy darabot, írjanak verset, történeteket, amelyekben összehasonlítják a gyerekek életét a múltban és a mostani időkben.
- Nemzetközi irodalmak jó forrásként szolgálhatnak olyan történeteknél, amelyek arról szólnak, hogy milyen volt a múltban a gyerekek élete.
- A gyerekek írhatnak színdarabot a gyermeki jogok kivívásáról és előadhatják ezt egy helyi fesztiválon.

A naptárjáték

Cél: Ez a gyakorlat fotókkal magyarázza el, hogy a jogok mennyire kapcsolódnak egymáshoz. Ezt gyermekekkel, tinédzserekkel és idősekkel egyaránt játszhatjuk.

Kulcsfontosságú tudnivalók: A jogok „egyetemesek” (mindenkit megilletnek)
A jogok „oszthatatlanok” (nem élvezhetjük úgy a jogainkat, hogy közben másét megtagadjuk.)

Szükséges eszközök:

- Kb. 12 olyan különböző fotó, vagy jó minőségű kép, amelyek a világ különböző részéről származnak. Naptárak, újságok és magazinok jó források lehetnek erre.
- Egyszerűsített változata az Egyetemes Emberi Jogok Deklarációjának.

Idő: kb. 30 perc.

A gyakorlat menete:

- Terítsük szét a képeket a folyosón vagy az asztalon, ahol mindenki láthatja.
- Kérjük meg a gyerekeket, hogy válasszanak ki 3 képet (vagy egy csoport), amelyik a legjobban tetszik nekik. Ez néhány percet vesz igénybe.
- Vegyük ki a 3 képet a többi közül és azokat tegyük el rendben úgy, hogy ne zavarja meg a gyerekeket.
- Tartsunk fel a 3 kiválasztott kép közül egyet úgy, hogy mindenki láthassa. Tegyük fel a gyerekeknek az alábbi kérdéseket, hogy beindítsuk a fantáziájukat a képekről. Legyünk nyitottak valamennyi javaslatra!
- Ugyanezt tegyük meg a másik két képpel!
- Ezután térjünk vissza az előző képre, és kérdezzük meg a gyerekeket: „Melyik jogot, vagy jogokat szemléltetik ezek a képek?” (Ha a résztvevők túl fiatalok és nem ismerik az emberi jogokat, akkor engedjük meg nekik, hogy a 124. oldalon található Egyetemes Emberi Jogok Nyilatkozatának egyszerűsített változatában nézzenek utána.)
- Ismételjük meg ezt a kérdést a másik két képnél.
- Terítsük szét megint valamennyi fotót. Kérdezzük meg a gyerekeket: És mit szóltok a többihez? Melyik jogot vagy jogokat mutatják be ezek a képek? Használjuk ki az alkalmat, hogy elmagyarázzuk, valamennyi jog egyetemes.
- Kérjük meg a gyerekeket, hogy nézzék meg, vajon külön tudják-e választani a képeket különböző csoportokba úgy, hogy mindegyik csoport megfeleljen az Egyetemes Emberi Jogok Deklarációjában lévő pontokkal. A gyerekek hamar rá fognak döbbedni, hogy ezt a feladatot lehetetlen megcsinálni, mivel a jogok összekapcsolódnak egymással, így egy kép több jogot is megjelenít. Ragadjuk meg ezt az alkalmat, hogy elmagyarázzuk a jogok oszthatatlanságát.

Kérdések:

- Mit gondoltok, ezek a képek hol készültek?
- Mit gondoltok, mi történik a képen?
- Milyen napszakot ábrázol a kép?
- Kapcsolatban vannak ezek az emberek egymással?
- Ezek az emberek gazdagok, vidámak, szegények, szomorúak?
- Mit csinálnak? Mit néznek? Miről beszélnek?
- Hova mennek? Hol voltak?
- Ismerik a fényképészt?
- Mit gondolnak róla?

További lehetőségek:

- Az összefoglaló EJENY-t is használhatják.
- Tevékenység keretében a gyerekek annyi képet gyűjthetnek össze, amennyit csak tudnak és kiállíthatják az osztályteremben vagy az óvodában.

Mit jelent a korrektség? – Gyakorlatok az igazságosságról.

„Ez nem igazságos...” – Igazságosság valami olyan dolog, amiről mindnyájan azt gondoljuk, hogy jól tudunk bánni vele. Azonnal felismerjük, és általában gyorsan tudunk válaszolni arra a kérdésre, hogy „Miért nem igazságos...?” Az igazságosság becsületességet, pártatlanságot jelent: például azonos esélyt adni az embereknek, azonos bánásmódban részesíteni őket, vagy ugyanannyi dolgot adni nekik a szabályok alapján, persze ha egyáltalán léteznek szabályok. Egyszerű példa erre a lóverseny: a verseny csak akkor igazságos, ha a szabályok mindenkire nézve azonosak. Ha mindnyájan egyidőben indulunk, ugyanazt a távot tesszük meg, mindnyájan ugyanolyan korúak vagyunk, és ugyanolyan képességekkel rendelkezünk. Akkor ez igazságos.

Az élet akkor lenne igazságos, ha mindnyájunknak egyenlő esélye lenne, ha mindenkinek elegendő élelme lenne, ha mindenkinek lenne tiszta ivóvíze, ha mindenki járhatna iskolába, ha mindenkivel egyformán bánnának, eltekintve a színétől, nemétől, vallásától, vagy ha mindenki szabadon választhatna. Ezek példák az igazságosság bemutatásához. Nagyon fontos, annak felismerése, milyen szerepe van az igazságosságnak az életünkben, ez fontos, mert csak így értethetjük meg a gyerekekkel, hogy a világban milyen fontos az igazság.

Ezek a gyakorlatok idősebbek számára a 103. oldalon folytatódnak.

Névjáték

Cél: Ez a játék alkalmas arra, hogy a gyerekek felismerjenek másokat és őket is felismerjék.

Kulcsfontosságú tudnivalók: Mindnyájunknak joga van a névhez. Mindenkinek előnye származik az igazságból.

Szükséges eszközök: A Gyermek Jogairól Szóló Egyezmény egyszerűsített változata, a 127. oldalon, különösen a 7. bekezdés. Szivacs labda vagy -párna.

Idő: 20-25 perc.

A gyakorlat menete:

- A gyerekek körben ülnek a teremben
- Az egyik résztvevő odadobja a labdát valakinek, miközben mondja annak az illetőnek a nevét. Ha helyes a név, akkor aki elkapta a labdát, az fogja továbbdobni, ugyanúgy mint az előző. Ha rossz nevet kiált, akkor az akinek dobta a labdát, kijavítja a helyes névre és visszadobja a labdát.
- Azoknak a gyerekeknek, akik véletlenül kimaradtak, dobjuk oda a labdát, ha rajtunk a sor.
- Ha mindenki más elégszer jutott szóhoz, tegyük fel az alábbi kérdéseket.

Kérdések:

- Mindenkinek egyenlő esélye volt, hogy dobó legyen? Miért? Miért nem?
- Mi lett volna, ha egyszer sem kapod meg arra az esélyt, hogy dobó játékos legyél? Miért?
- Mit tehetünk azért, hogy biztosak legyünk abban, hogy igazságosan játszunk legközelebb?
- Vissza tudsz emlékezni arra, amikor veled történt valami igazságtalan dolog?
- Hogyan tudjuk elkerülni az igazságtalanságot az osztályban, iskolában, otthon?

További lehetőségek:

- Nézzük meg a GYJSZE egyszerűsített változatának a 127. oldalon található 7. §-át. Mennyire lenne más az életünk, ha nem lenne nevünk?
- Kérjük meg az osztályt, hogy írjanak egy történetet vagy egy színdarabot egy olyan szituációról, ahol igazságtalanság történik.
- Ez a gyakorlat jó lehet arra, hogy egy új osztályban a gyerekeket bemutassuk egymásnak.
- Ha az osztályban mindenki ismeri a másik nevét, nehezítsük a játékot. Például az első játékos, aki eldobja a labdát, elkezd egy mondatot, és minden további dobó játékosnak hozzá kell tenni egy szót.
- Kreatív gyakorlatként (lásd 27. oldalt) a gyerekek tanulmányozhatják, hogy honnan származnak a különböző nevek és azok mit jelentenek.

Ismerd meg az almád

Cél: Ennek a gyakorlatnak az eredményeként különböző vélemények alakulhatnak ki az osztályban, valamint megtanítja a gyereket arra, hogy a hasonlóság és különbözőség észlelése nagyon szubjektív dolog. Ez az alapötlet aztán elvezet a kérdésen keresztül a társadalomban lévő sztereotípiákhoz.

Kulcsfontosságú tudnivalók:

- A jogok az igazságosságon alapulnak.
- A gyerekeknek joguk van ahhoz, hogy ne éhezzenek.

Szükséges eszközök:

- Az egyezmény összefoglalója (lásd a 128. oldalt).
- Egy alma, (vagy bármilyen más zöldség vagy gyümölcs) minden gyerek számára.

Idő: 1 óra.

A gyakorlat menete:

- Kérjük meg a gyerekeket, hogy párokban üljenek körbe.
- Kérdezzük meg az osztályt, hogy mik a jellemzői az almának? Mindegyik alma egyforma?
- Adjunk minden párnak egy almát.
- Mindegyik pár vizsgálgassa az almáját egy ideig. Mondjuk nekik, hogy jegyezzék fel a színét, a göcsörtöket rajta stb. Minden olyan dolgot, ami megkülönbözteti a többitől.
- Gyűjtsük össze az almákat egy zsákba.
- Adjuk őket egyenként körbe. Mindegyik pár felváltva megvizsgál minden almát. Ha a pár felismeri a saját almáját, akkor azt magánál tartja.
- Ha mindegyik pár visszakapta az almáját, akkor megehetik.

Kérdések:

- A 128. oldalon nézzük meg a 2. pontot. Hogyan tud az igazságosság segíteni ennek a jognak a megvédésében?
- Ki kapta vissza először/utoljára az almáját? Miért?
- Izgultál, hogy valaki más vette magához az almádat?
- Mi lett volna, ha teljesen eltűnik az almád? Hogyan érezted volna magadat?
- Mi almákat osztottunk meg. Mit lehet még mást megosztani az iskolában? A problémát? Miért?

- Mi történne, ha valaki elfelejtené, hogyan kell megosztani valamit? (Az iskolában, a világban?)
- Mindegyik alma egyforma? Mi volt a hasonló az almában? Mi volt a különböző? (Ha az osztály a gyakorlat elején azon a véleményen volt, hogy minden alma egyforma, kérdezzük meg őket, hogyan változott mostanra a véleményük.)

További lehetőségek:

- Ezt a gyakorlatot lehet kővel, síma fadarabbal, vagy más hasonló tárggyal játszani.
- Kreatív gyakorlatként kérjük meg az osztályt, hogy alkossanak egy képet vagy egy történetet egy olyan világról, ahol mindenki elfejtette, hogyan kell osztani.
- Ha ki akarunk térni a sztereotípiákra, akkor emlékeztessük a gyerekeket, hogy kezdetben azt gondolták, hogy minden alma egyforma, holott azok is különböznek egymástól. Mutassunk nekik annyi képet, amennyit csak lehetséges olyan társadalmi csoportokról, ahol néha úgy érzékelik őket az emberek, mintha mind egyformák lennének. Például etnikai kisebbséget a hazánkból, vagy a világ más részéről. Kérdezzük meg a gyerekeket, hogy milyen sztereotípiákat gondolnak rólunk a más országban élő emberek? Előnyünkre válnak, segítenek-e a sztereotípiák? Miért? Miért nem?

Álcázás

Cél: Ebben a „benti” és „kinti” játékban a gyerekek megtanulják meghatározni az igazságtalanságot.

Kulcsfontosságú tudnivalók: A jogok az igazságosságon alapulnak.

Szükséges eszközök:

- A Gyermek Jogairól Szóló Egyezmény összefoglalója (lásd a 128. oldalt).
- Három különböző színű pamut gombolyag. Az egyik gombolyagnak jól elhatárolható színe legyen, mint pl. piros, sárga stb. A többi olyan színű legyen, ami beleolvad a benti, illetve kinti tárgyak színébe.

Idő: kb. 1 óra.

A gyakorlat menete:

- Mindegyik pamutgombolyagból készítsünk 20 vagy 30 kisebb pamutgombolyagot.
- Dugjuk el őket a mezőn, vagy a közeli parkban (vagy ha házon belül játszunk, akkor az osztályteremben vagy az iskolában).
- Osszuk 3 csoportba a gyerekeket. Mindegyik csoport egyfajta színhez tartozó pamutdarabokat kell hogy keressen.
- Egyezzünk meg velük, hogy a megadott idő lejártát milyen módon jelezzük.
- Számoljuk meg, hogy hány darab pamutgombolyagocskát találtak meg a csapatok. Az a csapat nyer, amelyik a legtöbbet találta.
- Valószínűleg az a csapat fog nyerni, amelyik a feltűnő színű pamutdarabocskát kapta, mert ezt a legkönnyebb megtalálni.
- Tegyük fel az alábbi kérdéseket!

Kérdések:

- Milyen érzés volt a nyerő csapatban játszani?
- Milyen érzés volt a másik csapatban játszani?
- Melyik csapat találta meg a legtöbb pamutgombolyagocskát? Miért?
- Igazságos volt a játék?
- Igazságossá lehet tenni?
- Gondoljátok végig, az általatok ismert játékokat. Mi teszi őket igazságossá? (Pl. a fociban mindkét csapatban ugyanannyi számú játékos játszik.)

További lehetőségek:

- Nézzük meg az összefoglalót GYJSZE (lásd a 128. oldalt). Számos gyereknek nem érvényesülnek a jogai. Hogyan éreznéd magad, ha ezek közé a gyerekek közé tartoznál? Mit lehet tenni ezzel az igazságtalansággal?
- Idősebb gyerekekkel játszassunk egy igazságtalan játékot és ezt használjuk kiindulóalappal az igazságosságról való beszélgetéshez.

Az igazságosság definíciója

Cél: Ez az „ötletbörze”-gyakorlat segíti a gyerekek igazságossággal kapcsolatos érzékenységük fejlesztését.

Kulcsfontosságú tudnivalók: A jogok az igazságosságon alapulnak.

Idő: kb. 1,5 óra.

A gyakorlat menete:

- Játsszunk ötletbörzét a gyerekekkel arról a kérdésről, hogy „Mi igazságos? Mi igazságtalan?”. Írjunk le minden elhangzó ötletet egy jól látható helyre. (Lásd a 25. oldalon lévő leírást, a Hogyan tartsunk ötletbörzét c. résznél.) Próbáljuk ezeket az ötleteket rövidre fogni, de ne rövidítsük le a gyerekekkel való egyeztetés nélkül, hogy ő mit gondol, mi a véleménye erről.
- Kérjük meg az osztályt, hogy alkossanak kisebb csoportokat (a 24. oldalon részleteket találhatunk a csoportmunkára). Adjunk a csoportoknak 5 percet arra, hogy írjanak meghatározást az igazságosságról.
- Függesszük ki az eredményeket a falra. Ha néhány meghatározás eltérő, akkor kérdezzük meg az osztályt, hogy tudnak-e olyan összegző meghatározást mondani, amelyik mindegyiket magába foglalja.
- Tegyük fel az alábbi kérdéseket, hogy segítsünk a gyerekeknek az igazságosság jelentésén gondolkodni.
- Ha lehetséges, illusztráljuk a meghatározást valamilyen az igazságosságról vagy igazságtalanságról szóló rajzzal.

Kérdések:

- Fontos az igazságosság? Miért?
- Vissza tudsz emlékezni olyan esetre, amikor veled valaki igazságosan vagy igazságtalanul viselkedett?
- Mitől lesz valami igazságos vagy igazságtalan?
- Hogyan érezted magad, amikor valami igazságtalanság történt veled?
- Mindig lehet igazságosan intézni a dolgokat?
- Hogyan próbálunk igazságossá tenni dolgokat az osztályban, iskolában, otthon?

További lehetőségek:

- Ezt a meghatározási folyamatot fel lehet használni a békével, szabadsággal, toleranciával, felelősséggel kapcsolatban, vagy bármi más az emberi jogokhoz kapcsolódó témánál. Érdemes bátorítani a gyerekeket, hogy kifejlesszék a velük született érzést, hogy mi az az igazságosság, jogosság stb.
- Kreatív gyakorlatként (lásd 27. oldalt) a gyerekek készíthetnek emberjogi szótárt. Ha ismeretlen szó merül fel az emberi jogok tanulása során, próbáljunk meg közösen kitalálni rá egy olyan egyszerű meghatározást, amit beleírhatnak ebbe a szótárba.

Én jogaim / a te jogaid Gyakorlatok olyan helyzetekről, ahol a jogok összeütközésbe kerülnek

Ezek a gyakorlatok olyan helyzetekről szólnak, amelyekben a jogok összeütközésbe kerülnek. A gyakorlatok során szerepjátékokat használunk és elemezzük a konfliktusos helyzeteket, amelyek otthon és az iskolában előfordulnak. Ezzel ösztönözzük a gyerekeket arra, hogy átgondolják a veszekedés más alternatíváit. Ezek a gyakorlatok megmutatják a gyerekeknek, hogy az egyik ember joga ott végződik, ahol a másiké kezdődik, és ha konfliktus van, akkor a legjobb megoldás az olyan együttműködésre való törekvés, ahol mindenkinek tiszteletben tartjuk a jogát.

Idősebb gyerekek számára a gyakorlatok a 108. oldalon folytatódnak.

Andrea és Tamás ajándéka

Cél: Ezek a szerepjátékok segítenek megtanítani a gyerekeknek a jogi konfliktusok kezelésének módjait.

Kulcsfontosságú tudnivalók: Néha az emberek olyan helyzetekbe kerülnek, ahol a jogaik összeütköznek.
Ezek a konfliktusok békésen is kezelhetőek.

Szükséges eszközök: A GYJSZE összefoglalója (lásd a 128. oldalon).

A gyakorlat menete:

- Mondjuk el a gyerekeknek a történetet.
- Kérjük meg őket, hogy játsszák el a történetet. (A szerepjátékokra vonatkozó tanácsok, ötletek a 23. oldalon találhatóak.)
- Négy szerep közül választhatnak: Andrea, Tamás, Apa, Anya.
- Állítsuk meg a szerepjátékot a konfliktusnál. Kérdezzük meg az osztály javaslatait, hogy hogyan fejeződhet be a történet.

Idő: kb. 40 perc.

Válasszanak ki az ötletek közül egyet, és fejezzék be úgy a történetet.

- Tegyük fel az alábbi kérdéseket, hogy segítsünk a gyerekeknek gondolkodni az erőszakmentes megoldáson.
- A játékosok aztán befejezhetik ilyen módon, egy békés megoldással.

Kérdések:

- Hogyan alakult ki ez a konfliktus, miért jött létre?
- Hogyan tetszettek a jellemeik?
- Vidám volt a történet befejezése?
- Hogyan lehetett volna ezt a konfliktust megelőzni?
- Milyen más befejezés lehetett volna?
- Kinek a jogait hagyta figyelmen kívül Tamás és Andrea?
- Milyen jogokat? (Lásd 128. oldalt.)

További lehetőségek:

- Ezeket a gyakorlatokat akkor is fel lehet használni, ha jogi konfliktusok történnek az iskolában. Kérjük meg a gyerekeket, hogy vitatkozzanak valamin, lehetőség szerint az egész osztály, és aztán gondolkozzanak el, hogy ezt a konfliktust hogyan lehetne megoldani.
- Érdemes úgy is eljátszani a szerepeket, hogy azután szerepet cserélnek a résztvevők, így a másik nézőpontjait is jobban megismerik.

Andrea és Tamás története

Andrea és Tamás nagyon boldogok voltak, mert mindketten nagyon szép ajándékot kaptak a szüleiktől. Tamás egy dobot kapott, és olyan boldog lett ettől, hogy azonnal neki is fogott a zenélésnek. Andrea szintén nagyon örült a furulyájának és ő is azon nyomban nekiállt játszani. Eleinte mindketten nagyon örültek, hiszen mindketten kaptak ajándékot és mind a ketten egyszerre játszhattak, de egy idő után észrevették, hogy nem tudnak így koncentrálni. Andrea abbahagyta a játékot, és megkérte Tamást, hogy egy picit ő is hagyja abba, mert szeretne nyugodtan játszani. Tamás erre azt felelte, hogy őt nem zavarja, ha Andrea játszik és nem akarja abbahagyni a zenélést. Andrea erre nagyon megmégnesedett és elkezdte teli tüdőből fújni a furulyát, Tamás pedig megpróbálta túldobolni őt. Elkezdtek versenyezni egymással, és mivel borzasztó nagy zajt csaptak, a szülők bejöttek a szobába.

Szegény öreg farkas

Cél: Ennek a tréfás és fantáziadús történetmesélésnek az a célja, hogy megmutassa a gyerekeknek, hogy az egymás jogai iránti tisztelet egy vita során mindenki számára előnyös, míg egy ettől eltérő konfliktus esetén csak a győztes számára születik kedvező megoldás.

Kulcsfontosságú tudnivalók: Néha az emberek olyan konfliktushelyzetekbe kerülnek, ahol a jogaik összeütköznek. Ezek a konfliktusok békésen is megoldhatóak.

Szükséges eszközök: Néhány rövid gyerektörténet, vagy mese, ahol különböző jellemeik kerülnek konfliktusba. (Hogyha belegondolunk, láthatjuk, hogy sok régi történet ilyen konfliktuson alapul. Általában az egyik szereplő az ún. „rossz” ember tulajdonságaival rendelkezik, míg a másik a „jó” ember jellemzőivel.)

Idő: 1 óra.

A gyakorlat menete:

- Válasszunk egy történetet (nézzük meg a „Szükséges eszközök” résznél feljebb).
- Olvassuk el a történetet az osztálynak.
- Segítsünk a gyerekeknek megnevezni a konfliktust az alábbi kérdések felhasználásával: (Általában a hagyományos történeteknél a „rossz”, aki azután meghal vagy megbüntetik, és a „jó” él tovább boldogan.)
 - Ki volt a történet végén boldog? Miért?
 - Ki volt a történet végén boldogtalan? Miért?
- Valakinek figyelmen kívül hagyták a jogait ebben a történetben? Kiét? Ki az, aki figyelmen kívül hagyta?
- Kérjük meg az osztályt, hogy gondolkozzon el még egyszer a történeten, de ez alkalommal a szörny, farkas, vagy más „rossz” jellem szemszögéből. Kérjük meg őket, hogy meséljék el ismét a történetet, de a „rossz” szemszögéből. Menjünk végig a történetben ezúton valamennyi konfliktuson. Például a sárkány azt mondhatja: „Én vagyok a sárkány, és az a feladatom, hogy megegyem az embereket, de a szörnyű herceg erre jött és lekasabolta a fejemet!”
- Most kérdezzük meg az osztályt, hogyan lehetne átírni a történetet úgy, hogy mindenki megkapja amit akar és megoldják a konfliktust. Az alábbi kérdések segíthetnek ebben. Ha van idő, a gyerekek leírhatják a saját változatukat és illusztrálhatják azt.
- Lehetséges ezt a konfliktust békésen is megoldani? Hogyan?
- Lehetséges, hogy a történetben mindenki megkapja amit akar? Hogyan?
- Miért lenne így jobb, mint egy olyan helyzet, amelyben valaki nyer és valaki veszít?

További lehetőségek:

- Kreatív gyakorlatként (lásd 27. oldalt) lehet még olyan helyzetekkel foglalkozni, amelyekben konfliktusokat oldunk meg ilyen „nincs vesztes” úton. Erre egy lehetséges út, hogy az osztályt ösztönözzük arra, hogy az alábbi helyzeteket játsszák el. Kérjük meg őket, hogy segítsenek kigondolni saját tapasztalataik alapján olyan példát, ahol az alábbiak teljesülnek:
 - győztes-győztes: mindenki elégedett, mert mindenki azt kapja amit akar,
 - győztes-vesztes: az egyik személy nem azt kapja amit akart és boldogtalan,
 - vesztes-győztes: a másik személy nem azt kapja amit akart és boldogtalan,
 - vesztes-vesztes: mindenki elpazarolta az idejét és senki nem elégedett.

Használjuk ezt a gyakorlatot, ha az osztályban valós konfliktus van. Kérjük meg ekkor az egész osztályt, hogy közösen találjunk ki egy-egy megoldást. Nem szükséges, hogy mindig kompromisszum jöjjön létre. Gyakran a konfliktusba került emberek győztesnek érezhetik magukat mindannyian. Például képzeljük el, hogy két gyerek veszekedik egy narancson. Lehet, hogy az egyikük a belsejét akarja megenni, míg a másikuk a héját szeretné, hogy süteményt készítsen. Ez a konfliktus békésen is megoldható. Mindkét gyerek nyerhet. Természetesen nem mindegyik konfliktus kezelhető ilyen könnyen, de ilyen módon gondolkodni hasznos lehet.

Konfliktushálók

Cél: Ez a rajzos gyakorlat segít a gyerekeknek a különböző jogok összeütközéséből adódó konfliktus elemzésében, felhasználva a saját tapasztalataikat is.

Kulcsfontosságú tudnivalók: Néha az emberek olyan helyzetekbe, konfliktushelyzetekbe kerülnek, ahol a jogaik összeütköznek.

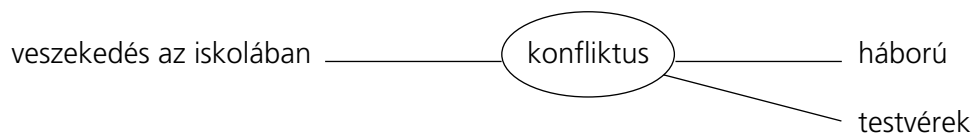
Ezek a konfliktusok békésen is megoldhatóak.

Szükséges eszközök: Faliújság vagy egy nagy darab papír.

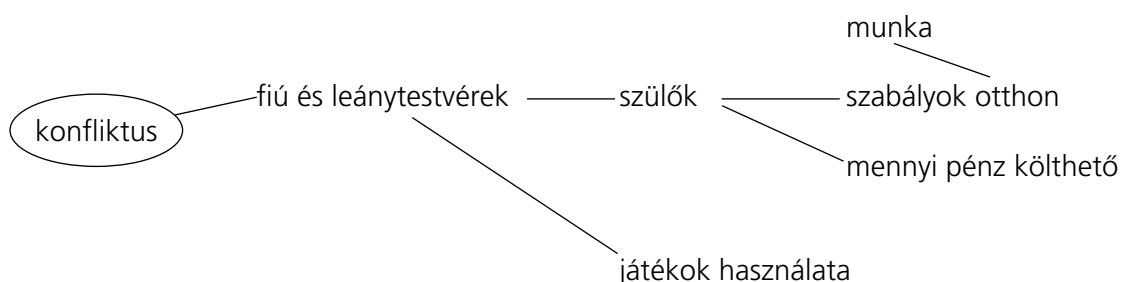
Idő: 45 perc.

A gyakorlat menete:

- A papír közepére rajzoljunk egy kört és írjuk bele a konfliktus szót.
- Kérdezzük meg az osztályt, hogy szerintük mit jelent ez a szó.
- A memóriájuk segítségével idézzük fel ezt a szót, majd minden javaslatnál húzzunk a körből egy vonalat, és írjuk mellé a javasolt jelentést.

- Ha a gyerekek olyan történetet mondanak, ami kapcsolódik már elhangzott ötlethez, akkor ne a főkörből húzzuk a vonalat, hanem attól az ötlettől, amihez kapcsolódik. Addig folytassuk ezt, amíg van rá érdeklődés.
- A végén tegyük fel az alábbi kérdéseket, amelyek ötleteket ébreszthetnek a konfliktusokkal kapcsolatban.

Kérdések:

- Hogyan tudnánk meghatározni a konfliktus szót?
- Mi okoz konfliktusokat?
- Mi teszi őket rosszá?
- Mit előz meg, vagy kezel a konfliktus?
- A példákban ki hagyta figyelmen kívül kinek a jogait? Milyen jogokat? (Nézzük meg a Gyermek Jogairól Szóló Egyezménynek az összefoglalóját a 128. oldalon.)

További lehetőségek:

- Kreatív gyakorlatként (lásd 27. oldalt) kérjük meg a tanulókat, hogy vegyenek egy naplót, amibe beleírják az arra a hétre előrelátható konfliktusokat. Kérjük meg őket, hogy határozzák meg, hogy ezek közül melyek oldhatók meg békésen, melyek azok, amelyeknél csak rengeteg időt vesztenek és melyik az, amelyik ismétlődik. Hasznos lehet ezeket a konfliktusokat különböző kategóriákba sorolni pl.: barátságos/mérges, egyszerű/bonyolult, erőszakos/erőszakmentes. Mondjuk el az osztálynak, hogy ha a konfliktusforráshoz visszamegyünk, és azt az elejétől kezdve elemezzük, akkor ez jó mód arra, hogy megtanuljunk egymás jogainak tiszteletben tartását.
- A még részletesebb elemzéshez kérdezzük meg az osztályt, a konfliktus speciális részéről. Pl.: a megoldás jobb lehetett volna? Vagy rosszabb?

Cselekedjünk! – emberi jogi gyakorlatok az osztályteremben

Ezek a gyakorlatok abban segítenek a gyerekeknek, hogy úgy gondoljanak az emberi jogokra, mint valami olyanra, amiért képesek lennének harcolni, akárhol is élnek. Az előző oldalakon is találhatóak már tanácsok az emberi jogi gyakorlatokhoz a „további lehetőségek” címszó alatt.

Idősebb gyerekek számára a 116. oldalon folytatódnak ezek a gyakorlatok.

A jogaink hirdetése

Cél: Ezek a művészi gyakorlatok arra bátorítják a gyerekeket, hogy a jogukat értelmezzék és érvényesítsék.

Tanulási cél: Mindenkinek szüksége van az emberi jogokról való tanulásra.

Szükséges eszközök: GYJSZE egyszerűsített változata, vagy pedig ennek a kézikönyvnek az 5. fejezetéből bármelyik emberi jogi dokumentum, poster készítéséhez szükséges anyagok: papír, ceruza, toll, festék

Idő: 1-1,5 óra.

Menete:

- A tanulás előtt válogassuk szét csoportokba az Egyezményből azokat a jogokat, amelyek valamilyen módon összetartoznak.
- Kérjük meg az osztályt, hogy alkossanak kisebb csoportokat vagy párokat.
- Mondjuk el nekik, hogy számos országban tévé- és rádióhirdetések szólnak a gyerekek jogairól, sőt plakátok is.
- Kérjük meg a csoportokat, hogy készítsenek el egy hirdetést az Egyezményből kiválasztott egy vagy több jogról. Ez lehet plakát, vers, játék, dal stb. Ha néhányan úgy döntenek, hogy plakátot készítenek, akkor az ehhez tartozó tanácsok segítségükre lehetnek.
- Az elkészített munkákat elő lehet adni, vagy ki lehet állítani az osztályban vagy az iskolában.

Tanácsok plakátkészítéshez:

- Legyen egy ötletünk, hogy mit akarunk közölni, mielőtt hozzákezdünk a munkához. Döntsük el az általunk fontosnak tartott üzenetet, aztán írjuk le magunknak.
- Készítsünk kicsi, gyors rajzokat ahhoz, hogy le tudjuk tesztelni az ötleteinket.
- Ne féljünk elvetni őket, bármilyen stádiumba is jutottunk vele. Sokkal fontosabb egy jó ötleten keményen dolgozni, mint egy kevésbé jót folytatni.

További lehetőségek:

- Az ENSZ és más nemzetközi szervezetek kiválasztották az év bizonyos napjait, amikor megkülönböztetetten az emberi jogokra irányítják az emberek figyelmét. Ezek a dátumok csak néhány ötletet mutatnak be. Ezeknek a napoknak a megünneplésére készített plakát, játék, előadás jó mód arra, hogy az emberi jogok tanítására irányítsuk a figyelmet.

Nemzetközi nőnap	március 8.
Nemzetközi gyereknapi	június 6.
A Béke Nemzetközi Napja	szeptember harmadik keddeje
Emberi Jogok Nemzetközi Napja	december 10.

Emberi jogi hírek

Cél: Ez a gyakorlat a gyerekeket arra ösztönzi, hogy az emberi jogi dolgokat az osztályteremből helyezzük át az iskolába.

Tanulási cél: Az emberi jogok minden emberi cselekedetnek részei.

Szükséges eszközök: újság és más médiumok.

Idő: a gyakorlat több héten keresztül tart.

A gyakorlat menete:

- Keressünk az iskolában egy olyan jól látható helyet, ahova kitehetjük az Emberi Jogi Híreket, és azokat rendszeresen frissen tarthatjuk. Például egy forgalmas folyosón, vagy a bejárat mellett.
- Olvassuk el a projekt munkáról szóló résznél a tanácsokat, valamint az újsággal való munkánál leírtakat a 27. és 31. oldalon.
- Bátorítsuk a gyerekeket, hogy olvassanak újságokat, magazinokat, nézzenek tévét, hallgassanak rádiót és olyan programokat, amelyek az emberi jogi dolgokkal állnak kapcsolatban. Például rajzfilmek, amelyekben előítéletekről és erőszakról van szó, vagy egy háborús riport, amely bemutatja, hogy az emberi jogokat hogyan hagyják figyelmen kívül más országokban, vagy helyi hírek, amelyek helyi jogi témákat érintenek. Ösztönözzük őket, hogy vágják ki ezeket a híreket, vagy írjanak rövid összefoglalót ezekből. Tegyük ki őket a faliújságra.
- Ha lehetséges, engedjük meg a gyerekeknek, hogy maguk döntsék el, mi jelenjen meg az Emberi Jogi Hírek faliújságon. Ez jó lehetőség arra, hogy felelősséget vállaljanak ők maguk is.
- Jó ötlet, ha először egy rövidebb határidejű projektet készítettünk velük, hogy lelkesítsük a diákokat. Ha ez sikeres, akkor lehet folytatni hosszabb dolgokkal is.
- Ha lehetséges, a negatív és pozitív példák legyenek egyensúlyban. Például egy történetben, ahol azt mutatjuk be, hogy mennyire különböző csoportok dolgoznak együtt hazánkban. Használjuk az Emberi Jogi Híreket alapvető forrásként az emberi jogok tanításánál. A diákokkal együtt keressünk érdekes dolgokat ehhez.

További lehetőségek:

- Az Emberi Jogi Hírek tartalmazhatnak posztereket, plakátokat, verseket, festményeket, emberi jogi szituációkról gyerekek kutatási anyagait. Pl. nagyon hasznos lehet egy idősebb személlyel készült interjú, aki részt vett a háborúban. (A 32. oldalon az interjúhoz a tanácsok jól hasznosíthatók itt.)
- Az Emberi Jogi Hírekből lehet a helyi lakosság részére kiállítást szervezni, vagy információs helyként szolgálhat egy forgalmas utcán.

Negyedik rész: Nagyobb gyerekek

Indulás – bevezető gyakorlatok

Együttélés – gyakorlatok a tiszteletről

Ki, én? – gyakorlatok a felelősségről

Az élethez való jog – gyakorlatok a jogok egyetemességéről

Mit jelent a korrektség? – gyakorlatok az igazságosságról

Az én jogaim / a te jogaid – gyakorlatok olyan helyzetekről,
amikor a jogok konfliktusba kerülnek

Cselekedjünk! – emberi jogi gyakorlatok az osztályteremben

„Egy jó ötlet kell csak.....” – egy ukrán tanár szerint.

Útmutató a gyakorlatokhoz

A könnyebb használat érdekében ennek a résznek a gyakorlatai azonos felépítésűek:

Cím: Az adott gyakorlatok címe.

Cél: Ennek megjelölése, és a feladatcsoportokhoz adott tömör eligazítás elmondja, miért hasznosak ezek a gyakorlatok.

Kulcsfontosságú tudnivalók. Ezek tartalmazzák a gyakorlatokban szereplő fogalmak meghatározását, tisztázását. Tartsuk őket szem előtt!

Szükséges eszközök: Ebből tudhatjuk meg, milyen felszerelések kellenek majd az órára, miket kell már előre elkészíteni.

Idő: az idők mutatják, hogy kb. mennyit vesznek majd igénybe az egyes gyakorlatok, illetve a beszélgetések bizonyos szakaszai.

A gyakorlat menete: Ez a rész a feladatokat lépésről lépésre magyarázza el. Ahol speciális módszer szükséges, ott a Második részben leírtak az irányadók.

Kérdések: A legtöbb gyakorlat nyílt kérdésekkel és vitákkal segíti a diákokat a felvetett témáról való gondolkodásban. A nyílt kérdésekre és vitákra vonatkozó használati tanácsok a Második részben találhatóak.

További lehetőségek: Itt olvashatunk javaslatokat az adott téma további feldolgozására, vagy átdolgozott gyakorlatokat más korosztályok számára.

Információk – példák – játékkártyák: Némely gyakorlatnak kiegészítő részei is vannak. Hogy el ne maradjon valami, olvassuk át az egész tevékenységet, mielőtt kipróbáljuk, és ellenőrizzük, minden megvan-e, amit a „Szükséges eszközök”-ben felsoroltak.

Indulás – bevezető gyakorlatok

Mivel ezen rész különféle gyakorlatai hivatkoznak az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatára (Továbbiakban EJENY), íme két gyakorlat segítségül ahhoz, hogy a diákokkal megismertessük ezt a dokumentumot. Ez a feladat azon a gyakorlaton alapul, amelyet a kisebb gyerekeknek a 41-43. oldalon írunk le.

A képzeletbeli ország

(Ez a gyakorlat Ed O'Brien és Vancy Flowers ötletén alapul)

Cél: Ez a gyakorlat elvezeti a diákokat ahhoz az alapgondolathoz, hogy a jogok természetes szükségleteken alapulnak, és megismerteti velük az EJENY-t. Felveti azt a gondolatot, hogy értékeljük e jogokat, és a „További lehetőségek” szabad választást kínál arra is, hogy listát készítsünk az „osztályjogokról”. (Ezek olyan szabályok, amelyek az osztályközösségben érvényesek.)

Kulcsfontosságú tudnivalók

- Az emberi jogi dokumentumok a mi belső, saját szükségleteinkből fakadnak.
- Némely jogot a saját helyzetünktől függően többre értékelünk, de minden jog fontos valakinek.

Szükséges eszközök:

- EJENY egyszerűsített változata.

Idő: Az alaptevékenységre kb. 1 óra 15 perc.

A gyakorlat menete:

- Öt-hat fős kis csoportokba osztjuk az osztályt.
 - Olvassuk fel a következő forgatókönyvet: „Képzeljétek el, hogy felfedeztetek egy új országot, ahol korábban senki sem élt, s ahol nincsenek jogok és szabályok. Te és csoportod más tagjai vagytok ennek az új országnak a betelepülői. Nem tudjátok, milyen társadalmi helyzetűek lesztek az új országban.”
 - Minden diáknak önállóan alkotni kell egy három jogból álló olyan listát, amelyet szerinte mindenkinek biztosítani kell ebben az új országban. Ezt követően kérjük meg a diákokat, hogy osszák meg és beszéljék meg a listáikat a csoportukban, majd válogassák ki azt a tíz jogot, amely az egész csoport szerint fontos.
 - Most minden csoportot kérjük meg arra, hogy adjon az országának nevet, és írja le az általuk választott tíz jogot egy nagy darab papírra, vagy a táblára, úgy hogy azt mindenki láthassa.
 - Minden csoport mutassa be a listáját az osztálynak. Ha ez megvan, készítsenek egy a csoportlistákon szereplő, összes különböző jogot tartalmazó „mesterlistát”. Néhány jogot többször is említhetnek, ezeket a mesterlistára csak egyszer írjuk fel, de pipáljuk ki annyiszor, ahányszor csak megismétlődnek. Amikor már minden csoport bemutatta a listáját, azonosítsuk a mesterlistán szereplő jogokat: Hol vannak átfedések, egybeesések, vagy egymásnak ellentmondó jogok. Ésszerűsíthető-e a lista? Lehet-e a hasonló jogokat csoportosítani?
 - Ha a mesterlista elkészült, teljes, hasonlítsuk össze az EJENY-el. Mik a különbségek/hasonlóságok a diákok listája és a Nyilatkozat között?
- A következő kérdésekkel kiemelhetőek a lényeges tudnivalók. A „További lehetőségek” szabad választást kínál a gyakorlat kibővítésére.

Kérdések

- Mit gondoltok, mely jogok estek át a legfontosabb változáson a gyakorlat során?
- Milyen lenne az élet, ha ezek közül a jogok közül néhányat kizárnánk?
- Vannak-e olyan jogok, amiket most tennétek hozzá a végső listához?
- Rögzített-e valaki olyan jogot magának, amely egyik listán sem szerepelt?
- Miért hasznos ilyen listát készítenünk?

További lehetőségek

- Ha van időnk, kérjük meg a diákokat, hogy jelöljenek meg a mesterlistán három olyan jogot, amelyről személy szerint azt gondolják, hogy a legfontosabbak, illetve amelyekről azt hiszik, hogy élhetünk nélkülük. (Mindez a szünetben is elvégezhető). Ezt a gyakorlatot különböző országokban felhasználták. Azokban az országokban, ahol a nagy gondot a háború jelentette, a diákok az élethez való jogot tisztelték a legjobban, míg azokban az országokban, ahol gazdasági problémák voltak, a munkához való jog került az első helyre. Megvizsgálhatjuk ezt a témát a diákokkal olyan kérdések segítségével, mint: „Szerintetek a mi országunkban lévő helyzet befolyásolta a jogok közötti választásokat? Miért? Miért nem?”
- Kreatív feladatként (lásd a 27. oldalt), ez a gyakorlat átdolgozható úgy is, hogy a diákok olyan osztályjogokról készítenek listát, amelyekről úgy gondolják, javítanának iskolai környezetükön. Pl. munkához való jog, vélemények tiszteletben tartásához való jog, a magántulajdonhoz való jog.... Legyünk nyitottak a javaslataikra, de hangsúlyozzuk, hogy a jogok gyakorlása mellett kötelezettségek is léteznek. Ezt az „élő dokumentumot” bemutathatjuk az osztályban, és ha szükséges, korszerűsíthetjük is. Kérdezzük meg az osztályt: „Szerintetek mi történne, ha valaki megszegné ezeket a jogokat?”
- A diákok és tanárok megegyezhetnek egy listában, amit az iskola bejáratánál függesztenének ki, hogy mindenki lássa.

Néhány diák, aki ezt már megcsinálta, olyan problémákat állított középpontba, amelyek az iskolai erőszakból fakadtak. Ilyeneket írtak: „A mi iskolánk biztonságos hely, olyan hely, ahol az idősebb diákok gondoskodnak a kisebbekről, olyan hely, ahol tiszteletben tartjuk egymás jogait...”

Jogok az újságokban (Nancy Flowers előadásán alapul)

Cél: Ez az elemzési és vitatkozási gyakorlat, jó bevezető azoknak a nagyobb diákoknak, akiknek már lehet valamilyen elképzelése arról, hogy mit is jelentenek az emberi jogok. Segít nekik a jogok felismerésében és vázlatos elhelyezésében a mindennapokban.

Kulcsfontosságú tudnivalók: Az írott jogok és a mindennapi helyzetek összekapcsolása.

Szükséges eszközök:

- mindenféle régi újság és magazin, minden csoportnak legalább egy,
- tábla, vagy egy nagy darab papír, tollak,
- EJENY.

Idő: 1 óra.

A gyakorlat menete:

- Olvassuk fel a következő szöveget az osztálynak: „Modern világunkban mindannyian jóval több információhoz férünk hozzá, mint bármikor korábban. Legtöbbünk számára ezek az információk a médián keresztül jönnek, különösen a hírek útján. A tévé képernyője és az újságok nap mint nap tele vannak reményteli, tragikus, boldog, szomorú, egyszerű vagy bonyolult történetekkel és helyzetekkel. Rendszeresen nézzük a szörnyű híreket, és tehetetlennek érezzük magunkat. Ha azonban újra és újra megvizsgáljuk őket, felhasználva az emberi jogi elképzeléseket, jobban láthatjuk azokat a megoldásmintákat, ahol a jogok védettek és hatóságok, valamint azokat a problémamintákat, amelyekben az emberi jogokat megtagadják.
- Kérjük az osztályt, alkossanak négy kis csoportot!
- Osszuk ki az újságokat és magazinokat!
- Használjuk a teljes táblát, és rajzoljunk fel egy nagy kört. A kör szélére írjuk fel a következő három kategóriát egymástól olyan távolságra, amennyire csak lehet.

A három kategória:

1. megtagadott jogok
 2. védett jogok
 3. érvényesülő jogok
- Kérjük meg a csoportokat, hogy nézzék át a kiosztott újságokat, és keressenek olyan dolgokat, amelyek valamelyik kategóriát illusztrálják. Bátorítsuk arra az osztályt, hogy a magazinok minden részét használják, a reklámokat, hirdetéseket, egyéb adatokat és cikkeket is. Ha szükséges, serkentsük az osztályt a következő példákkal:
 - Megtagadott jogok: ez lehet egy cikk, amely azt tartalmazza, hogy a városi egészségügyi klinikát anélkül zárták be, hogy ezt a lépést a helyi közösséggel egyeztetették volna. Ez az élethez és az egészséghez való jog el nem ismerését illusztrálhatja.
 - Védett jogok: ez lehet egy történet arról, hogy gyerekeket mentettek meg olyan emberektől, akik rosszul bántak velük.
 - Érvényesülő jogok: ez lehet akár egy fénykép, egy gólt lövő focistáról, illusztrálva a szabadidőhöz, pihenéshez, egészséghez való jogot, az egyesülés szabadságát, vagy akár az utazási-, mozgásszabadságot is, ha ez adott esetben egy nemzetközi meccs.
 - Ha az osztály elkészült (kb. 10 perc után), kérjük meg őket, hogy nézzék át az EJENY-t, és keressenek olyan cikket vagy cikkeket, amelyek az újságokban talált történetekre, vagy képekre vonatkoznak. Adjunk további tíz percet erre!
 - Kérjük meg az egyes csoportokat, hogy a talált cikkeket tűzzék fel a táblára. Miközben feltűzik ezeket, magyarázzák el, miért választották éppen ezeket és hogy a Nyilatkozat mely cikkeit illusztrálják.

- A kiválogatott példák némelyike olyan helyzeteket foglal magában, amelyekben ugyanaz vagy ugyanazon jogok egyszerre lesznek tagadottak, védettek, vagy érvényesülők. Az alábbi kérdések használata segíthet ezeknek a helyzeteknek az elemzésében.

Kérdések

- Könnyű volt példákat találni a tagadott, védett, érvényesülő jogokra?
- Volt olyan kategória, amelyet nehezebb volt illusztrálni? Miért?
- Voltak olyan újságcikkek vagy más példák, amellyel mindhárom kategóriát be lehetett mutatni? Melyik? Miért?
- Voltak olyan példák, ahol egy személy vagy csoport által oltalmazott jogok valaki más, vagy mások jogainak tagadását eredményezték?

Hasznos lehet egy ilyen helyzetben a következő elképzelés: „Jogaim ott érnek véget, ahol a tieid kezdődnek és fordítva.” Jobb eredményt adna minden érintett számára ennek az elképzelésnek a tudatosítása? Miért? Miért nem?

További lehetőségek:

- A diákok vizsgálhatják a polgárok jogainak védelmére tett nemzetközi erőfeszítéseket, vagy a támadható csoportok jogainak helyi védelmét. (Megjegyzés: Noha a diákoknak tudniuk kell, hogy a jogokat gyakran tagadják, az is fontos, hogy gyarapodjon a tudásuk arról, hogyan oltalmazhatják a jogokat, ha az emberi jogok védelme – érzéseik szerint – lehetséges.)
- A 31. oldalról még több ötletet kaphatunk emberi jogi történetek média figyeléséhez. A 75. oldalról szerezzünk ötleteket, hogyan tanítsuk tudatosságra a gyerekeket az iskolában.

Együttélés – gyakorlatok a tiszteletről

Ezek a gyakorlatok azt emelik ki, hogy mindennapi érintkezéseink módja közvetlen hatással bír az emberi jogok tiszteletben tartására. A játékok a szabályalkotás kérdéseit, a figyelőjátékok a véleménynyilvánítás szabadságát és a mások véleményének tiszteletben tartásáért való felelősséget vetik fel. Ezen gyakorlatok a kisebb gyerekek már leírt feladatain alapulnak. (Lásd a 44-54. oldalt.)

Kempingezés

(Az ötlet a The Citizenship Foundation: Understand the law c. 1994-es munkájából származik)

Cél: Ez a játék segít megértetni a diákokkal azt, hogy hogyan alakítják ki a közösségek törvényeiket és egyéb viselkedési szabályait annak érdekében, hogy megvédjék az emberek jogait.

Kulcsfontosságú tudnivalók:

- a magatartási szabályok megelőzik a konfliktusokat és védik a jogokat,
- az ilyen szabályokat alkotják a legdemokratikusabb módon.

Szükséges eszközök

A 84-85. oldalon található szituációs kártyák másolatai minden csoportnak.

Idő: kb 1,5 óra.

A gyakorlat menete:

- Osszuk az osztályt 5-6 fős kis csoportokra!
- Mondjuk el a diákoknak a következőt: „Képzeljétek el, hogy egy baráti társasággal kempingeztek. Valaki mesélt nektek a tábor csodás területéről, a tóhoz közeli erdei tisztásról, távol a civilizációtól. Jó néhány hétig tervezgettétek együtt a kirándulást, és végül is a hét végén megérkeztek. Hosszú utazás után értek a tisztásra. Mindenetek megvan, amire csak szükség lehet egy vakáción, így: van egy hatalmas sátratok, amelyben mindenki alhat. A közelben remek forrásvíz van, és szereztetek engedélyt favágásra és tűzrakásra. Nincs semmiféle más szolgáltatás, se szabályok, se felnőttek, még tábori adminisztrátor sincs. Felépítetek a tábort, úszkáltok, és fel vagytok készülve egy hét szórakozásra. Az első nap végén máris nézeteltérés adódik abban a kérdésben, hogyan működjön a kemping. Mindannyian észreveszitek, jobb volna, ha a táborozás megkönnyítése végett megegyezésre jutnátok. Tanácskozást tartotok.”
- Kérjük meg a csoportokat, hogy gyűjtsenek 4-5 problémát, amely felmerülne, ha az ő társaságuk lenne a táborban. Kérjük meg őket, döntsék el, hogyan oldanák meg az egyes problémákat.
- Kérjük meg a diákokat, vegyék figyelembe a következő kérdéseket is:
 - Hogyan hozták meg a döntésüket?
 - Volt olyan, aki nem értett egyet ezzel?
 - Mindenkinek egyenlő szava volt?
- Most olvassuk fel a következőket a gyerekeknek: „A tanácskozás után minden remekül megy, a dolgok sokkal jobban állnak. Néhány nap elteltével azonban több probléma is adódik, amelyeket együtt kell megoldanotok, hogy megelőzzétek megisméltetésüket.”
- Ha le tudtuk másolni a szituációs kártyákat, osszuk szét őket a csoportoknak. Az összes kártyát

az asztalra lefelé fordítva kell elhelyeznünk a csoportoknak, azokat csak egyesével fordíthatják meg. Minden egyes helyzetben döntést kell hozniuk. Ha lehetséges, meg kell próbálniuk megegyezni. (Ha nem tudunk másolatot készíteni a helyzetekről, olvassuk fel őket egyenként, és próbáljunk dönteni az egész osztállyal. Ez így jóval nehezebb lesz.)

- Ha néhány csoport hamarabb végez a játékkal mint a többi, kérjük őket arra, hogy gondolkodjanak a „Kérdések”-en.
- Amikor minden csoport befejezte a játékot, nézzük át a helyzeteket, és kérdezzük az egész osztályt a döntéseikről. Ne kérdezzünk meg minden csoportot minden helyzetről – ez túl sokáig tartana.
- Folytassuk az órát – a következő kérdések segítségével – vitatkozással/beszélgetéssel!

Kérdések:

Ebben a gyakorlatban szabályokat használtunk a táborban tartózkodó valamennyi ember jogainak védelmére. Mi történt volna, ha képtelenek lettetek volna dönteni a szabályokról, vagy ha valaki semmibe vette volna a megalkotott szabályokat?

- Mi tesz egy szabályt jóvá/rosszá?
- Mi a helyzet a jogszabályokkal? A törvényeknek mindig engedelmeskedni kell, akkor is ha rosszak?
- Léteznek íratlan törvények és szabályok is. Például az erkölcsi vagy vallási szabályok. Miért tartják be emberek csoportjai ezeket a szabályokat/törvényeket, noha ez nem kötelező?
- A törvényeket és szabályokat rendszerint büntetéssel/szankcióval juttatják érvényre. Talán döntöttetek ti is úgy, hogy büntetéseket érvényesítettetek azokkal szemben, akik a táborban megszegtek a szabályokat? Mely eljárások a leghatásosabbak? Lehetséges az, hogy a büntetések nemkívánatos eredményre vezetnek?

További lehetőségek:

Ez a gyakorlat kiindulási pontja lehet egy olyan szabályzat elkészítésének, melyet a diákok egyetértésével és tanári közreműködéssel alkotunk.

Sok országban mindenfajta „bűncselekményért” büntetés jár, a gyilkosságtól egészen az olyan jogsértésekig mint a feketepiaci kereskedelem. Ez a gyakorlat kiindulópontja lehet egy olyan vitának, melynek témája: vajon a büntetések végrehajtása valóságos elrettentő erő-e a bűncselekmények elkövetésétől, avagy nem.

Szituációs kártyák

1. Valakinek a sátor ajtaja mellett kell aludnia, ami nem záródik jól. Reggelre ennek a személynek a holmijai rendszeresen kiömlenek a nyíláson át a nedves fűbe. Panaszodik is, hogy a dolgai károsodnak ezáltal. Mit tesztek?

2. A tanácskozáson mindannyian egyetértettetek a tábori rendben. Most valaki közületek nem veszi figyelembe a döntést. Hogyan érvényesíthetitek/kényszeríthetitek ki a szabály megtartását?

3. Valaki a kannát a tűzön hagyta és elment úszni. A kanna a tűzbe esett és a felpattanó szikra miatt a sátratok sarka lángra kapott. Mindannyian észlelitek, hogy biztonságotok veszélyben van. Mit csináltok?

4. Vízet hordani a forrásból nagyon unalmas munka. Mindenki szívesebben úszkálna vízhordás helyett. Egyikőtök megrántja a karját úszás közben, így többet nem húzhat vizet. Ez nem jelent mást, mint hogy a többieknek több időt kell vízhordással tölteniük. Mi a teendő?

5. Ketten közületek dohányoznak, mások nem. A nem dohányzók a sátorban áldozatai a cigarettafüstnek, de a cigizők szerint el kell viselniük a füstöt, amíg ők pihennek. Mit tennétek?

6. Egyikőtök rádiót hozott magával és korán reggel hangos zenét hallgat. Ez mindenkit feldühít, mit csináltok?

7. Mindannyian osztottok a sátoron, de nem egyeztetek meg a rendben tartásáról. Néhányan mindig rendet és tisztaságot akarnak, mások nem. A viták hatással vannak a tábori hangulatra. Mit csináltok?

8. Valaki kárt okoz egyik társa drága gitárjában. Nem akarja a javítás költségeit kifizetni. Mit csináltok?

9. Egy barátotok néhány napra csatlakozik hozzátok. Magával hozta saját sátorát, de áthágja azokat a szabályokat, amelyekkel mindenki más egyet értett. Mit lehet tenni?

10. Ketten közületek úgy érzik, hogy szükség lenne a táborban az alkoholoról és az ivásról is szabályokat alkotni. Azt kérik, legyen tanácskozás, hogy megvitassátok az ügyet. A többség ellene van a teljes tilalomnak. Mit csináltok?

Aktív figyelem

Cél: Ez a „figyelőfeladat” tökéletesítheti a diákok figyelési készségét, és segít elgondolkodtatni: mitől jó vagy rossz a figyelem.

Kulcsfontosságú tudnivalók:

- A figyelem fontos gyakorlat egymás véleménynyilvánítási jogának tiszteletben tartására. (Lásd a Gyerekjogi Egyezmény 12. cikkét és az EJENY 19. cikkjét az Ötödik részből).
- Figyelési készségünk gyakorlás útján javítható.

Szükséges eszközök:

A 87. oldalon található táblázatok.

Idő: kb. 30 perc.

A gyakorlat menete:

- Osszuk az osztályt párokra!
- Azonnal magyarázzuk el, hogy mi lesz a feladat: a páros egyik tagja megállás nélkül fog beszélni, amíg a másik olyan figyelmesen hallgatja, ahogy csak tudja. A beszélő arról beszél amiről akar. Például magáról, családjáról, egy érdekes élményéről...

- Adjunk egy percet arra, hogy a párok eldönthessék, ki fog figyelni és ki beszélni.
- Adjunk jelet a beszélőknek, mikor kezdhetik el.
- Engedjük a beszélőket egy-két percig megszakítás nélkül beszélni.
- Mielőtt még kifognának mondanivalójukból, tapsoljunk és kérjük meg őket, hagyják abba.
- Aztán kérjük meg a figyelőket, ismételjék meg partnerük utolsó két mondatát. Ez a kérés rendszerint nagy meglepetést okoz – kevés ember lesz képes az utolsó két mondatra tökéletesen emlékezni.
- Cseréljenek a párok szerepet. A hallgatókból beszélők, a beszélőkből hallgatók lesznek.
- Néhány perc után ismét állítsuk meg a beszélőket. Valószínűleg a hallgatók ezúttal sokkal figyelmesebben fognak hallgatni – így őket már megkérhetjük az utolsó három mondat megismétlésére is.
- A lényeg kiemelésére használjuk a következő kérdéseket:

Kérdések:

- Emlékeztetek a mondatokra?
- Könnyebb volt visszaidézni őket másodjára? Miért?
- Mit csináltatok annak érdekében, hogy jobban figyelhesetek? Csináltatok valami különlegeset a testetekkel? Az arcotokkal? Mennyire törődtek ezzel?
- Mi akadályozott benneteket a figyelésben?
- Most mutassuk meg az osztálynak a „Mi segít bennünket a figyelésben?” és a „Mi gátolhatja figyelmünket?” táblázatokat a 87. oldalról. Van olyan dolog valamelyik táblázatban, amire a diákok nem is gondoltak? Miért?
- A figyelem nagyon fontos képesség, amely segít az emberi jogok tiszteletben tartásában és védelmében. Különösen fontos ez a Gyerekek Jogairól Szóló Egyezmény 12. és az EJENY 19. cikke vonatkozásában, de minden más cikk tekintetében is.

Miért van ez így? Mit nyerünk abból, ha figyelünk egymásra? Volt valaha valaki közületek olyan helyzetben, amikor senki sem figyelt rá? Milyen érzés az, amikor a véleményünket nem veszik figyelembe? Egyet értetek azzal a gondolattal, hogy figyelési képességünk gyakorlással tökéletesíthető?

További lehetőségek:

- Módunk van arra is, hogy folytassuk a játékot: partnercserével, az elismétlendő mondatok számának növelésével.
- Szórakoztató megismételni úgy a játékot, hogy több napon vagy héten át egyre nehezebbé téve játsszuk, így a diákok érezhetik figyelőképességük fejlődését.

Mi gátolhatja figyelmünket?

– Szaggatott figyelem – „Ki – Be kapcsolás”

Az emberek gyorsabban gondolkodnak, mint ahogyan beszélnek. Eszerint, ha valakire figyelünk, közben van időnk a gondolkodásra. Gyakran ezt az időt arra használjuk fel, hogy az ebédre gondoljunk, vagy arra, hogy mit is csináltunk az elmúlt éjjel, ahelyett, hogy valóban arra figyelnénk, amit a másik ember mond.

– Elfogult figyelem

A világ minden részén vannak olyan szavak és kifejezések, amelyek hallatán az emberek abbahagyják a figyelmet. Ilyen szavak: „kapitalista”, „kommunista”, „fundamentalista”. Ha az emberek meghallják ezeket a szavakat, nem figyelnek tovább, hanem tervezgetni kezdik a viszonttámadást, a védekezésüket.

– Beszűkült értelem

Néha gyorsan eldöntjük, hogy a személy vagy a téma unalmas, rossz, vagy nem fontos, vagy hogy tudjuk előre, miről fog beszélni. Ilyenkor már nem is figyelünk tovább.

– Megzavart figyelem

Zajok, fények, a hőmérséklet és más dolgok a szobában, vagy hogy mit reggeliztünk, gátolhat minket abban, hogy oda figyeljünk az emberek mondanivalójára. De gyakorlással még ezen körülmények ellenére is képesek lehetünk a figyelemre.

Mi segít bennünket a figyelésben?

Éppúgy figyelünk a testünkkel, mint az értelmünkkel....

- Legyünk szemben a beszélővel
- Tartsunk jó szemkontaktust
- Nyitott testtartás (Ne kulcsoljuk össze a karunkat, ne fordítsunk hátat...)
- Hajoljunk a beszélő felé
- Nyugalom, lazítás

Figyeljünk arra is, MIT mondanak...

- Kísérjük figyelemmel a fő témát és ne csak a tényekre ügyeljünk
- Tartsuk meg a nyitottságunkat
- Gondolkozzunk előre
- Elemezzük és értékeljük a hallottakat
- Ne szakítsuk félbe a beszélőt

Figyeljünk arra, HOGYAN mondják...

- a nem verbális jelekre (például arckifejezésre, testtartásra)
- a hangszínre, hangsúlyra

A figyelem fontos, mert:

- azt mutatja az embereknek, hogy becsüljük az élményeiket, és azt amit mondanak
- nyílt, őszinte beszédre ösztökéli a beszélőt
- segíthet felismerni azokat a helyzeteket, ahol egyetértés, illetve nézeteltérés van, és segít kigondolni a nézeteltérésekből fakadó problémák megoldását.

Ki, én? – gyakorlatok a felelősségről

Ezekben a gyakorlatokban a személyes felelősségen van a hangsúly. A valós élet morális kérdéseit használja fel olyan problémák kiemelésére, amelyek a tisztességgel és a hétköznapi felelősséggel kapcsolatban merülnek fel. A másik gyakorlat a cenzúráról, a hatalomgyakorlás felelősségéről szól. A gyakorlatok legfőbb célja megmutatni azt, hogy minden jog gyakorlásához tartoznak kötelezettségek is. Ezek a gyakorlatok a fiatalabb gyerekeknek a 55-59. oldalon leírtakon alapulnak.

Jogok és kötelességek

Cél: ez a rövid felsorolós-vitatkozós gyakorlat megérteti a gyerekekkel a jogok és kötelességek közötti kapcsolatot.

Kulcsfontosságú tudnivalók:

– minden jognak megfelel valamely kötelesség.

Szükséges eszközök:

– EJENY egyszerűsített változata.

– INFORMÁCIÓK a jogokról és kötelességekről.

Idő: 45 perc.

A gyakorlat menete:

- Kérjük meg a diákokat, alkossanak párokat. Minden diák írjon le öt olyan fontos jogot, amiről úgy tartja, biztosítani kell az iskolában, és öt olyat, amit otthon.
- Kérjünk meg mindenkit, cserélje ki listáját a párjával. Mindenkinek ki kell gondolnia a társa által felsorolt jogokhoz tartozó kötelességet.
- Minden pár megkérdezi az osztály maradék részét két jogról és a hozzá tartozó kötelezettségekről. Írjuk fel az elhangzó jogokat és kötelességeket a táblára!
- Kérjük a diákokat, olvassák el a Jogokról és kötelességekről szóló információkat (lásd a 93. oldalt). Kezdjük a beszélgetést a következő kérdésekkel:

Kérdések:

- Könnyű vagy nehéz volt-e kigondolni az egyes joghoz tartozó kötelezettséget?
 - A „biztonsági öves” példában (lásd a 89. oldalt), mit gondoltok, kinek volt igaza: a kormánzatnak, vagy azoknak, akik megtagadták a biztonsági öv használatát?
 - Mit szólnátok ahhoz, ha valaki az ismerősök közül megsérült volna amiatt, hogy az autóvezető megtagadta a biztonsági öv használatát? Hogy történhet ez meg? Mit éreznél?
 - Mit szólnátok ahhoz, ha egy beteg gyerek meghalna amiatt, mert az orvos túlságosan elfoglalt volt: egy olyan sofőrön kellett segítenie, aki megtagadta a biztonsági öv használatát és ezért sérült meg?
- Nézzétek az EJENY egyszerűsített változatának a 124. oldalát! Milyen jogokat foglal magában ez a példa?
- Tudtok hasonló példákat arra, amikor más jogok és kötelességek összeütköznek?

További lehetőségek:

- Mivel az iskolákban a jogok és kötelezettségek együtt jelennek meg (például jog az eszközök használatához és kötelezettség a meg nem rongálásukért), ez a gyakorlat alapja lehet annak, hogy a jogok és a kötelezettségek formuláját mindennapi helyzetekre is vonatkoztassuk.
- A gyakorlatok során a jogok és köteleességek listáját a táblán hagyhatjuk. Amikor konfliktus következik be, vagy más jogok is felmerülnek, bárki szabadon kiegészítheti a listát, például, ha néhány diák „kölcönvette” a mások dolgait azok engedélye nélkül, egy diák úgy dönthet, hogy hozzáírja a listához: „Jogom van a magánéletemhez és személyes holmijaim biztonságához – és kötelességem tiszteletben tartani osztálytársaim magánéletét és biztonságát.”
Hasznos lehet a lista élére odaírni: „Mindannyiunk joga hozzátenni ehhez a listához – és kötelességünk, hogy ne írjunk rá olyan dolgokat, amelyekkel mások jogait sértjük.”
- Segítségül a jogok és köteleességek tisztázásához, a diákok elolvashatják a Negatív és Pozitív Jogokról szóló információkat a 89. oldalon, aztán az EJENY-en átfutva beazonosíthatják a pozitív és negatív jogokat. Azt fogják tapasztalni, hogy sok jog egyenlő mértékben áll negatív (kötelesség) és pozitív (jogosultság) elemekből.

Információk a jogokról és a kötelességekről

Minden jognak megfelel egy kötelezettség. Például a szabad véleménynyilvánításhoz való jog meghatároz egyben egy kötelességet is: ne mondjunk hazug dolgokat, olyanokat, amelyekkel mások értékeit csökkentjük, és amelyekkel a méltósághoz és a jó hírnévhez való jogot sértjük meg.

Jogaink és kötelességeink egyensúlya, mások jogainak tiszteletben tartása azt jelenti, hogy jogainkat bizonyos önkorlátozásokkal gyakoroljuk. Számos helyzet adódhat, amelyben a különböző emberek jogai és kötelezettségei összeütköznek. Pl.: néhány országban jogszabályt alkottak a biztonsági öv kötelező viseléséről az autókban. Sokan megszegik ezt a szabályt azzal érvelve, hogy ez korlátozza a mozgásszabadságukat. Ezen országoknak a kormányai úgy vélik, hogy az autókkal utazóknak kötelességük a kórházak, orvosok és a társadalom többi része irányában minden lehetőt megtenni azért, hogy elkerüljék az autóvezetés alatti sérülésüket. Szerintük, hogyha az emberek nem viselnek biztonsági övet és megsérülnek, időt – pénzt – kórházi helyet vesznek el a betegetől, ezzel korlátozzák a beteg emberek jogát a megfelelő egészségügyi ellátáshoz.

Információk a pozitív és negatív jogokról

A negatív jog terminust olyan jogok leírására használjuk, amelyek valamely ártalmas vagy kellemetlen dolog véghezvitelében állítanak meg minket. Példák negatív jogokra: ne öljenek meg minket, ne bánjanak rosszul velünk, ne lopják el holmijainkat. Ezek negatív jogok, hiszen úgy kezdődnek NE, ezt mondják annak, aki fájdalmat akar okozni nekünk. A pozitív jog fogalommal azt a jogot írjuk le, amely kifejezi valami megtételéhez való szabadságunkat. Például: a munkabérhez való jog pozitív jog. Ezek azért pozitív jogok, mert azt mondják, IGEN, nekünk jogunk van valamihez, és a többi embernek azt mondják, hogy IGEN, nekik támogatniuk kell ezeket a jogokat. Pl.: a munkaadónak kötelessége, hogy fizessen a munkánkért.

Tolvaj?

(The Citizenship Foundation, Understand the law, 1993. tanulmánya
82. oldalának adaptációja)

Cél: Ez az esettanulmány egy erkölcsi dilemmát használ fel a diákok bevezetésére a társadalmi felelősség témájához.

Kulcsfontosságú tudnivalók:

Minden joghoz tartozik egy annak megfelelő kötelezettség: például a törvény előtti egyenlőséghez tartozó kötelezettség a jog tisztelőben tartása.

Szükséges eszközök:

Az EJENY egyszerűsített változata.

Idő: kb. 1 óra.

A gyakorlat menete:

- Osszuk az osztályt 5-6 fős kis csoportokba!
 - Olvassuk fel a következő szöveget az osztálynak:
„Alexander keresetének egy kis részét minden hónapban a helyi bankban lévő számlájára teszi. Ez nem sok, de az egyetlen módja, hogy a gyerekeivel töltendő vakációra gyűjtsön. Minden hónapban küld a bank kimutatást arról, mennyi pénz van a számláján. Ebben a hónapban Alexander azt látja, hogy sokkal több pénze van, mint gondolta. Ír a banknak: 2000 dollárral többet kapott, mint kellett volna. „Nem – válaszolja a bank –, nem történt hiba. A pénz az Öné.” Alexander ismét ír. „Kétszer ellenőriztük – mondja a bank – nem hibáztunk.” Alexander még mindig nem boldog. Harmadszor is ír, és a bank újra közli: a pénz az övé. Ezekután Alexandernek nem volt veszíteni valója. Költekezni kezdett, a saját és családja szükségleteinek kielégítésére költötte a pénzt. Vásárolt néhány új bútort, újra festette és új bútorokkal rendezte be a lakást, majd elment egy hét vakációra családjával. Nem sokkal később a bank alkalmazottai észrevették, hogy hibát követtek el. A 2000 dollár, amit Alexandernek számláztak, egy azonos nevű másik ügyfélé volt. A bank kérte Alexandert, adja vissza a pénzt. Ő visszaadta ami megmaradt, de több mint 1000 dollárt elköltött. Alexandert lopással vádolják. Ha Alexandert a törvény szerint bűnösnek találják lopás elkövetésében, a bíróság előtt bizonyítani kell, hogy
 - tisztességtelenül járt el,
 - megszerezte és megtartotta azt, ami nem az övé,
 - és ezt folyamatosan megtartani szándékozott.”
 - Kérjük meg a diákokat, hogy csoportonként döntsenek arról, hogy megállapítanak-e Alexander bűnösségét lopás miatt. Ennek eldöntéséhez három kérdésre kell választ adniuk:
 - Tisztességtelenül járt-e el Alexander?
 - Elvett-e valamit, ami a másé volt?
 - Meg akarta-e tartani azt?
- Ha a diákok mindhárom kérdésre igennel válaszolnak, akkor Alexander a törvény szerint bűnös. Ha a diákok egy vagy több kérdésre nemmel válaszolnak, akkor nem bűnös.
- Ha a diákok döntése szerint Alexander bűnös a lopásban, szerintük milyen büntetés jár érte? Például Angliában egy effajta bűncselekményért valakit 10 évig terjedő börtönbüntetésre ítélnének, vagy 2000 fontig terjedő pénzbírsággal sújthatnak. (A diákokkal saját országuk büntetéseit is megbeszélhetjük.)
 - Ha a diákok úgy döntöttek, hogy Alexander ártatlan, visszafizettetnék vele azt a pénzt, amit már a családjára és az otthonára költött?

– Most mondjuk el az osztálynak, mi történt valójában Alexanderrel:

„Háromnapos bírói eljárás után az esküdtek ártatlannak találták Alexandert. Az ítéletüket nem indokolták, de feltételezhető, hogy Alexander kísérletei a bank hibájának figyelmeztetésére meggyőzték az esküdteket, hogy nem tisztességtelen szándékkal járt el. Noha nem állapították meg bűnösségét a lopásban, maradt a kérdés: vissza kell-e fizetnie Alexandernek a már elköltött pénzt? Ennek eldöntése nem ennek a bíróságnak a hatáskörébe tartozik, így a banknak új keresettel egy másik bírósághoz kell fordulnia a pénz visszaigényléséért.”

Kérdések:

- Mit tettél volna Alexander helyében? Miért?
- Kinek a felelőssége a bank hibáját helyesbíteni? Alexanderé vagy a banké? Miért?
- Más lenne a válaszod, ha a számla kisebb/nagyobb összegről szól volna?
- Mi a helyzet más esetekben, például: az autótulajdonos kötelessége-e zárni az autóját, vagy mindenki más kötelessége, hogy ne lopja el a bezáratlan járművet?
- Képzeld el, hogy Alexander barátja vagy. Feljelenened-e őt a rendőrségen?
- Ki a felelős a törvények kikényszerítéséért?
- Nézzétek át az EJENY egyszerűsített változatát (lásd a 124. oldalt). Milyen jogokat tartalmaz ez az eset?

További lehetőségek:

- A diákok megírhatják egy olyan helyzet történetét, amelyben ők a felelősök valamiért és nekik kell etikai-morális döntést hozniuk. Például, ha pénzt találnak az utcán, zsebre teszik-e?
- A diákok kitalálhatnak valamit saját országuk jogrendszeréről. Az elképzelés eredményezheti egy a jogokat és kötelességeket magába foglaló eset tárgyalásának az eljátszását.

Hadd beszéljek!

Cél: Ez a levélírásgyakorlat az egyéni és állami jogokat és kötelességeket vizsgálja a kifejezés szabadsága szempontjából. Mivel sok múlik a diákok és a tanár közötti bizalmon, csak akkor jó felhasználni ezt a feladatot, ha a diákoknak már van más gyakorlatok alapján tapasztalatuk az emberi jogokról.

Kulcsfontosságú tudnivalók:

- minden joghoz tartozik egy kötelesség
- például a kifejezés szabadságának joga maga után vonzza mások véleménye tiszteletben tartásának kötelezettségét.

Idő: 1,5 óra.

Szükséges eszközök:

- Az EJENY egyszerűsített változata (lásd a 124. oldalt).
- Információk a cenzúráról (lásd a 93. oldalt).

A gyakorlat menete:

- Kérjük meg az osztályt, képzeljék el, hogy mindannyian a helyi újságban írnak. Kérjük őket, írjanak rövid levelet valamiről, ami egyáltalán nem tetszik nekik a környezetükben. Magyarazzuk el, hogy ezeket a leveleket senki más nem fogja látni az osztályon kívül. Biztosítsuk őket, hogy senki sem fogja látni.

- Miután a diákok megírták a leveleket, alkossanak párokat. Mindenki cserélje ki levelét a társával. Képzeljék el, hogy mindannyian a helyi újság szerkesztői. Megkapták ezeket a leveleket (mindenki a párjáét) és aggódnak, hogy az zavarni fogja a helyi hatalmasságokat és a polgármestert. Kérjük meg a gyerekeket, húzzák ki (cenzúrázzák) a levél azon részeit, amelyeket veszélyesnek gondolnak. Mődjükban áll bármilyen módon megváltoztatni a levelet, ahogy tetszik.
- Adjunk minden levelet vissza az írójának. Vagy az egész osztály előtt, vagy csoportonként vitassuk meg a „Kérdések”-et!
- A beszélgetés után nézzük át az Információk a cenzúráról című összefoglalót a 93. oldalról és kérjük az osztályt, gondoljon ki jeleneteket az egyes pontok illusztrálására. Például: a „MIT cenzúráznak” blokk alatti információk listáról a „Művészetek” címszó kiválasztása. Kérdezzük a diákokat, mit gondolnak, miért akarhatja valaki cenzúrázni a művészeteket? Ha az országokban még ma is van cenzúra, vagy volt a múltban, számoljatok be erről egyedi példákkal.

Kérdések:

- Használtak valamilyen öncenzúrát, mielőtt megírtátok a levelet? Miért/miért nem?
- Udvarias vagy goromba nyelven írtátok?
- Ha udvarias hangnemű levelet írtátok, ez azért volt, mert felelősséget éreztetek mások érzéseire iránt, vagy mert féltetek a lehetséges büntetéstől?
- Mire gondoltatok inkább: hogy hogyan javítható a helyzet, vagy csak meg akartátok mutatni a haragotokat?
- Milyen érzés volt a leveleket cenzúrázása?
- Milyen lett a leveleket a cenzúra után?
- Mi alapján választottátok ki a törölni való részeket barátaitok leveléből?
- Mit gondoltok, hogyan reagálnátok, ha mint helyi hivatalnok kapnátok egy panaszlevelet, és ez a levél sértené a személyiségeteket vagy goromba hangnemű volna?
- Szerintetek a kormánynak kötelessége minden bejelentésre figyelni, akkor is ha nem tűnnek veszélyesnek? Miért/Miért nem?
- Veszélyes volt a leveleket?
- Mit gondoltok, miért végeztük el ezt a gyakorlatot?

További lehetőségek:

- Ha ez is megfelelő, a gyakorlat módosítható úgy, hogy a diákok az iskolai újságnak írják a levelüket.
- A 34. oldalon leírt elképzelés szerint kérjük meg az osztályt egy meghatározott ideig tartó sajtófigyelésre. Választhatnak híreket és összehasonlíthatják, hogy a különböző újságok beállítottságuknak megfelelően hogyan írnak ugyanarról a témáról.
- Ha a diákok késztetést éreznek egy újságban olvasott téma feldolgozására, az egész osztály nevében írhatnak egy udvarias levelet a médiának, nézeteik kifejezésre juttatása céljából.

Információk a cenzúráról

A kifejezés szabadsága – emberi jog, az EJÉNY 19. cikke tartalmazza. Sokan hisznek abban, hogy ez a demokratikus társadalom „szíve”. Mások azt mondják, hogy a túl sok szabadság veszélyes lehet. Sok országban korlátozzák a szólásszabadságot, ennek indoka lehet, ha az erőszakra vezet, izgatással lázadásra hívja fel az embereket, vagy ha a beszéd rasszista vagy vakbuzgó.

KI végzi a cenzúrázást:

- média,
- befolyásos csoportok,
- jogszabályok,
- egyesületek,
- hivatalos cenzor,
- polgári szolgálat,
- kormányzat,
- alkalmazott/munkáltató.

MIT cenzúráznak:

- információ,
- közös megmozdulás,
- írók,
- információhoz jutás,
- elfogadott értékek elleni támadás,
- politikai szembenállás,
- kifejezés,
- művészetek,
- társadalomkritikák.

MIÉRT cenzúráznak:

- felfedi a hiányosságokat és/vagy információkat,
- védi a kormányzati politikát,
- oltalmazza a támadható, sebezhető dolgokat, pl. a fiatalkorúakat,
- védi a fennálló rendet,
- oltalmazza az előjogokat.

HOGYAN cenzúráznak:

- előzetes cenzúra,
- büntető cenzúra.

MIKOR cenzúráznak:

- választások előtt,
- nemzetközi/országos válsághelyzetekben,
- gyors társadalmi változások idején,
- ha a kormány gyenge és befolyásolható.

Ti mit tennétek?

Cél: Ez a politikai gyilkosságokról szóló esettanulmány arra ösztönzi a diákokat, hogy vitatkozzanak az állam és az egyén felelősségéről.

Kulcsfontosságú tudnivalók:

- minden joghoz tartozik egy kötelezettség, így: a személyes biztonságához való jog testvére az a kötelesség, miszerint mások ugyanilyen jogát oltalmazzuk.

Szükséges eszközök:

- Luis Diaz esete (lásd a 95. oldalt).
- Információk a politikai gyilkosságokról (lásd a 95. oldalt).
- A „Mi történt?” c. szöveg (lásd a 96. oldalt).

Idő: kb. 1 óra.

A gyakorlat menete:

- Olvassuk fel, vagy egy diákot kérjünk meg, hogy olvassa fel a Luis Diaz-esetet.
- Mondjuk el, hogy az ilyen halálesetet, mint a Luisé is, politikai gyilkosságnak vagy tárgyalás nélküli kivégzésnek hívják. Olvassuk vagy olvastassuk fel a politikai gyilkosságokról szóló információkat a 95. oldalról.
- Luis családja felelősségre akarja vonni a fiuk halálában közreműködőket. A hadsereg ezt nem akarja. Az osztály négy-öt fős csoportokban vitatkozzon arról, miért van más-más álláspontja a családnak és a hadseregnek. Íme néhány kérdés, segítségül a vita beindításához:
 - Mit gondoltok, ki a felelős Luis haláláért: a hadsereg, a kormány, Luis, az őt lelövő katona?
 - Milyen hatással lenne a biztonsági erők más tagjaira, ha a bűnös katonákat megbüntetnék?
 - Csökkentené vagy növelné a hadseregnek, a kormányzatnak, a biztonsági erőknek a hatalmát, ha a bűnös katonákat megbüntetnék? Mi történne az imidzsükkel?
 - Mi lenne, ha nem büntetnék meg őket? Elveszítené a hadsereg az emberek bizalmát?
 - Számít valamit, ha a katonaság elveszíti a nép bizalmát?
 - Mit gondoltok, helyén való azt mondani: a katonák ilyen körülmények között nem vádolhatók gyilkossággal?
 - Ha a katonákat nem büntetik meg, milyen hatással lesz ez a jogrendszer közmegítélésére? (Bíróságok, ítéletek stb.)
 - Kérjük az osztályt, képzeljék el azt, hogy a közelben rejtőztek, amikor Luist megölték. Látták a katonák arcát és a sorszámukat, de azok őket nem vették észre.
- Mit tennétek ebben a helyzetben?
 - Hazamennétek és igyekeznétek mindent elfelejteni? Lehetséges volna ez?
 - Elmennétek a rendőrségre és jelentenétek az esetet?
 - Elmondanátok Luis családjának vagy valaki másnak, amit láttatok?
 - Valami mást, egyebet csinálnátok? Mit? Miért?
 - A gyakorlat végén olvassuk el az osztálynak a „Mi történt?” c. szöveget. (Lásd a 96. oldalt.)

További lehetőségek:

- Kérjük az osztályt, képzeljék bele magukat egy olyan barát, család, kolléga helyzetébe, aki környezetében valaki politikai gyilkosság áldozata lett. Írjanak verset, novellát, vagy fessenek képet arról, hogyan érezhetik magukat ezek az emberek.
- A 27. oldalon leírt elképzelés alapján megkérhetjük az osztályt, alkossanak csoportokat. Játsszák el, hogy valaki közülük újságíró, aki a Diaz családhoz érkezik, hogy Luis haláláról

beszélgessen. A csoportok alkossanak egy kis drámát a találkozásról. Néhány gondolkodtató kérdés.

Akar-e a család egyáltalán beszélni az újságíróval? Veszélyes ez? Megbízhatnak benne? Mit akar az újságíró? Mi az ő álláspontja a gyilkossággal kapcsolatban? Segíthet az újságíró abban, hogy a gyilkosság nyilvánosságra kerüljön? Akarják ezt Luis barátai/rokonai/kollégái? Az egyik csoport előadhatja drámáját az osztály előtt.

Luis Diaz esete:

1992. szeptember 17-én Louis Diaz a venezuelai Carabobo Állami Egyetem 21 éves hallgatója az egyetem 17.-ik évfordulóját ünnepelte diáktársaival és a tanári karral. Tanúk szerint szóbeli veszekedés kezdődött néhány diák és a térségben járőröző nemzetőrök között. A nemzetőrség 20 tagja könnygázt engedett a diákokra. Délután fél 3-kor az őrk éles lőszerrel a diákok irányába kezdtek tüzelni. Az egész összetűzést video rögzítette. Luist néhány perccel később ölte meg egy golyó. A hivatalos nyomozás feltárta a gyilkosságot és a nemzetőrség egyik tagját azonosította mint gyanúsítottat. Az eljárás katonai és polgári bíróságokon folyt tovább. 1993 márciusában a katonai bíróság óhajára zártkörű igazságszolgáltatást rendeltek el az ügyben. A múltban a katonai bíróságok újra meg újra felmentették a biztonsági erők azon tagjait, akiket az emberi jogok megsértésével vádoltak. Luis Diaz családja, amely kereste a nyilvánosságot, állandó zaklatások céltáblája lett: fenyegető telefonok, a házukat ért lövések... 1992 decemberében Louis Diaz apját felfegyverzett férfiak térden lötték.

Információk a politikai gyilkosságokról

A „tárgyalás nélküli elítélés és kivégzés” fogalma szándékos, jogellenes gyilkosságot jelent, amit kormányzati utasításra vagy annak bűnrészességével visznek véghez. Ha a hatóságok visszautasítják a nyomozást egy a biztonsági erők által elkövetett igazolhatatlan gyilkossági ügyben, vagy megtagadják az elkövetők bíróság elé állítását, akkor ez tárgyalás nélküli elítélés és kivégzés, amiért a kormányzat felelős. A „politikai gyilkosság” kifejezést is használhatjuk, ez könnyebben érthető és magába foglalja a fegyveres politikai csoportok szándékos és önkényes gyilkosságait is. A politikai gyilkosságok megkülönböztetendők azoktól a gyilkosságoktól, amelyek valamely törvényesen igazolható eseménnyel összefüggésben fordulnak elő. Ha valakit egy katonai akció során önvédelemből ölnek meg, vagy lázadás esetén rendőrség által leadott lövés áldozataként hal meg, akkor a gyilkosság törvényesen igazolható lehet. Vagy: ha valakit tisztességes eljárás során bűnösnek találnak és a gyilkosságot büntetésként hajtják végre, az állam köteles megindokolni: a gyilkosság törvényesen igazolható. Vagy: ha egy katona személyes indítékból öl és úgy bűnhődik érte mint bármely más gyilkos, a gyilkolás amit elkövetett, nem a tárgyalás nélküli kivégzés körébe tartozik. Vagy: tűzharcban megölni ellenséges katonákat, az jogszerű. Sok kormányt, amely a politikai gyilkosságok eszközével él, szerződéses biztosíték köti az emberi jogok tiszteletben tartására. Néhány kormány meg sem próbálja indokolni cselekedeteit, néhány állam gyilkos módszereket használ a bűncselekmények leplezésére. A gyilkosságokat éjjel hajtják végre, amikor az áldozatok egyedül vannak. A testeket megcsonkítják és elrejtik, hogy felismerhetetlenné tegyék őket. A legtöbb kormány azonban hazudik vagy bagatellizálja a tényeket.

1989 júniusában a kínai hadsereg tankjai lemészárolták a demokráciáért tüntetőket Pekingben. Ezt televízió-kamerák rögzítették és a világon mindenütt vezető hír volt. Emberek ezrei voltak tanúi az eseményeknek. Százakat vittek kórházakba és temetőkbe. Mindazonáltal a kormány kezdetben így nyilatkozott: „Senkit nem öltek meg”. Ezt a változatot később kiegészítették: a kormány közölte, hogy 200 polgár vesztette életét Pekingben a tüntetők és katonák összecsapásában, ez az összegzés azonban alábecsülte a valóságot. Néhány kormány azzal a kifogással él, hogy az erőszak társadalmukban népbetegség, vagy hogy az, az etnikai feszültségekből származik. Az erőszak minden társadalomba beleivódik, ahol az emberi jogokat megsértik. A közösségek közötti erőszak nem nyilvánvaló terméke az etnikai vagy vallási feszültségeknek. Ez gyakran kezdődik vagy fordul a legrosszabbra a hivatalos eljárások, elvek miatt.

Mi történt?

(Luis Diaz esetének folytatása)

Luis ügyével az Amnesty International emberi jogi szervezet foglalkozott. Az Amnesty Internationalnak az ügy kapcsán indított kampánya részeként a világ minden részéből rendszeresen írtak leveleket Venezuela kormányához, kérve a Luis halála miatti fellépést és a család zaklatásának megszüntetését. 1995 júliusában Luis gyilkosát a polgári bíróság 18 évi börtönbüntetésre ítélte. A fellebbezési kérelem elbírálása folyamatban van. Luis apja azt mondta: „...Mindez a nemzetközi nyomásnak köszönhető ...már minden reményt elvesztettem a fenyegetések és támadások majdnem tönkretettek. ... Az önök kampányával minden megváltozott.”

Az élethez való jog – gyakorlatok a jogok egyetemességéről

Ezek a gyakorlatok segítik megértetni a diákokkal, hogy minden emberi lénynek azonos jogai vannak. Jogainkat megsérthetik, de el nem vehetik tőlünk. Velünk születtek, és velük halunk meg. Ezek a gyakorlatok a kisebb gyerekek 60-64. oldalán leírt gyakorlatainak alapulnak.

Jogok a „kerékben”

Cél: A gyakorlat élettapasztalatokra épül: hogyan védelmezzük saját jogainkat és mások jogait.

Kulcsfontosságú tudnivalók:

– életünk során valószínűleg védelmeztük már jogainkat és mások jogait is, noha nem használtuk a „jog” nyelvezetét.

Szükséges eszközök: Tábla, nagydarab papír és toll.

Idő: kb. 1 óra.

A gyakorlat menete:

- A következő gyakorlat kb. hatfős csoportokban végezhető. Nagy létszámú osztályban először csináljuk meg egy kis csoportban a gyakorlatot. (Esetleg ebéidőben.) Ezek a diákok aztán a játékban a kis csoportok „segítői” lehetnek. (Ez azt jelenti, hogy a már a gyakorlatot esetleg ebédszünetben eljátszó gyerekekből egy-egy bekerül a csoportokba és „vezeti” az eseményeket most már az osztályban.)
- Osszuk az osztályt hatfős csoportokba és minden csoportba jusson egy „segítő”.
- A segítők kérjék meg a csoport minden tagját, elevenítsék fel, mikor álltak ki saját vagy mások jogaiért. (Pl. a diákoknak lehetnek emlékeik arról, hogy kisgyerekként igazságtalanul vádolták őket valamivel). Ha akarják, a csoport tagjai naplót írhatnak a szomszédjukhoz. Öt perc elteltével a csoport minden tagjának el kell készülnie a következő információkkal.
 1. Mikor álltam ki jogokért?
 2. Mi történt?
 3. Hol történt?
 4. Mi motivált, miért álltam ki értük?
 5. Ki vagy mi volt a segítségemre – honnan kaptam pártfogást?
- Amíg gondolkodnak, a segítők rajzoljanak egy nagy kereket küllőkkel.
- A segítők csoportjuk minden tagjával mondassák el történetüket, figyelve az öt fő információra.
- Ahogy a csoporttagok mondják történetüket, a segítők leírják, hol történtek az esetek az egyik küllő végéhez, és leírják a motivációt és a pártfogást a küllő mentén. (Hogy a beírást megkönnyítsük, a segítők összegezhetik, amit a diákok mondanak, ha a csoporttagok ezzel egyetértenek.)
- Mikor mindenki elmondta a történetét, a segítők kiemelhetik a lényegét az alábbi kérdések segítségével.

Kérdések:

– Hasonlóak vagy különbözőek voltak a tapasztalataitok? Pl.: magánéleti vagy közéleti jellegűek voltak, otthon vagy a munkahelyen történtek?

- Említette valaki, hogy a törvényekre vagy a hatóságokra támaszkodhatott? Miért? Miért nem?
- Milyen érzés volt emlékezni a jogokért való kiállásra?
- Pozitív élmény volt? Miért? Miért nem?
- Tapasztalataink szerint, támogattak a barátaink, kollégáink, családunk – szolidárisak voltak velünk? Mit gondoltok, miért hasznos az effajta segítség, amikor emberi jogokért állunk ki?

További lehetőségek:

- Ez egy nagyon rugalmas gyakorlat. Mindenfajta múltbeli élmény elemezhető bármilyen korosztállyal. Különösen hasznos megmutatni azt, hogy számos tapasztalatban osztozunk.
- A diákok megnézhetik az Ötödik részben levő emberi jogi dokumentumokat, és utánanézhhetnek, mely jogok jöhetnek számításba a saját kis történetükben.
- A 27. oldalon leírt elképzelés alapján megkérhetjük a diákokat, figyeljék a médiát és saját élményeiket, egy hétvégén keresztül. Hány példát találtak arra, hogy az emberek kiálltak jogaikért?

„Rezeda”

*(The Citizenship Foundation, Understand the law,
1994. tanulmánya 11. oldalának adaptációjából)*

Cél: A morálisan sem egyszerű történet tanulsága az élethez való jogról szól – segíteni fog a diákoknak, hogy elgondolkodjanak azon, miként is működnek a jogok a gyakorlatban. Jól kapcsolódik ez a rész a konfliktusgyakorlatokhoz is, amelyek a 108. oldalon kezdődnek.

Kulcsfontosságú tudnivalók:

- az élethez való jog mindenkit megillet.
- ez nem más, mint az ún. „természetjogi” koncepció.

Idő: kb. 1 óra.

Szükséges eszközök:

EJENY egyszerűsített változata (lásd a 124. oldalt)

A gyakorlata menete:

- Mutassuk meg az osztálynak az EJENY 3. cikkelyét (lásd a 124. oldalt), amely az élethez való jogról szól: „3. cikk: Mindenkinek joga van az élethez, a szabadsághoz és a személyes biztonsághoz.”
- Alkossunk öt-hat fős kis csoportokat!
- Olvassuk fel a következő történetet az osztálynak:

„1884. május 19-én a fedélzetén négy emberrel, Angliából Ausztráliába indult a Rezeda nevű jacht. Thomas Dudley kapitány, Edwin Stephens első tiszt, Ned Brooks tengerész és Richard Parker, a 17 éves kiszolgáló személyzet. Július 5-én egy óriási hullám bezúzta a hajó oldalát. Süllyedni kezdett. A férfiaknak csak két konzervet volt idejük megragadni és magukkal vinni a mentőcsónakba, még mielőtt a Rezeda elsüllyedt volna. A négy szerencsétlenül járt matróz az Atlanti-óceán közepén találta magát a szárazföldtől 1600 mérföldre, néhány zöldség-konzervvel a túléléshez. Három nap elteltével az éhes emberek teknőst fogtak. Ez ellátta őket étellel és itallal, de kilenc nappal később már semmi sem maradt belőle. Még mindig 1000 mérföldre a szárazföldtől, étel nélkül és az esővízből nagy ritkán nyert néhány csepp folyadékkal

– a matrózok kétségbe voltak esve. A kapitány levélben írta meg feleségének, ha nem jön hajó, „mindannyiunknak meg kell halnia hamarosan... sajnálom, hogy elindultam egy ilyen útra...” Volt azonban egy lehetőség a túlélésre: egyikőjüket táplálékkul kell feláldozniuk a többiek számára. A kapitány azt javasolta, húzzanak sorsot, hogy eldöntsék, melyikőjüket öljék meg, de Stephens és Brooks tiltakoztak. „Ha meg kell halnunk – mondták – együtt haljunk meg!”. A fiatal Richard Parker semmit sem szólt, szinte eszméletlenül feküdt a fedélzeten. Élelem és víz nélküli további két nap elteltével a kapitány meggyőzte Stephenset, hogy egyikőjüket fel kell áldozniuk a többiek megmentéséért, és hogy a kézenfekvő jelölt Richard Parker. Árva, nincs felesége és családja, és már a halál kapujában áll. Csak néha-néha tért magához a kómából tengervíz kordyolni, amely egyre betegebbé tette. Tudták, kis csónakjuk a hajózási zóna felé sodródik. Bármelyik nap megpillanthatnak egy hajót. Megegyeztek, ha nem jön segítség a következő napon, megölik a fiút. Senki sem jött. Brooks tengerész nem akart részt venni a gyilkosságban. Befedte magát a kabátjával a csónak végében, Dudley és Stephens az eszméletlen állapotban levő Parker fölé térdeltek: „Richard, fiam – suttogta a kapitány – eljött az óra.” Stephens készen állt a fiú lábát megtartani, de nem volt rá szükség. Túlságosan rosszult volt már ahhoz, hogy küzdjön, amikor a kapitány kivette a zsebkesét és a fiú nyakába mártotta, azonnal megölve őt. Mindhárom férfi ivott a vérből és evett a szívből – ebből éltek az elkövetkező három napon. A negyedik napon megpillantotta őket egy német hajó, a Montezuma. A három férfi nagyon gyenge volt, az első tisztet és a kapitányt kötéllel kellett a fedélzetre húzni. Szeptember 7-én kötöttek ki Angliában. Dudley, Stephens és Brooks egyenesen a hatósághoz mentek, és elmondták a fiú halálának okát.”

– Kérjük meg az osztályt, hogy csoportonként válaszoljanak az alábbi kérdésekre:

– Mit gondoltok, tett valami rosszat a három férfi?

– Vádolhatóak bűncselekmény elkövetésével?

– Mindannyiukat ugyanazzal a bűncselekménnyel vádolnátok?

– Most olvassuk fel a történet következő részét az osztálynak:

„Ehhez hasonló esetek korábban is történtek, így Dudley, Stephens és Brooks nagyon meglepődtek, amikor gyilkossággal vádolták őket – igaz, Brooks tengerész ellen a vádat később elejtették. A történet nagy közérdeklődésre tartott számot, az újságok részletesen beszámoltak róla. Pénzt gyűjtöttek, hogy ügyvédet fogadjanak a matrózoknak. A tárgyaláson a ténykérdésekben mindenki egyet értett, de az esküdteknek nehéz feladat jutott. Rokonszenveztek a három tengerésszel és szerették volna megállapítani, hogy semmi rossz nincs abban, ha valaki mást azért öl meg, hogy saját életét megmentse. Figyelembe kellett venniük azt is, hogy szándékosan megölni valakit, aki nem fenyegeti az életünket, mindenképp gyilkosság. A bíró kivezető utat ajánlott az esküdteknek, méghozzá azt, hogy számukra szokatlan lépést engedélyezett: Különleges döntést hozhattak. Az esküdtszék megállapította a tényállást és öt bíróból álló bizottságot hozott létre annak kivizsgálására, bűnös-e Dudley és Stephens a gyilkosságban.”

– Kérjük meg a csoportokat, válaszoljanak a következő kérdésekre:

– Ha benne lennél az ötfős bírói tanácsban, bűnösnek vagy ártatlannak találnád Dudleyt és Stephenset?

– Miért?

– Ha bűnösök, mi legyen a büntetésük?

– Most mondjuk el az osztálynak mi történt:

„A bíróság a gyilkossági ügyben meghozta ítéletét. Gyilkosságért halál járt, de ebben az esetben ezt hat hónapi börtönbüntetésre változtatták. A korabeli szokásokhoz képest, és a hasonló helyzetű más tengerészeknek nyújtott elbírálással összevetve, sokan még mindig nagyon szigorúnak tartották ezt a büntetést.”

Kérdések:

- Richard Parker élethez való jogát megsértették. Mi a helyzet a csónakban lévő többi ember élethez való jogával?
- Ti mit tettetek volna? Meghaltatok volna inkább, minthogy megöljete valaki mást?
- Ez az eset az EJENY megalkotása előtt 64 évvel történt. Változtat ez valamit Richard Parker élethez való jogán?
- Néhányan vitatják, hogy vannak „természetes” törvények és jogok, amelyek mindig működtek és amelyeket a józan ész és a becsület diktál. Például a szabadsághoz való jog ilyen „természetes” jog. Egyet értetek ezzel az elképzeléssel?
- Az élettől magától eltekintve akadnak egyéb dolgok is szerintetek, amelyeknek még „természetes” jogoknak kellene lenniük? Készítetek egy listát erről, és hasonlítsátok össze az EJENY-ben szereplő jogokkal.

További lehetőségek:

- Mi van akkor, ha a tengerészek nem jelentik a hatóságoknak a fiú megölését? Kérjük meg a diákokat, találjanak ki színjátékot, történeteket, verseket vagy képzeletbeli leveleket, amelyekben mindenki elképzeli, hogy ő a három tengerész egyike 10 évvel a történetek után. Hogyan éreznék magukat amiatt, amit tettek? Bűnösnek tartanak magukat? Miért? Miért nem?
- Hogyan reagálnátok, ha Richard Parker egyik barátjának a helyében lennétek?
- A diákok felmérést is készíthetnek a barátaik és családjaik körében arról, hogy mit tartanak természetes jogoknak. Az eredményt egyeztetethetik és az egy hasznos beszélgetés kiindulópontja lehet.

Irina története

Cél: Ez az esettanulmány olyan valakiről szól, akinek jogait rendszeresen sértették meg. A történet bemutatása azt célozza, hogy a diákok tudása bővüljön az emberi jogok megsértésének témaköréből, és fejlessze azt az attitűdöt, hogy a jogsértésekkel az átlagemberek is szembe szállhatnak.

Kulcsfontosságú tudnivalók:

- Egyének és különösen emberek csoportjai sikeresen tudnak fellépni az emberi jogok megsértésével szemben.

Szükséges eszközök:

- Irina története.
- EJENY egyszerűsített változata.
- Információk a „lelkiismereti foglyok”-ról.

Idő: kb. 1 óra.

A gyakorlat menete:

- Kérjük az osztályt, gondolják át gyorsan azokat az okokat, amelyek alapján a kormányzat valakit törvényesen bebörtönözhet. Pl. gyilkosságért, rablásért stb. Írják fel ezeket a falra. Ne időzzünk öt percnél tovább ennél a résznél!
- Kérjünk meg egy diákot, vagy mi olvassuk fel Irina történetét!
- Osszuk az osztályt öt-hat fős csoportokra. Minden csoportnak adjunk egy példányt az EJENY egyszerűsített változatából. Kérjük meg a diákokat, keressék meg, hogy az EJENY alapján Irina

mely jogai sérültek. (Ha nem tudjuk lemásolni a Nyilatkozatot, olvassuk fel egyenként a jogokat és kérdezzük az osztályt, vajon Irinának sérült-e az éppen felolvasott joga?)

- Ha néhány csoport gyorsan végez, feladatuk: azonosítsák a Milwaukee Amnesty International munkacsoportjának módszerét, amelyet Irina szabadon bocsátásának ügyében alkalmaztak.
- Irina esetének megvitatásához kezdjük a beszélgetést a következő kérdésekkel:

Kérdések:

- Mit gondoltok, helyes volt bebörtönözni Irinát? Miért? Miért nem?
- Milyen jogait sértették meg Irinának?
- Szerintetek mit próbáltak meg elérni a hatóságok az ilyen bánásmóddal?
- Az Amnesty International emberi jogi szervezet munkatársai nem ismerték személyesen Irinát, és nem ugyanabból az országból származtak. Mit gondoltok, mégis miért figyeltek arra, hogy mi történik vele?
- Milyen hatása volt (ha volt) szerintetek az akciónak a szovjet kormányra, az USA kormányára? Irinára? Miért?
- Az Irinát bebörtönző hatóságok és más, az emberi jogokkal visszaélő kormányok azzal érveltek, hogy az állam ellenségei eljátszották emberi jogukat, amikor az állammal szemben cselekedtek.

Az EJENY preambuluma kimondja: „Mindannyiunknak egyenlő és elidegeníthetetlen jogai vannak.”

Szerintetek kinek van igaza? Miért? Miért fontos ez?

- Mit szeretnétek, hogyan reagáljon a világ, ha titeket tisztességtelenül börtönbe zárnának?

További lehetőségek:

- A nagyobb gyerekek ebben a gyakorlatban az EJENY eredeti (nem egyszerűsített) változatát is használhatják
- Önálló tevékenységként a diákok egy magánzárka rabja szemszögéből verset írhatnak, vagy előadhatják Irina dramatizált történetét az iskola többi tanulójának.
- Irina szappanba írta verseit. Kisebb gyerekeknek élményt jelenthet a versírás, ha vízzel írnak földre, vagy pálcával homokba.

Irina története:

A 29. születésnapját követő napon, 1983. március 5-én, Irina Ratushinskaya, ukrán költőnőt kétévi kemény munkára és ötévi belső száműzésre ítélték szovjet ellenes agitációs tevékenységért. Az ítéletet öt olyan költemény miatt szabták ki, mint Irina férje mondta, amelyeknek épp annyi köze volt a politikához, mint a Miatyánknak. Irina részt vett olyan tüntetésekben is, ahol a kormányzatot az emberi jogok tiszteletben tartására szólították fel. A Kis Zónába zárták, amely a női politikai rabok különleges egysége volt Barasevonál, az Autonóm Mordvin Köztársaság területén az Orosz Föderációban. A Kis Zónában működött a legkeményebb börtönrendszer, a nők a szovjet jog hatálya alá tartoztak. Irina éhségstrájkba kezdett, tiltakozásul a fűtetlen cellák, a megfelelő élelem és orvosi ellátás hiánya miatt. Számos orvosi problémától szenvedett, a családja nem látogathatta meg és orvosságot sem küldhetett neki. Az éhségstrájkért cserébe Irinát átszállították további büntetési lehetőségekért a Javas Börtönbe. Az érkezés után (eszméletlen állapotban volt!) egész éjszakára alsó neműben a kőpadlón hagyták és nem engedték, hogy elfoglalja a börtönágyat. Miután Irina megpróbálta megtámadni a börtönigazgatót, aki őt „összeverte”, magánzárkába zárták, „hogy leplezzék a megrázkódtatás nyomait.”

Irina sztorija folytatódik

„A szürke a remény színe” c. könyvben Irina a börtön életéről ír.

„Az emberi viselkedés mindazon szabályai, melyeket valakibe a bölcsőben belenevelnek, szándékos és rendszeres pusztítás tárgyai. Normális dolog, ha az ember tiszta akar lenni. Mikor megkapod a szardíniasaláta adagodat a tolóablakon keresztül a csupasz kezedbe! Nem kapsz hozzá tányért vagy kést, se egy darab papírt, amire rátehetnéd. És azután töröld a halmaradványokat a kezdről a ruhádba, mert nincs egy csepp vízed se! Rüh és bőrgomba élösködik a szennyben, szagolod a moslékos edény bűzét és megbánod vétkeidet. A nők hajlamosak a szerénységre?! Eggyel több ok arra, hogy a kutatások során mezítelenre vetkőztessék őket, és amikor a fürdőbe viszik őket a nyomozás során egy egész csapat kacsingató és gúnyoló KGB-hivatalnok fog belépni véletlenül... A normális embert gorombán elutasítják... Mindennel meg kell küzdened, igénybe vened minden belső tartalékodat, hogy emlékezz: van, létezik egy másik valóság is!”

1983-ban Irina ügyét az Amnesty International emberi jogi aktivistái vették kezükbe, kampányba kezdtek Irina szabadon bocsátása érdekében. Az AI milwaukee-i nemzetközi csoportja a fő kampányt szervezve nyilvánosságra hozta Irina nehéz helyzetét: magazinok, újságcikkek, rádióinterjúk (a VOA interjút is beleértve, amelyet a Szovjetunióban is sokszor sugároztak) foglalkoztak a témával. Petíciókat és képeslapokat küldtek Irina miatt a szovjet hivataloknak, és megpróbálták segítségül hívni az amerikai hivatalnokokat, még az elnököt is. Felvették a kapcsolatot Irina férjével és anyósával.

1985-ben az Amnesty International arra a tényre bukkant, hogy Irinát ismeretlen térségbe szállították át. A Milwaukee-csoport óriási koncertet rendezett Irina születésnapjára és a nemzetközi nőnap alkalmából. Minden jegy elkelt. A koncerten Irina verseit fennhangon olvasta egy híres költő, a közönség pedig megkapta az ügy leírását és levélben írt instrukciókhoz is jutott. 1986-ra Irina esete jól ismertté vált. Edward Kennedy szenátor a Szovjetunióban tett látogatása alkalmával megvitatta az ügyet Mihail Gorbacsov főtitkárral. Angliában és Izraelben Irinát támogató éhségsztrájkot tartottak, az Amnesty-csoport Irináról szóló brosúrákat osztogatott. Colorádóban denveri diákok születésnap partit rendeztek Irinának és mindennap írtak neki. Irinát végül 1986. október 9-én szabadon engedték. A szovjet hatóságok azt is engedélyezték, hogy orvosi kezelésre külföldre utazzon. Irinának a börtönben megtiltották, hogy verseket írjon és megtagadták a papírt és más, az íráshoz szükséges eszközök használatát is. Így verseit egy nagy rúd szappanba karcolta a cellájában, memorizálta, azután elmosta őket. Háromszáz verset írt ily módon. Nyugatra érkezése után verseit kiadták.

Információk a „lelkiismereti foglyokról”.

Ők olyan férfiak, nők és gyerekek, akiket hitük, bőrszínük, etnikai származásuk, nyelvük vagy vallásuk miatt tartanak fogva. Szerinte a földkerekségen emberek százazrei vannak börtönben. Nem azért börtönözték be őket mert bűnözők, hanem a meggyőződésük miatt. Gyakran tárgyalás nélkül vagy titkos tárgyalás után zárják be őket, vagy a tárgyalást nélkülük folytatják le. Az ilyen büntetések az EJENY-be ütköznek. Sok ember azért vált rabba, szabadságát azért veszítette el, mert nem tudott kormányával békésen kiegyezni.

Mit jelent a korrektség? – gyakorlatok az igazságról

Ezek a gyakorlatok a nők és kisebbségek elleni diszkriminációt használják annak bemutatására, milyen igazságtalanságok történnek mindennapjainkban. Azt szándékozik bemutatni, hogy a lakosság számos tagjának tagadják meg tisztességtelenül nap mint nap az emberi jogait, hogy ezzel szembe kell szállni és le kell győzni. Ezek a gyakorlatok a kisebb gyerekek a 65-69. oldalakon leírt gyakorlatain alapulnak.

Vesna története

(The Citizen Foundation, Understand the law 1995., tanulmányának 16. oldali adaptációja)

Cél: Ez a faji megkülönböztetésről szóló esettanulmány az igazságosság és emberi jogok témáját szándékozik megvizsgálni.

Kulcsfontosságú tudnivalók:

– a diszkrimináció, beleértve a faji megkülönböztetést is, az emberi jogok megsértését jelenti.

Idő: kb. 1,5 óra.

Szükséges eszközök:

Egy-egy másolat minden csoportnak az EJENY egyszerűsített változatából.

A gyakorlat menete:

- Alkossunk öt-hat fős kis csoportokat.
- Magyarázzuk el, hogy számos ország joga felvenni a harcot a faji vagy nemi alapú tisztességtelen megkülönböztetéssel szemben. Az EJENY is tartalmaz diszkrimináció-ellenes cikkelyeket.
- Kérjük a csoportokat arra, hogy nézzenek utána a Nyilatkozat egyszerűsített változatának különböző részeiben, hol található diszkrimináció-ellenes cikkek. (Megjegyzés: valamilyen módon majd minden cikkely helytálló lehet).
- Tíz perc múlva menjünk körbe az osztályon és minden csoport mondjon egy olyan cikkelyt, ami szerinte ide illő. Indokolják választásukat olyan gyakorlati példával, amelyről látszik, hogyan helyezkedik szembe a diszkriminációval az a bizonyos cikkely.
- Olvassuk el Vesna történetét:

Vesna cigány származású nő. Íme a története:

„Álláshirdetést láttam egy ruhaüzlet kirakatában, 18 és 23 év közötti eladósegédet kerestek. Én 19 éves vagyok, így bementem és érdeklődtem a munkáról, de azt mondták, az üzletvezetőnő két napon belül vissza fog jönni, mert nincs elég jelentkező. Még kétszer visszamentem, de mindig ugyanezt mondták. Majdnem egy héttel később visszatértem a boltba. Az álláshirdetés még mindig az ablakban volt. Az üzletvezetőnő túlságosan elfoglalt volt ahhoz, hogy velem foglalkozzon, de azt mondta, az állást már betöltötték. Miután kijöttem az üzletből, annyira kiborultam, hogy megkértem egy nem cigány barátomat, menjen már be és érdeklődjön az állásról. Amikor kijött azt mondta, beszélgetésre kell hétfőn jönnie.”

– Most ismertessük az üzletvezetőnő reakcióját:

„Úgy gondoltam, Vesna nehéznek találta volna itt a munkát, hiszen a távolság miatt be kellett

volna utaznia e munkahelyre minden egyes nap. Ez nyolc mérföldes út lett volna, két busszal. Nagyon nehezen megy az üzlet, ha az alkalmazottak mindig elkésnek. Jobban szerettem volna valakit erről a környékről választani a munkára. Akinek felajánlottam a munkát, úgy tűnik megfelel minden elvárásnak.”

– Döntsenek a csoportok:

- Mit gondoltok, Vesna szembe szállt a diszkriminációval? Miért?
- Ha igen, szerintetek mit kell tennie az üzletnek?
- Mit tehet Vesna ilyen helyzetben?
- Szerintetek az ő nem roma barátjának segítenie kell az igazságtételben? Hogyan?

– Most mondjuk el, mi történt:

„Vesna ügyével egy különleges diszkriminációs ügyekben eljáró Európai Bírósághoz fordult. A bíróság egyetértett abban, hogy Vesnát hátrányos megkülönböztetés érte. Sok, ugyancsak messze lakót munkainterjúra hívtak az üzletbe. A lány, aki végül is megkapta az állást, csak 16 éves volt, fehér, és ugyanolyan távolságra lakott a bolttól mint Vesna. Az üzletnek kártérítést kellett fizetnie Vesnának az őt ért sérelemért.”

Kérdések:

- Vesnát tisztességtelenül megkülönböztették a származása miatt. Az üzletvezető valójában semmit nem tudott róla. Milyen népcsoportot diszkriminálnak a Ti országokban? Miért? Egyet értetek ezzel a megkülönböztetéssel?
- Tudtok valamit erről a népcsoportról? Szerintetek pontosak az ismereteitek?
- „A tudatlanság táplálja az előítéleteket és lehetővé teszi a diszkriminációt.” Egyet értetek ezzel az állítással?

További lehetőségek:

- A diákok írhatnak novellákat, verseket, színjátékot, rajzolhatnak képregényt vagy képeket az őket ért diszkriminációról. Pl. nemük vagy életkoruk miatti sérelmükről. Milyen lehet egyfolytában megkülönböztetve lenni? Ha a diákok is akarják, ezeket kiállíthatják vagy előadhatják az osztályban.
- A 27. oldalon leírt elképzelés szerint a diákok csoportokban is tanulhatnak az országukban működő diszkriminációról középpontban ezzel a kérdéssel: „Indokolt-e ez a megkülönböztetés?”

A feleségem nem dolgozik

Cél: Ez a gyakorlat felhívja a diákok figyelmét a nők elleni diszkriminációra, és arra ösztönzi őket, hogy ne fogadják el ezt.

Kulcsfontosságú tudnivalók:

- A nőkkel szembeni hátrányos megkülönböztetés az emberi jogok megsértése.

Szükséges eszközök:

- EJENY egyszerűsített változata.
- Az „Ő nem dolgozik” című szöveg (lásd a 106. oldalt).
- Tanácsok (lásd a 27. oldalt).
- Tábla vagy nagy darab papír.

Idő: Két tanóra és házi feladat.

A gyakorlat menete:

- Olvastassuk vagy olvassuk fel a szöveget.
- Készítsünk egy listát az egész osztállyal arról, hogy mi mindent kell elvégeznie egy feleségnek.
- Most ötletbörzével szedjük össze azokat az okokat, miért gondolhatja egy férj, hogy felesége nem dolgozik. Biztassuk az osztályt, gyűjtsön össze annyi okot, amennyit csak tud. Pl. lehet azért, mert nem fizetnek érte, vagy mert azt hiszi a férj, hogy az ő munkája nehezebb. (További tanácsokért lásd a 25. oldalon leírtakat.) Ez a rész öt percnél tovább ne tartson.
- Most nézzük meg azt, miért a nők/feleségek kötelessége ezeknek a munkáknak az elvégzése.
- Olvassuk fel az EJENY 1-2 cikkelyeit, amelyek a nemek egyenjogúságáról szólnak.
- Alakítsunk párokat.
- Minden pár írja össze mindazokat a munkákat, amelyeket a házban és ház körül nekik otthon végezniük kell.
- Öt perc múlva menjünk végig a párokon. Minden pár írjon fel egyet a táblára. Minden javaslat kerüljön fel.
- Alakítsanak a diákok négy-öt fős csoportokat. Minden csoport szerkessze meg a saját kérdőívét a háztartási munkáról. A kérdőív célja, bemutatni a környezetükben lévő házimunkákat. Úgy kell a kérdéseket megfogalmazniuk, hogy a lehető legtöbb kiderüljön a megkérdezett személyről. Olyan kérdéseket is belevehetnek, mint:
 - Ki készíti az ételeket önöknél?
 - Segítenek-e a gyerekei és a férje a háztartásban?
 - Mennyi időt igényel a házimunka?
 - Ezenkívül más munkája is adódik a nőknek?

Lehetséges, hogy minden kérdőív különböző lesz. Egy másik lehetőség: az osztály együtt dolgoz ki egy kérdőívet.

- Hagyjunk a diákoknak egy hetet, hogy egy közösségben feltérképezzék kérdőíveikkel, mi a helyzet a házimunka körül. Emlékeztessük őket, hogy férfiakat és nőket is kérdezzenek meg.
- A felmérés elkészülte után tartsunk egy beszámolóra szánt órát. Ezen készíthetünk matematikai elemzést a begyűjtött adatokról, feldolgozhatjuk szóbeli jelentések formájában, vagy „gyors-jelentés” feladattal (lásd a 57. oldalon levő módszertani javaslatokat). Ezekben minden diák elmondhat egy dolgot, ami a felméréséből kiderült.
- A beszámoló óra folyamán vagy utána hasonló kérdésekkel segíthetünk az eredmények elemzésében:

Kérdések:

- Felfedeztetek valami meglepőt?
- Mit éreztetek azzal kapcsolatban, amit tapasztaltatok?
- Megváltoztatta a felfedezés a női munkáról alkotott véleményeteket? Miért? Miért nem?
- Találtak olyan feladatokat, amit csak férfi végezhet el?
- Találtak olyan feladatokat, amit csak nő végezhet el?
- Fiúk, szeretnétek mindazokat a munkákat csinálni, amiket a nők csinálnak? Miért? Miért nem?
- Jó az a nőknek, hogy mindezeket a munkákat el kell végezniük?
- Mit tehetünk ebben az osztályban vagy az otthonunkban, hogy egyenlőbben kezeljük egymást?
- Milyen munkákat végezhet el mindkét nem?
- Milyen munkákat végezhetnek el együtt?

További lehetőségek:

– Kérjük meg az osztályt, dolgozzák ki:
Hány óra van egy héten, számítsák ki a családjukra nézve, hogy az egyes családtagok mennyi időt töltenek alvással, munkával, pihenéssel, játékkal stb. Az eredményt statisztikai táblába foglalhatják, vagy százalékosan is kiszámíthatják. Aztán az előbbiekhöz hasonló kérdésekkel felhívhatjuk a diákok figyelmét a nőkre nehezedő házimunka terhére, s talán a fiúk és lányok életének különbségeire is. Valószínűleg a lányoknak kevesebb szabadidejük van mint a srácoknak. Próbáljuk megvizsgálni, vajon a diákok szerint az adott helyzet tisztességes-e.

A feleségem? Ő nem dolgozik.

„– Sok gyerekük van? – kérdezte az orvos.

– Tizenhat született, de csak kilenc él – válaszolta a férfi.

– Dolgozik a felesége?

– Nem, otthon maradt.

– Értem. Hogyan tölti a felesége a napjait?

– Nos, hajnali négykor felkel, vizet és fát hord, tüzet rak és reggelit készít. Aztán a folyóhoz megy és kimossa a ruhákat. Azután a városba megy kukoricáért és egyéb szükséges dolgokat beszerezni. Aztán az ebédet főzi meg.

– Ön otthon ebédel?

– Nem, nem. Feleségem az ételt kihozza nekem a mezőre, ami három kilométerre van az otthonunktól.

– És aztán?

– Aztán? Ellátja a csirkéket és a disznókat, és természetesen egész nap ügyel a gyerekekre. Majd vacsorát készít, így mire én hazaérek, ezzel is készen lesz.

– És vacsora után nyugovóra tér?

– Nem, csak én. Neki még dolga van a ház körül, olykor kilenc óráig is.

– De azt mondta, a felesége nem dolgozik!?

– Nem, megmondtam. Otthon van.”

Előnyök és hátrányok

(A. I. USA, HRE Resource Notebook: A nők jogai c. munka adaptációja)

Cél: Ez a gyakorlat segíti a diákokat saját, a férfiak és nők társadalmi kezelésében megmutatkozó különbségekre vonatkozó felfogásuk vizsgálatában.

Kulcsfontosságú tudnivalók:

– a nőkkal szembeni hátrányos megkülönböztetés az emberi jogok megsértése.

Szükséges eszközök:

– EJENY egyszerűsített változata,
– toll, papír.

Idő: 1 óra.

A gyakorlat menete:

– Összük az osztályt csak fiúkból, és csak lányokból álló kis csoportokra! Az volna a legjobb, ha egyenlő számú fiú és lánycsoport jönne létre. Magyarazzuk el, hogy minden csoportnak listát kell készítenie, amelyet beszélgetéshez fogunk felhasználni.

- Kérjünk meg minden fiúcsoportot, írjon listát a női lét előnyeiről és hátrányairól! A lánycsoportok ugyanezt írják a férfilétről. Adjunk 10 percet erre!
 - A listáknak egyenlő számú előnyt és hátrányt kell tartalmazniuk.
 - Most alkossunk fiú-lány-pár csoportokat! Minden lánycsoport ismertesse listája tartalmát a fiúcsoporttal, és válaszoljon a fiúcsoport reakcióira!
 - Ezután a fiúcsoportok végezzék ugyanezt.
- Ha szükséges, használjuk az alábbi kérdéseket vitaindítóul.

Kérdések

- Könnyű volt kigondolni a női/férfi lét előnyeit és hátrányait? Miért?
- Gondoljátok, hogy az effajta általánosítások az emberekről megfelelnek a valóságnak?
- Ezek olyan személyekre is vonatkoznak, akiket ti ismertek?
- Hasznos gyakorlat volt ez? Miért? Megtanultál valami olyasmit, amit idáig nem tudtál?

További lehetőségek:

Ezt a gyakorlatot felhasználhatjuk egyéb különbözőségek (mint: etnikumok, társadalmi rétegek, vallások...) vizsgálatára is.

Az én jogaim / a te jogaid – gyakorlatok olyan helyzetekről, ahol a jogok összeütköznek

Ez a gyakorlat elképzelt helyzeteket használ, így segít megértetni a diákokkal, hogy ahol valaki jogai véget érnek, és valaki másnak a jogai elkezdődnek, ott gyakran előfordulhatnak konfliktusok. A „Most mit csináljunk?” játékban a diákoknak együttműködve kell megoldást találniuk azokra a helyzetekre, amelyekben a jogok ütköznek. Ezek a feladatok a kisebb gyerekeknek írtakon alapulnak (lásd a 71-75. oldalt).

Most mit csináljunk?

(The Citizenship Foundation, Understand the law 1994., tanulmánya 19. oldalának adaptációja)

Cél: Ez az izgalmas játék két fontos leckét tanít meg:

- A közösség szükségletei között létezhet feszültség, csakúgy mint a közösség és az egyén jogai között.
- Ennek a feszültségnek a feloldása (mint minden más társadalmi nehézségé) miatt fontos megvitatni ezeket, és olyan megoldást találni, amellyel mindenki elégedett lehet.

Kulcsfontosságú tudnivalók:

- Néha az emberek között olyan helyzet alakul ki, ahol jogaik összeütközésbe kerülnek.
- Ezek a konfliktusok leginkább nyílt megbeszéléssel oldhatók fel.

Idő: kb. 1 óra.

Szükséges eszközök:

- A „Szerencsétlenség a Móbiuszon” c. olvasmány (lásd a 110. oldalt).
- A játékmező (lásd a 112 oldalt).
- A problémakártyák (lásd a 110-111. oldalt).

(E két utóbbi eszközből szükség lesz másolatokra, hogy minden négyfős csoportnak jusson egy. Megkérhetjük a diákokat is, hogy rajzolják le, vagy fénymásolják ezeket).

A gyakorlat menete:

- Hozzunk létre négyfős csoportokat!
- Adjunk minden csoportnak a játékmézből és osszuk szét a problémakártyákat is. Minden problémának külön papíron kell lennie.
- Olvassuk fel a „Szerencsétlenség a Móbiuszon” c. olvasmányt!
- Mondjuk el a következő játékszabályokat:
 1. Keverjük össze a problémakártyákat és lefelé fordítva rakjuk le őket az asztalra.
 2. Egyszerre csak egy problémakártyát fordítsunk fel. Olvassuk el a kérdést. Minden probléma megoldása két lehetséges irányba visz tovább: A vagy B. A csoportnak egyet kell kiválasztania a két megoldás közül.
 3. Mikor döntöttetek, színezzétek be a megfelelő szakaszt a játékmézőn alulról felfelé haladva a világítótorny felé. Ha A-t döntöttetek, egy kockát színezzetek be, ha B-t, színezzetek be két kockát.
 4. Csak akkor térhetek rá a következő problémára, ha az előzővel végeztetek.
 5. Noha a B válasz többet ér mint az A, nem kell a B mellett dönteni, csak hogy gyorsabban előre jussatok. Mindig azt válasszátok, ami a csoport szerint helyes döntés, még akkor is, ha ez lelassítja a haladásotokat.

6. Ha a csoport eléri a mentő fényjelet, számoljátok meg, hányszor léptetek. Írjátok be az összes A és B lépést a játéktábla alján levő táblázatba.

- A diákok kezdjék el a játékot. Győződjünk meg róla, hogy megértették a szabályokat, de ne szóljunk közbe, csak amikor feltétlenül szükséges.
- Néhány csoport gyorsabban végezhet, mint mások. Kérjük őket, hogy beszéljék meg a lenti „Kérdések”-et, amíg a többiek is befejezik a játékot.
- Amikor minden csoport elkészült, kérjük ki az eredményüket és ismertessük a következőket:

Milyen csoport a tiétek?

- 8-10 lépés: a döntéseitek segítségetekre voltak abban, hogy az egész csapat gyorsan elérje a fényjelet, de néhányatok bizonyára elveszett az úton.
- 11-13 lépés: megpróbáltátok a csapatot olyan gyorsan mozgatni, ahogyan csak lehetett, de nem vettétek figyelembe az egyes csoporttagok természetes szükségleteit.
- 14-16 lépés: számotokra a csapattagok egyéni szükségletei előtérbe kerültek az egész csoport érdekeit megelőzve. Ez azt jelentette, hogy az utazás jóval hosszabb ideig tartott.
- Most elevenítsük fel a játék célját, és beszéljük meg az alábbi kérdéseket, hangsúlyt fektetve a játék fontos tanulságaira.

Kérdések:

- Nehezen választott a csapatotok? Mely problémák esetében volt ez így? Miért?
- Voltak a többinél könnyebb döntések? Voltak olyan választások, amelyben az osztály nagy része egyetértett? Voltak olyan kérdések, amelyekben a csoport nem tudott dönteni? Voltak a csoportban hangadók? Mindenkinek volt lehetősége elmondani a véleményét? Használtátok az egyes döntéshozataloknál segítségül a szavazást?
- Minden probléma az egyéni és a kollektív jogok körül forgott. Milyen jogok voltak ezek? (A diákok beazonosíthatják a jogokat az EJENY egyszerűsített változatának ide vonatkozó részei alapján.)
- A játékban szereplő problémák közül sok a valós életben is megeshet. Pl. pénzosztásnál. A túlélők csoportja társadalmunk mini változata volt. Miként döntenek hasonló kérdésekről a valóságban? Gondoljátok, hogy a döntések ilyen módja tisztességes? Jó megállapodást eredményez ez? Mi a „jó” döntés? Hogyan lehet még másként is döntést hozni?

További lehetőségek:

- Minden egyes probléma egy nagy beszélgetés kiindulópontja lehet. Sok közülük olyan témákra világít rá, mint: abortusz, fogyatékoság, hatalom, a javak globális elosztása stb. A diákok részletesebben is megvizsgálhatnak a valóságos életnek is megfelelő, elképzelt problémát (lásd 27. oldalt).
- Készíttessünk az osztállyal drámát, verset vagy festményt a szituációs problémák egyikéről. Pl. előadhatják, hogy mit csinálnának annak az anyának a szerepében, aki az ötödik probléma lapon szerepel. Hogyan érez ő, mit gondolhat?
- Képzeltétek el, hogy a csapat úgy dönt, a bolygón marad. A problémát az adja, hogy milyenfajta szabályokkal tudnátok oltalmazni a szegények, betegek és öregek jogait. Hogyan állapodnátok meg és hogyan kényszerítenétek ki ezeket a szabályokat?

Szerencsétlenség a Móbiuszon:

A Kozmosz Szabadidő Űrcirkáló, a Föld és a Szabadidő Bolygó, a Funfaria közötti pályán egy meteoritviharba került. Az űrhajó több helyen megsérült és minden kommunikációs rendszer elpusztult mielőtt még a vészjelzést leadhatták volna. A pilóta megkezdte a kényszerleszállás végrehajtását a legközelebbi bolygón, a Móbiuszon. A bolygó szinte ismeretlen, de a balesetet szenvedett hajó túlélői tudják, hogy az oxigén-atmoszféra hasonlít a földihez, és hogy régebbi utazók egy vészjelző világítótoronyt helyeztek el a Móbiusz északi pólusán. Sajnos az űrszerencsétlenség az ellenkező Pólus közelében történt, így az út a fényjelző eléréséig hónapokat vehet igénybe. Ti is a nagy csoport-túlélők között vagytok, akiknek meg kell kezdeniük az utazást a világítótorony felé. Igyekeztek kimenteni némi ételt és egyéb felszerelést, de ahogy fogy az út, számos probléma adódik, amit együtt kell megoldanotok. Ha nem oldjátok meg gyorsan őket, az egész csapatnak szenvednie kell, és talán soha nem juttok el a világtótoronyhoz.

„Mit csinájunk most?” – problémakártyák

1. Az egyik csoporttag szeret énekelni. Sajnos egyfolytában énekel is. Van akit egyáltalán nem zavar, de olyan is akad, akit megőrjít ez. Mit csináltok:

A: Semmit, hagyjátok énekeljen, amikor csak akar.

B: Megkérítetek, hagyja abba az éneklést, amikor mások a közelében vannak.

2. Néhányan megsebesültek a leszállásnál és lelassítják a dolgokat. Nem bíztok abban, hogy kitar az élelmetek a fényjelző eléréséig.

A: Mindenki életét veszélyeztetve lelassítjátok a tempót az ő szintjükre.

B: (E)Hagyjátok őket – lehet hogy meg is halnak.

3. Nem egyeztetek meg abban, hogy ki vezesse a csoportot. Sok időt vesztegetnétek el, ha mindenkinek módja lenne beszélni.

A: Fenntartjátok a rendszert, amelyben mindenkinek meg van a lehetősége, véleménye kifejtésére.

B: Megválasztotok valakit vezérnek, aki gyorsan tud dönteni a felmerülő kérdésekről.

4. Egy család tagjai súlyosan nyomorék gyerekekkel kapcsolatban azt állítják, nem tudják megfelelően ellátni őt. A gyerek szenved.

A: Gondoskodtok egy rendkívüli segítőről, aki támogatja a családot.

B: Semmit nem tesztek. Hagyjátok, oldja meg a család a saját gondját.

5. A csoportban valakinek gyereke született. Beteg és valószínűleg nem bírja ki élve a szállítást.

A: Feltartjátok a csoportot, míg az anya és gyereke képes lesz az utazásra.

B: Figyeltek rájuk és bíztok benne, hogy a gyerek túléli.

6. Egy idős hölgy meghal. Kiderül, hogy nagy összegű pénzre ügyelt, amelyre a lánya most jogot formál.

A: Engeditek, hogy a lánya megtartsa a pénzt.

B: Átadatjátok vele a pénzt, így nem vásárolhat rajta tisztességtelenül az élelmiszerből többletet.

7. A csoport talál egy kis tavat, amely sápadt zöld folyadékot tartalmaz. A folyadéknak az a hatása, hogy boldoggá teszi az embereket, de ha túl sokat isznak belőle lustává válnak.

A: Hagyjátok, had igyanak.

B: Megtiltjátok a tó vízének fogyasztását.

8. Egy 14 éves gyerek nagyon rosszul viselkedik. Szétzülleszt a csoport haladását. A szülei nem képesek őt fegyelmezni, de azt is elutasítják, hogy bárki más ezt megpróbálja.

A: Tiszteletben tartjátok a szülők akaratát.

B: A gyereket egy másik családba helyezitek át.

9. A csoport vezetőinek egyike megbetegszik és vérre van szüksége. Néhány embernek ugyanaz a vércsoportja, de senki sem akarja önként vállalni a véradást, mert félnek a fertőzéstől.

A: Visszautasíthatják, ha így akarják.

B: Kényszerítitek őt a véradásra.

10. Valaki mindig kritizálja a csoport vezetését. A megjegyzései befolyásolják a többiek viselkedését is.

A: Hadd folytassa.

B: Megmondjátok neki, maradjon csendben és elkülönítitek másoktól.

11. A csoport egyik tagja minden rábízott feladatot megtagad, mondván, semmi értelme – úgyis mindannyian balsorsra vagytok ítélve. Nagyon lehangolt.

A: Egyedül hagyjátok, csináljon amit akar.

B: Büntetéssel fenyegetitek, ha nem dolgozik.

12. Egy idős pár, akik úgy érzik, visszatartják a csoportot, önként lemaradnak.

A: Segítetek nekik megbirkózni az utazással.

B: Elfogadjátok az ajánlatot.

13. Rájöttök, hogy akit megbízatok az élelmiszerraktár felügyeletével, hat évet töltött börtönben lopásért. Mostanáig azonban kiváló munkát végzett.

A: Megbízotok benne és hagyjátok, hogy folytassa munkáját.

B: Nem adtok neki esélyt és valaki mást bízotok meg az élelmiszerraktár felügyeletével.

14. A csapat két tagja között vita merül fel. Azt tervezik, éjjel párbajoznak.

A: Engeditek a párbajt.

B: Ha a lövöldözéshez mások is csatlakoznak, leállítjátok a párbajt.

15. Nagyon hűvös az időjárás a bolygón. Néhány utas elveszítette meleg ruháját az úrhajó ütközésekor.

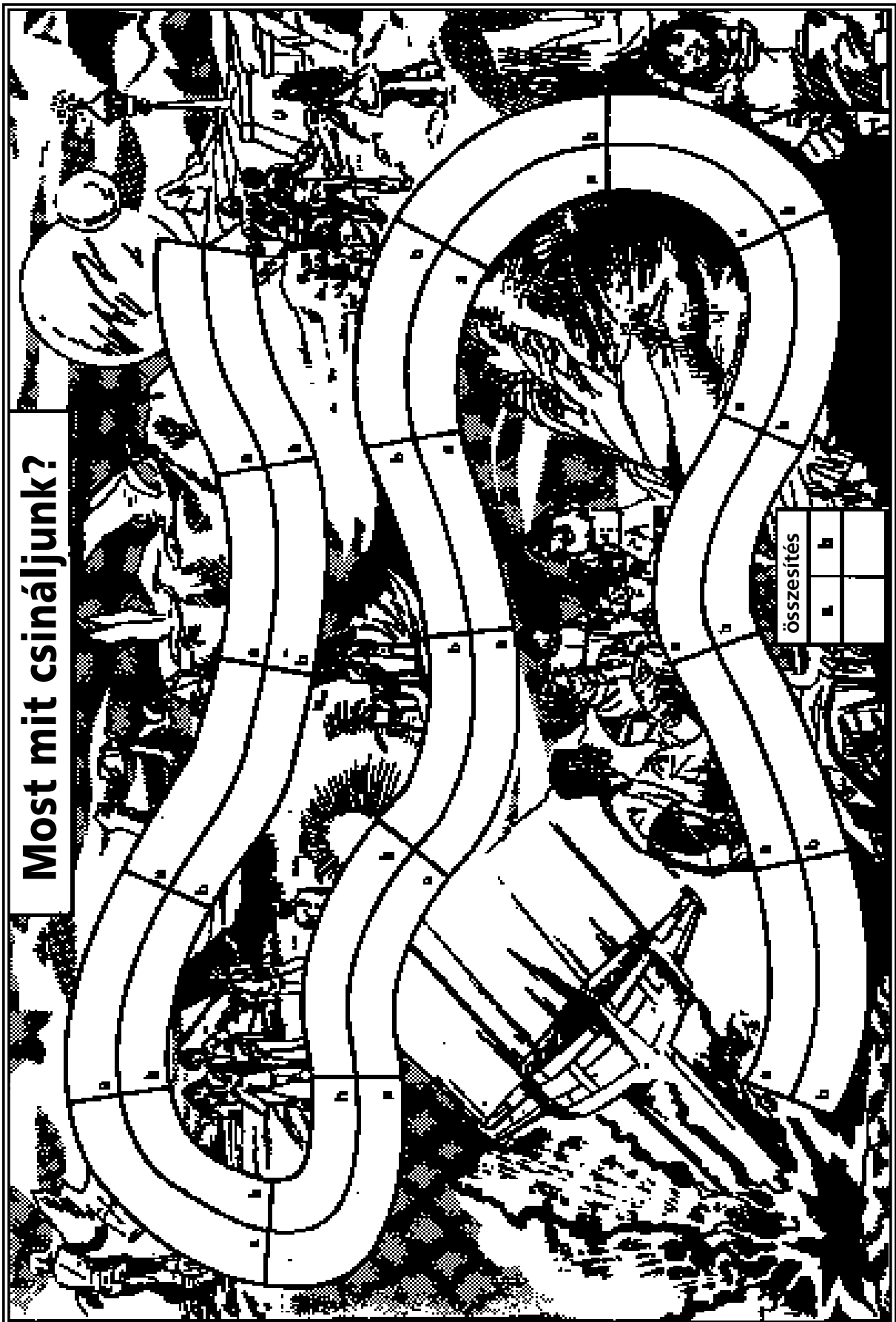
A: Mindenki megtarthatja saját ruháit, előbb-utóbb úgyis elhasználódnak a dolgok.

B: A ruhákat egyenlően szét kell osztani.

16. Valaki lopott. Egy nőt elkaptak, mikor épp kivette a pénzt egy szatyorból.

A: Megbüntetitek ezért a bűncselekményért, hiszen tudjátok, hogy ő követte el.

B: Nagyon szigorúan megbüntetitek, hogy példát statuáljatok.

Menekült/szerepjáték

Cél: Ez a gyakorlat szerepjáték, amelyben a „menekültek” és a „határőrök” a menekültek jogairól szóló eltérő álláspontjaikat fejtik ki. Így növelhető a diákok tudása a menekültjogról.

Kulcsfontosságú tudnivalók:

– a menekültek különösen sebezhető csoport, amelynek különleges jogai vannak.

Szükséges eszközök:

- a határőrök érvei és megoldásai (lásd a 114. oldalt),
- a menekültek érvei és javaslatai (lásd a 115. oldalt),
- információk a menekültekről (lásd a 115. oldalt).

Idő: 1 óra.

A gyakorlat menete:

- Kezdjük ötletbörzével, hogy kitalálhassuk, mit gondolnak a diákok a menekültekről. Írjuk fel a falra a „menekült” szót, és mondassuk el a gyerekekkel, mi jut erről a szóról elsőként eszükbe. (Az ötletbörzéhez segítségünkre lehetnek a 31. oldalon leírtak).
- A téma bevezetésére olvassuk el a menekültekről szóló információkat a 115. oldalról
- Megbeszélve a 23. oldali szerepjáték alkalmazási javaslatait segítsünk az osztálynak eljátszani a következő játékot.
- Olvassuk fel a következő forgatókönyvet. (Kitalálhatunk fantázianeveket is az országoknak, pl. X és Y.):
„Sötét, hideg és nyirkos éjszaka van X és Y ország határán. Menekültoszlop érkezett ide az X országban dúló háború elől oltalmat keresve. Át akarnak jutni Y országba. Éhesek, fáradtak és fájnak. Nincs pénzük, nincsenek papírjaik, csak az útlevelük. Y ország határőrei eltérően vélekednek az esetről – néhányan átengednék a menekültáradatot, mások nem. A menekültek kétségbeesetten próbálják meggyőzni különféle érvekkel a határőröket.”
- Az osztály egyharmada legyen Y ország határőre. Adjuk oda nekik az útlevél-ellenőrzők érveit és megoldásait a 114. oldalról.
- Az osztály második harmada menekültet játszik. Kapják meg a menekültek érveit és megoldásait a 115. oldalról.
- Mondjuk el a szereplőknek, hogy a lapon lévő érveket és bármilyen, szerintük ide illő érvet egyaránt használhatnak. Ha segít, húzzanak egy vonalat a padlóra – ez jelképezze a határt. Mondjuk el: amikor a játék elkezdődik, 10 percük lesz arra, hogy valamilyen következtetésre jussanak, a felsorolt megoldási lehetőségek közül, de kitalálhatnak egyéb megoldást is.
- Az osztálytól és tőlünk függ, hogy a „menekültek” és a „határőrök” mint csoport érvelnek, vagy egyénileg vállalják a felelősséget saját érveikért.
- Az osztály harmadik harmadát kérjük arra, hogy megfigyelőként vegyen részt a játékban. (Egy részük figyelheti a hivatalnokokat, másik részük pedig a menekülteket.)
- Adjunk néhány percet a menekülteknek és a határőröknek a játék előtt, hogy átolvashassák érveiket és javaslataikat, és hogy kidolgozzák taktikájukat.
- Kezdődhet a játék! Mi döntünk arról, mikor állítjuk meg őket.
- A színjáték után vitassuk meg a játékot az alábbi kérdések segítségével. Fontos kiemelni a lényegeset, amit a diákok megtanulhattak a játék során.

Kérdések:

- Hogyan oldódott meg a helyzet? Mi történt?
- Milyen érzés volt menekülni, milyen érzés volt határőrnek lenni? A Menekültek Helyzetéről Szóló Egyezmény (1951) alapján a menekülteknek joguk van a menedékhez. Megadták ezeknek a menekülteknek a védelemhez való jogukat? Miért? Miért nem?
- Szerintetek van joguk az országoknak visszafordítani a menekülteket? Te magad megtennéd ezt?
- Mi lenne akkor, ha tudnád, halál vár rájuk a saját hazájukban?

További lehetőségek:

- Ha van rá idő, játsszuk el ismét a játékot, de akik az előbb határőrök voltak, most menekültek legyenek.
- Az Egyesült Nemzetek Menekültügyi Főbiztosának Hivatala (UNHCR) felelős a menekültek jogainak védelméért. Alkossunk az osztályból egy csoportot, akiket mint hivatalos küldöttséget X országból a Menekültügyi Hivatalhoz küldenek, azzal a kéréssel, segítsenek a menekülteken. Kérjük meg a diákokat, írjanak hivatalos jelentést a következő tartalommal:
- Milyen érvek sorakoztathatók fel a határőrök meggyőzésére, hogy beengedjék a menekülteket?
- Tesznek valami helytelent a határőrök?
- Az EJENY valamelyik cikke fontos lehet itt?
- Miként lehetne ezt a jelentést felhasználni arra, hogy Y ország elfogadja a menekültek jogainak védelmét?
- A 34. oldalon kifejtett elképzelés alapján: a diákok hazájában lévő menekültek hasznos segítséget jelenthetnek abban, hogy minél jobban felismerjük azokat a problémákat, amit a menekültjogok védelme jelent. (Lásd a 32. oldal javaslatait arról, hogyan kérdezzünk ki valakit erről.)
- A diákok írhatnak egy képzeletbeli helyszíni beszámolót a határról. Például egy menekült gyerek nézőpontjából.
- Kreatív feladatként a diákok összeszedhetnek alapvető holmikat, és elvihetik vagy elküldhetik az országukban tartózkodó menekülteknek.

A határőrök érvei és javaslatai:

Felhasználhatjátok ezeket és más, általatok kitalált érveket is:

- Kétségsbe vannak esve, nem küldhetjük vissza őket!
- Ha visszaküldjük őket, és letartóztatják, kínvallatják vagy megölik őket, mi leszünk ezért felelősek.
- Törvényes kötelességünk befogadni a menekülteket.
- Nincs pénzük, állami támogatást kell majd nyújtani nekik. A mi országunk nem győzi ezt.
- Tudják azt bizonyítani, hogy valóban menekültek?
- Országuk katonai és üzleti partnere X országnak. Ezek után nem tűnhet úgy, hogy mi a menekültjeiket megvédelmezzük!
- Talán jártasak abban, amire nekünk szükségünk van.
- Van már elég menekült nálunk. A saját népünkről kell gondoskodnunk. Tovább kell menniük gazdagabb országok felé.
- Ha őket beengedjük, mások is igényt fognak tartani a belépésre.
- Nem beszélnek a nyelvünket, más a vallásuk, és másfajta ételeket esznek. Nem fognak beilleszkedni.
- Politikai nehézséget jelentenek majd.

A játék előtt gondoljátok át a következő javaslatokat:

- Minden menekültet átengedtek a határon?
- Csak néhány menekültet engedtek át?
- Rangsoroljátok őket koruk, foglalkozásuk, vagyonuk... alapján?
- Vagy mindezek helyett valami mást csináltok? Mit?

A menekültek érvei és javaslatai:

Felhasználhatjátok ezeket és más általatok kitalált érveket is:

- Jogunk van menedéket kapni.
- A gyerekeink éhesek, erkölcsi kötelességetek segíteni.
- Megölnék minket, ha visszamegyünk.
- Nincs pénzünk.
- Nem mehetünk máshová.
- Orvos voltam a hazámban.
- Mi csak menedéket kérünk, addig, amíg biztonságban visszatérhetünk.
- Más menekülteket is beengedtek már az országba.

Mielőtt elkezdenétek a szerepjátékot, gondoljátok át a következő javaslatokat:

- Szétszéledtek, ha a határőrök kérik?
- Hazatértek, ha megpróbálnak visszaküldeni benneteket?

Információk a menekültekről:

Minden évben emberek tízezrei hagyják el otthonaikat és gyakran hazájukat üldözés vagy háború miatt. Őket nevezzük menekülteknek. Szinte mindig hirtelen kell elindulniuk, maguk mögött hagyva javaikat, szétszakítva családokat. Sokan soha nem tudnak visszatérni otthonaikba. 1992-ben majdnem 19 millió menekült volt a világban. A legtöbb menekült a szomszédos országokban keres biztonságot, mások óriási távolságokat utaznak át, hogy nyugalmat találjanak. Gyakran érkeznek menekültek a szülőföldjüktől távoli repülőterekre és kikötőkbe, bebocsátásért folyamodva.

Az ENSZ 1951-ben fogadta el a Menekültek Helyzetéről Szóló Egyezményt. A világ országainak több mint fele csatlakozott az Egyezményhez. Védelmet nyújtanak a menekülteknek és nem kényszerítik őket az üldözéssel vagy halállal fenyegető visszatérésre. Az egyezmény 33. cikkelye kimondja „...Egyetlen Szerződő Állam sem utasítja ki vagy küldi vissza semmilyen módon a menekültet olyan területek határára, ahol élete vagy szabadsága faji, vallási okok, nemzeti hovatartozása, illetve meghatározott társadalmi csoporthoz való tartozása, avagy politikai nézetei miatt lenne veszélyeztetve.” Ez vonatkozik arra az esetre is, ha a kormányzat a menekülteket egy másik, olyan országba akarja továbbküldeni, ahonnan visszaküldhetik őket hazájukba. A kormányzatnak tehát oda kell figyelnie a menekült azon igényére, hogy biztonságot, menedéket találjon az országban. Ez minden állammal szemben fő követelmény, akár részese az 1951-es egyezménynek, akár nem. Az egyezmény szerint „menekült” az, akinek el kellett hagynia országát és nem tud oda visszatérni üldözés reális veszélye, faja, vallása, nemzetisége, adott társadalmi csoporthoz tartozása vagy politikai véleménye miatt. Az 1951-es egyezmény azt is kimondja, hogy a menekülteket nem érheti diszkrimináció és meg kell kapniuk minden jogot abban az országban is, ahol menedéket kaptak. Az EJENY sok cikkelye védi a menekülteket, az államoknak azonban nem sikerült megegyezniük abban, kit tekintsenek „igazi” menekültnek. A média és a politikusok gyakran követelik a menekültlétszám korlátozását mondván: ez a kérdés faji, etnikai feszültségeket, lakás- és munkahelyhiányt

okoz. A legutóbbi években a világ leggazdagabb országai közül sok kormány csökkentette a beengedhető menekültek számát, két okból. Először: a légi közlekedés olcsóbbá vált, így a fejlődő országokból egyre több menekült akar bejutni a fejlett országokba. Másodszor: a világgazdaság hanyatlása mérsékelte a nagy munkaerő-szükségleteket. Ez azt jelenti, hogy a valaha bevándorló munkásként érkezőknek most menekültstátusért kell folyamodniuk. A menekült-korlátozás indoklására a gazdag országok gyakran azzal állnak elő, hogy a menekültek nem elnyomás áldozatai, csak jobb színvonalon szeretnének élni. „Gazdasági vándoroknak” hívják őket. A menekültek jogainak védelmére az ENSZ Közgyűlése 1950. december 10-én Genfben egy szervezetet hozott létre: ez az UNHCR, az Egyesült Nemzetek Menekültügyi Főbiztosának Hivatala. A kormányzatok gyakran érvelnek azzal, hogy a menekültek félelmei gyakran hamisak, vagy túlzóak. Ezzel szemben a menekülteket az őket ért emberi jogi jogsérelmeket megállapító szervezetek azzal védik, hogy rábeszélik a kormányokat a menedék megadására.

Cselekedjünk! – emberi jogi gyakorlatok az osztályteremben

Ezek a gyakorlatok elgondolkodtatják a diákokat arról, hogy az emberi jogok olyan dolgok, amiért ők is képesek harcolni, és bárhol is éljenek, meg tudják védeni azokat. Néhány cselekvési lehetőséget is ajánlunk a „További lehetőségek”-ben. A gyakorlatok a 74-75. oldalakon leírtakon alapulnak.

A cselekvés ereje:

Cél: Ez a híres emberi jogi aktivistáról szóló esettanulmány a cselekvés erejét szeretné bemutatni, egy olyan valakinek a példáján keresztül, aki jogai elnyerésért sikeresen lépett fel.

Kulcsfontosságú tudnivalók:

– Egyének és különösen csoportok sikeresen léphetnek fel emberi jogi jogsértésekkel szemben.

Szükséges eszközök:

– Mahatma Gandhi története (lásd a 117. oldalt).

Idő: 30 perc.

A gyakorlat menete:

- Olvassuk fel vagy egy diákkal olvassassuk fel Gandhi történetét.
- Használjuk fel a következő kérdéseket a beszélgetés indítására. (A beszélgetéshez segítségül szolgálnak a 26. oldalon leírtak).

Kérdések:

- Indiában erőszak nélkül tiltakoztak. Mit gondoltok, miért?
- Ha erőszakosan tiltakoztak volna, pl. brit katonák legyilkolásával, szerintetek mit tettek volna a britek? Mit gondoltok, sok indiai is meghalt volna?

- Gandhi a világ szolidaritását kérte a „jogok a hatalommal szemben” jelszavú harcban. Gondoljátok, hogy a Föld más népei akkor is ugyanilyen együttérzőek lettek volna, ha az indiaiak megtámadják a briteket? Miért?
- Szerintetek jó választás volt ez a békés tiltakozás ebben az esetben?
- Mi a helyzet más ügyekkel pl. a ti saját hazátokban?

További lehetőségek:

- Hozzunk példát saját országunkból egy olyan személyre vagy csoportra, aki tett valamit jogainak elnyeréséért. Kreatív feladatként (lásd a 27. oldalt) a diákok felkutatathatják ezt a személyt vagy csoportot, és/vagy plakátot készíthetnek, novellát vagy drámát írhatnak arról, amit kiderítettek, vagy amit megtudtak.

Mahatma Gandhi története:

A Mahatma (Nagy Lélek) név új jelentést adott az erőszakmentességnek. Azt mondta: minden, amit erőszakkal értek el, nem ér semmit. Mohandas Karamchand Gandhi az indiai Gujaratban született 1869-ben, Angliában szerzett jogi diplomát, aztán Dél-Afrikában kezdett dolgozni. Ott tapasztalta először a faji megkülönböztetést. Korlátozó törvények voltak a feketék számára előírva, mint pl. nem volt módjuk jogásszá válni vagy vonaton első osztályon utazni. Gandhi sok feketét látott Dél-Afrikában, akikkel a fehérek rosszul bántak. Tiltakozásokat szervezett, és az igazságtalanság elleni harca miatt be is börtönözték. A tiltakozó Gandhit egész életében mély vallásos meggyőződése irányította. Úgy hitte, az erőszak mindig helytelen. 1915-ben visszatért Indiába. Ott is óriási volt a nyomor. A britek keményen kormányozták Indiát, olyan adókat vetettek ki, amelyeket a nép nem bírt el, megghiúsították, hogy az indiaiak saját hazájukat kormányozzák, visszafogták az ipar fejlődését, és az emberek ellenőrzésére erőszakot alkalmaztak. 1930-ban Gandhi olyan témát választott tiltakozása tárgyául, ami elsőre nem okozott feltűnést a briteknek – apróságnak tűnt –, a sóadó miatt tiltakozott. A sót a tengervízből nyerték, de Indiából minden sót az angol kormányzat állított elő és szállított el – jó pénzért. Gandhi azt mondta: a só Indiáé, és át fogja törni az uralkodó törvényt. Először is felkérte az Alkirályt, az indiai brit kormányzat vezetőjét, beszéljék meg a kérdést. Az Alkirály elutasította kérését, gondolván, ez nem fontos ügy. Később, 1930. március 12-én, 60 éves korában Gandhi követőivel egy 322 km-es menetelésre indult otthonától egészen a tengerig, sót gyűjteni. India népe és a világ többi része 24 napon át kísérté figyelemmel a haladásukat. Izgatott várakozás kezdődött. Április 6-án Gandhi nézők ezreivel a tengerhez sétált és felvett egy maroknyi sót. Ez a kihívó cselekedet jel volt a nemzetnek. India partjainál az emberek illegálisan sót állítottak elő. Gandhi azt írta: „Szeretném a világ szolidaritását kérni ebben a harcban, amelyet a jogok és a hatalom vív.” Egy hónappal később Gandhit letartóztatták és emberek tízezrei kerültek börtönbe. Gandhi és India népe több éven át tiltakozott, míg végül a britek elhagyták az országot. Folytatták a felvonulásokat, az együttműködés megtagadását és túlfeszítették a brit erőforrásokat azzal, hogy bebörtönöztették magukat. Végül India 1947-re kivívta függetlenségét, a britek ekkor adták fel uralmukat.

Szerepjáték

Cél: Ez a játék arra szolgál, hogy a gyerekeket serkentse, éljenek a jogaikkal mindennapi valóságos helyzetekben.

Kulcsfontosságú tudnivalók:

– Az emberi jogok sérelme mindennapi helyzetekben fordul elő, és ez ellen bárki felléphet.

Szükséges eszközök:

– EJENY egyszerűsített változata. Ebből elég négy-öt diáknak egy másolat.

– Jó tanácsok a játékhoz (lásd a 23. oldalt).

– Szerepsituációk (lásd a 118. oldalt).

Idő: 1,5 óra

A gyakorlat menete:

– Osszuk az osztályt 3-4 fős kis csoportokba. Olvassuk fel az Első játékot és kérjük meg az osztályt, ismerjék fel, hogy az EJENY mely cikkelyei alkalmazhatóak az adott esetben.

Írme néhány valószínű válasz, de a felsorolás nem kimerítő. Adjunk 5-10 percet rá.

– Ismételjük meg ezt a Második és Harmadik játékkal is.

Az Elsőben a leginkább alkalmazható cikkek: 2., 6., 7., 13.

A Másodikban a leginkább alkalmazható cikkek: 20., 23.

A Harmadikban leginkább alkalmazható cikkek: 19., 20., 24.

– Most rendezzük vissza az osztályt kis csoportokba, és mindegyiknek adjunk egy szituációt. Minden csoportot kérjük meg, hogy játssza el a helyzetgyakorlatot a saját befejezésével. Szükséges lesz eldönteni, ki, melyik helyzetgyakorlatot játssza el, és hogyan játssza el a szituáció befejezését. (Lásd a 23. oldalt.)

– Minden csoportnak az egész osztály előtt kell eljátszania a helyzetgyakorlatot. Minden szerepjáték előadása után kérdezzük a szereplőket, hogyan érezték magukat, azután az egész osztály gondoljon ki egy másik lehetséges befejezést. Biztassuk őket olyan megoldásokra, amelyekkel az emberek bizonyos helyzetekben megelőzhetik jogaik megsértését.

További lehetőségek:

– Ha kis létszámú az osztály, vagy ha kevés az idő, néhány diák egy helyzetgyakorlatot is előadhat az osztálynak.

Helyzetgyakorlatok:

1. Ida át akar jutni a határon a szomszédos országba, hogy meglátogassa lányát, aki oda ment férjhez. A határőrök megtagadják a belépését. Arra hivatkoznak, túl szegény ahhoz, hogy megfizessen náluk egy éjszakai szállást.
2. Iván egy autómosó cégnél takarító. Télen a kezei fájnak a jégtörmelék miatt. A főnök nem vesz kesztyűt neki, hiszen ez nagyon drága. Iván nem engedheti meg magának, hogy ő maga vegyen egyet. Kéri a szakszervezetet, segítsen. Amikor a főnöke tiltakozik, Iván elveszíti az állását.
3. A városka legutolsó, még létező parkja helyén autóparkolót akarnak létesíteni. 10 ember a környékről békésen tiltakozott a parkban, mondván szükségük van egy pihenő helyre, és játszótérre a gyerekeiknek. A helyszínre érkező rendőrség szerint nincs engedélyük a demonstrációra, úgyhogy haza kell menniük. A tiltakozók a földre ülnek, és megtagadják az elmenetelt. A rendőrség, néhányuknak fájdalmat is okozva, erőszakkal távolítja el őket.

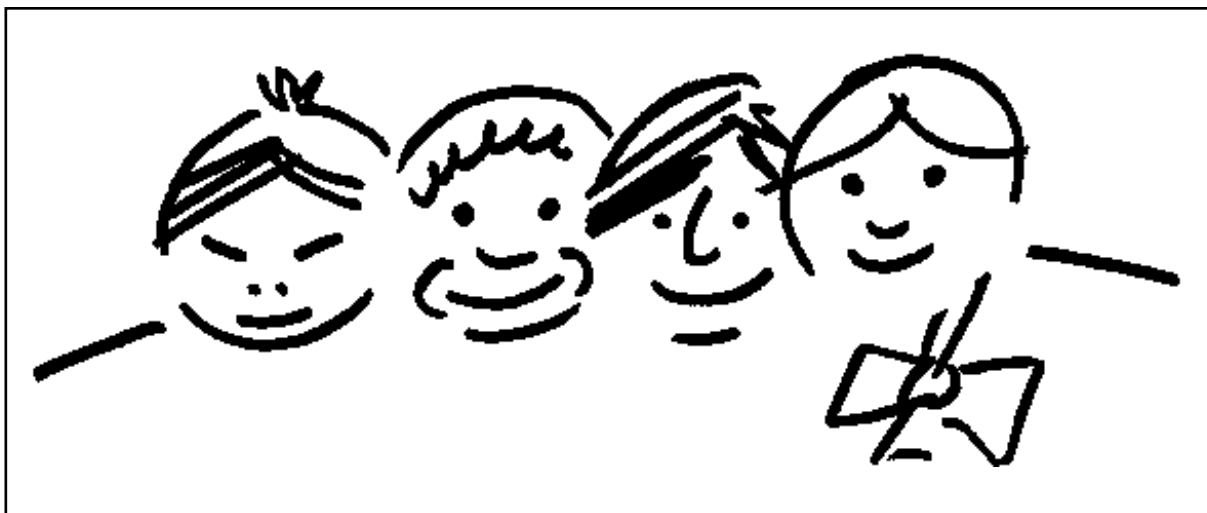
Ötödik rész: Emberi jogi dokumentumok

Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata

Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatának egyszerűbb változata

Egyezmény a gyermek jogairól – egyszerűsített változat

Egyezmény a gyermek jogairól, összefoglalás

Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata

1948

1948. december 10-én az Egyesült Nemzetek Közgyűlése elfogadta az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatát, amelynek szövegét itt olvashatjátok. E történelmi esemény után a Közgyűlés azt ajánlotta a tagállamoknak, hogy ne mulasszanak el egyetlen eszközt sem, ami hatalmukban van, hogy ünnepélyesen nyilvánosságra hozzák a Nyilatkozat szövegét, és „úgy cselekedjenek, hogy az mindenhová eljusson, nyilvánosan hozzáférhető legyen, olvassák és értelmezzék, legfőképpen iskolákban és más oktatási intézményekben, az ország vagy a terület politikai hovatartozásától függetlenül, minden megkülönböztetés nélkül”.

1. Minden emberi lény szabadon születik és egyenlő méltósága és joga van. Az emberek, ésszel és lelkiismerettel bírván, egymással szemben testvéri szellemben kell hogy viseltessenek.
2. Mindenki, bármely megkülönböztetésre, nevezetesen fajra, színre, nemre, nyelvre, vallásra, politikai vagy bármely más véleményre, nemzeti vagy társadalmi eredetre, vagyoni, születésre, vagy bármely más körülményre való tekintet nélkül hivatkozhat a jelen Nyilatkozatban kinyilvánított összes jogokra és szabadságokra.
Ezenfelül nem lehet semmiféle megkülönböztetést tenni annak az országnak, vagy területnek politikai, jogi vagy nemzetközi helyzete alapján sem, amelynek a személy állampolgára, aszerint, hogy az illető ország vagy terület független, gyámság alatt áll, nem autonóm vagy szuverenitása bármely vonatkozásban korlátozott.
3. Minden személynek joga van az élethez, a szabadsághoz és a személyi biztonsághoz.
4. Senkit sem lehet rabszolgaságban, vagy szolgaságban tartani, a rabszolgaság és a rabszolga-kereskedés minden alakja tilos.
5. Senkit sem lehet kínvallatásnak, avagy kegyetlen, embertelen vagy lealacsonyító büntetésnek vagy bánásmódnak alávetni.
6. Mindenkinek joga van ahhoz, hogy jogalanyiségát bárhol elismerjék.
7. A törvény előtt mindenki egyenlő és minden megkülönböztetés nélkül joga van a törvény egyenlő védelméhez. Mindenkinek joga van egyenlő védelemhez a jelen Nyilatkozatot sértő minden megkülönböztetéssel és minden ilyen megkülönböztetésre irányuló felbujtással szemben.
8. Minden személynek joga van az alkotmányban vagy a törvényben részére biztosított alapvető jogokat sértő eljárások ellen a hazai bíróságokhoz tényleges jogorvoslatért folyamodni.
9. Senkit sem lehet önkényesen letartóztatni, őrizetbe venni vagy száműzni.
10. Minden személynek teljesen egyenlő joga van arra, hogy ügyét független és pártatlan bíróság méltányosan és nyilvánosan tárgyalja, s ez határozzon egyrészt jogai és kötelességei felől, másrészt minden ellene emelt bűnügyi vád megalapozottsága felől.

11. 1. Minden büntetendő cselekménnyel vádolt személyt ártatlannak kell vélelmezni mindaddig, amíg bűnösségét nyilvánosan lefolytatott perben, a védelméhez szükséges valamennyi biztosíték mellett, törvényesen megállapítják.
2. Senkit sem szabad elítélni olyan cselekményért vagy mulasztásért, amely elkövetése pillanatában a hazai jog vagy a nemzetközi jog szerint nem volt büntetendő cselekmény. Ugyancsak nem szabad súlyosabb büntetést kiszabni, mint amely a büntetendő cselekmény elkövetése pillanatában volt alkalmazható.
12. Senkinek magánéletébe, családi ügyeibe, lakóhelye megválasztásába vagy levelezésébe nem szabad önkényesen beavatkozni, sem pedig becsületében vagy jó hírnevében megsérteni. Minden személynek joga van az ilyen beavatkozásokkal vagy sértésekkel szemben a törvény védelméhez.
13. 1. Az államon belül minden személynek joga van szabadon mozogni és lakóhelyét szabadon megválasztani.
2. Minden személynek joga van minden országot, ideértve saját hazáját is, elhagyni, valamint saját hazájába visszatérni.
14. 1. Minden személynek joga van az üldözés elől más országban menedéket keresni és a más ország nyújtotta menedéket élvezni.
2. Erre a jogra nem lehet hivatkozni közönséges bűncselekmény miatti, kellőképpen megalapozott üldözés, sem pedig az Egyesült Nemzetek céljaival és elveivel ellentétes tevékenység esetében.
15. 1. Minden személynek joga van valamely állampolgársághoz.
2. Senkit sem lehet sem állampolgárságától, sem állampolgársága megváltoztatásának jogától önkényesen megfosztani.
16. 1. Mind a férfinak, mind a nőnek a házasságra érett kor elérésétől kezdve joga van fajon, nemzetiségen vagy valláson alapuló korlátozás nélkül házasságot kötni és családot alapítani. A házasság tekintetében a férfinak és a nőnek mind a házasság tartama alatt, mind a házasság felbontása tekintetében egyenlő jogai vannak.
2. Házasságot csak a jövődő házastársak szabad és teljes beleegyezésével lehet kötni.
3. A család a társadalom természetes és alapvető alkotó eleme és joga van a társadalom, valamint az állam védelmére.
17. 1. Minden személynek, mind egyénileg, mind másokkal együttesen joga van a tulajdonhoz.
2. Senkit sem lehet tulajdonától önkényesen megfosztani.
18. Minden személynek joga van a gondolat, a lelkiismeret és a vallás szabadságához, ez a jog magában foglalja a vallás és a meggyőződés megváltoztatásának szabadságát, valamint a vallásnak vagy a meggyőződésnek mind egyénileg, mind együttesen, mind a nyilvánosság előtt, mind a magánéletben oktatás, gyakorlás és szertartások végzése útján való kifejezésre juttatásának jogát.
19. Minden személynek joga van a vélemény és a kifejezés szabadságához, amely magában foglalja azt a jogot, hogy véleménye miatt ne szenvedjen zaklatást, és hogy határookra való tekintet nélkül kutathasson, átvihessen és terjeszthessen híreket és eszméket bármilyen kifejezési módon.

20.
 1. Minden személynek joga van békés célú gyülekezési és egyesülési szabadsághoz.
 2. Senkit sem lehet valamely egyesületbe való belépésre kötelezni.

21.
 1. Minden személynek joga van hazája közügyeinek igazgatásában akár közvetlenül, akár szabadon választott képviselői útján való részvételhez.
 2. Minden személynek egyenlő feltételek mellett joga van saját hazájában közszolgálati állásokra való alkalmazásához.
 3. A közhatalom tekintélyének alapja a nép akarata; ez az akarat egyenlő szavazati jog és titkos szavazás vagy a szavazás szabadságát ezzel egyenértékűen biztosító eljárás alapján időszakonként tartandó tisztességes választáson kell, hogy kifejezésre jusson.

22. Minden személynek, mint a társadalom tagjának joga van a szociális biztonsághoz; minden személynek ugyancsak igénye van arra, hogy – az államok erőfeszítései és a nemzetközi együttműködés eredményeképpen és számot vetve az egyes országok szervezetével és gazdasági erőforrásaival – a méltósághoz és személyiségének szabadon való kifejlődéséhez szükséges gazdasági, szociális és kulturális jogait kielégíthesse.

23.
 1. Minden személynek joga van a munkához, a munka szabad megválasztásához, a méltányos és kielégítő munkafeltételekhez és a munkanélküliség elleni védelemhez.
 2. Az egyenlő munkáért mindenkinek, bármilyen megkülönböztetés nélkül egyenlő bérhez van joga.
 3. Mindenkinek, aki dolgozik, olyan méltányos és kielégítő fizetéshez van joga, amely számára és családjá számára az emberi méltóságnak megfelelő létet biztosít, és amelyet megfelelő esetben a szociális védelem összes egyéb eszközei egészítenek ki.
 4. Minden személynek joga van másokkal együtt szakszervezet alakításához és érdekeinek védelme céljából szakszervezetekhez való csatlakozáshoz.

24. Minden személynek joga van a pihenéshez és szabadidőhöz, nevezetesen a munkaidő ésszerű korlátozásához, és az időszakonkénti fizetett szabadsághoz.

25.
 1. Minden személynek joga van saját maga és családjá egészségének és jólétének biztosítására alkalmas életszínvonalhoz, nevezetesen élelemhez, ruházathoz, lakáshoz, orvosi gondozáshoz, valamint a szükséges szociális szolgáltatásokhoz, joga van a munkanélküliség, betegség, rokkantság, özvegység, öregség esetére szóló, valamint mindazon más esetekre szóló biztosításhoz, amikor létfenntartási eszközeit akaratától független körülmények miatt elveszíti.
 2. Az anyaság és a gyermekkor különleges segítséghez és támogatáshoz adnak jogot. Minden gyermek, akár házasságból, akár házasságon kívül született, ugyanabban a szociális védelemben részesül.

26.
 1. Minden személynek joga van a neveléshez. A nevelésnek, legalábbis az elemi és alapvető oktatást illetően, ingyenesnek kell lennie. Az elemi oktatás kötelező. A technikai és szakoktatást általánossá kell tenni; a felsőbb tanulmányokra való felvételnek mindenki előtt – érdeméhez képest – egyenlő feltételek mellett nyitva kell állnia.
 2. A nevelésnek az emberi személyiség teljes kibontakoztatására, valamint az emberi jogok és alapvető szabadságok tiszteletben tartásának megerősítésére kell irányulnia. A nevelésnek elő kell segítenie a nemzetek, valamint az összes faji és vallási csoportok közötti megértést, türelmet és barátságot, valamint az Egyesült Nemzetek által a béke fenntartásának érdekében kifejtett tevékenység kifejlődését.
 3. A szülőket elsőbbségi jog illeti meg a gyermekeinek adandó nevelés megválasztásában.

27. 1. Minden személynek joga van a közösség kulturális életében való szabad részvételhez, a művészetek élvezéséhez, valamint a tudomány haladásában és az abból származó jótéteményekben való részvételhez.
2. Minden személynek joga van minden általa alkotott tudományos, irodalmi és művészeti termékkel kapcsolatos erkölcsi és anyagi érdekeinek védelméhez.
28. Minden személynek joga van ahhoz, hogy mind a társadalmi, mind a nemzetközi viszonyok tekintetében olyan rendszer uralkodjék, amelyben a jelen Nyilatkozatban kinyilvánított jogok és szabadságok teljes hatállyal érvényesülhetnek.
29. 1. A személynek kötelességei vannak a közösséggel szemben, amelynek keretében egyedül lehetséges a személyiség szabad és teljes kifejlődése.
2. Jogainak gyakorlása és szabadságainak élvezete tekintetében senki sincs alávetve más korlátozásnak, mint amelyet a törvény kizárólag mások jogai és szabadságai elismerésének és tiszteletben tartásának biztosítása érdekében, valamint a demokratikus társadalom erkölcsé, közrendje és általános jóléte jogos követelményeinek kielégítése érdekében megállapít.
3. Ezeket a jogokat és szabadságokat semmi esetre sem lehet az Egyesült Nemzetek céljaival és elveivel ellentétesen gyakorolni.
30. A jelen Nyilatkozat egyetlen rendelkezése sem értelmezhető úgy, hogy az valamely állam, valamely csoport, vagy valamely egyén részére bármilyen jogot adna arra, hogy az itt kinyilvánított jogok és szabadságok megsemmisítésére irányuló tevékenységet fejtsen ki, vagy ilyen cselekményt elkövessen.

Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata

Egyszerűbb változat

1. cikk

Amikor a gyermekek megszületnek, szabadok, s mindegyiküket azonos módon kell kezelni. Ésszel és lelkiismerettel rendelkeznek és egymást barátoknak kell tekinteniük.

2. cikk

A Nyilatkozatban felsorolt jogok mindenkit megilletnek: férfiakat és nőket bőrszínükre tekintet nélkül, bármely nyelvet is beszélnek, bármely világnézetet is vallanak, bármely vallás hívei, akármilyen a vagyoni helyzetük, bármely társadalmi környezetben élnek is, bármely országnak polgárai. Az sem ok a megkülönböztetésre, hogy az ország, amelyben élnek, független-e vagy sem.

3. cikk

Jogod van az élethez s ahhoz, hogy szabadon és biztonságban élhess.

4. cikk

Senki nem vethet téged rabszolgasorba – te sem tarthatsz rabszolgát.

5. cikk

Senkinek sincs joga ahhoz, hogy kínozzon téged, vagy fájdalmat okozzon neked.

6. cikk

A törvénynek téged mindenütt másokkal azonosan kell védenie.

7. cikk

A törvény mindenki számára egyforma; mindenkire azonosan kell alkalmazni.

8. cikk

Jogi segítséget kérhetsz, ha országod nem tartja tiszteletben jogaidat.

9. cikk

Igazságtalanul és alaptalanul nem börtönözhetnek be, nem tarthatnak fogva, vagy nem küldhetnek el az országból.

10. cikk

Csak nyilvánosan ítélni lehetnek el. Akik ítélni feletted, senki által nem befolyásolhatók.

11. cikk

Mindaddig ártatlannak kell téged tartani, amíg bűnösségedet nem bizonyították be. Ha valamivel vádolnak, mindig jogod van arra, hogy védekezzél. Senki nem ítélni lehet el téged és nem büntethet meg olyanért, amit nem követtél el.

12. cikk

Jogod van a védelemhez, ha valaki becsületedbe gázol, behatol lakásodba, kinyitja leveleidet, vagy ok nélkül zaklat téged vagy a családot.

13. cikk

Országodban kedved szerint közlekedhetsz. Elhagyhatod az országot és más országba mehetsz, de – ha akarod – vissza térhetsz hazádba.

14. cikk

Ha bántanak, jogod van más országba menni és ott védelmet kérni. Elveszted ezt a jogot, ha megöltél valakit és ha nem tiszteled mindazt, amit ez a Nyilatkozat tartalmaz.

15. cikk

Jogod van arra, hogy egy nemzethez tartozzál; senki se akadályozhat meg alaptalanul abban, hogy kívánságod szerint más állampolgárságot válassz.

16. cikk

Mihelyt a törvényben előírt életkort eléred, házasságot köthetsz, családot alapíthatsz. Sem bőrd színé, sem származási országod, sem vallásod e tekintetben nem akadályozhat. Férfit és nőt a házasságban és a házasság felbontása esetén azonos jogok illetik meg. Senkit sem lehet házasságra kényszeríteni. Országod kormányának védelmeznie kell a családodat és annak tagjait.

17. cikk

Tulajdonod lehet és ettől önkényesen senki sem foszthat meg.

18. cikk

Szabadon választhatod meg és változtathatod meg vallásodat, és azt egyedül vagy másokkal együtt szabadon gyakorolhatod.

19. cikk

Jogod van arra, hogy azt gondold és mondd, amit akarsz, ezt senki nem tilthatja meg. Gondolataidat bárkivel, más országok lakóival is, szabadon kicserélheted.

20. cikk

Jogod van békés gyülekezések szervezésére és az azokban való részvételre. Senkit sem lehet arra kényszeríteni, hogy egy csoporthoz csatlakozzék.

21. cikk

Jogod van részt venni országod politikai életében, vagy úgy, hogy tagja vagy a kormánynak, vagy oly módon, hogy államférfiakat választasz, akiknek veled azonosak a nézetei. A kormányokat rendszeres időközökben titkosan újra kell választani. Jogod van szavazni; minden szavazat ugyanannyit ér. Másokkal azonos esélyed van arra, hogy közfunkciód legyen.

22. cikk

A társadalom, amelyben élsz, hozzá kell hogy segítsen ahhoz, hogy minden rendelkezésre álló lehetőséggel (a kultúra, a munkavégzés, a társadalombiztosítás területén) élhess, akár férfi vagy, akár nő, és hogy lehetőségeid kiteljesedjenek.

23. cikk

Jogod van a munkához, munkád szabad megválasztásához, ahhoz, hogy megélhetésedhez és családod eltartásához szükséges munkabért kapj. Ha egy férfi és egy nő azonos munkát végez, egyforma fizetést kell kapjon. Minden dolgozó csoportosan léphet fel érdekeinek védelmében.

24. cikk

A munkanap ne legyen túlságosan hosszú, mert mindenkinek joga van a pihenéshez, valamint hogy rendszeresen fizetett szabadságot kapjon.

25. cikk

Neked és a családnak jogod van a betegségekkel szembeni védelemhez, hogy legyen mit enned, öltözködni tudj, legyen hol laknod; ha már nincs munkád, ha beteg vagy, öreg vagy, ha feleséged vagy férjed meghal, vagy bármilyen más okból nem tudod megkeresni kenyeredet, jogod van a segítséghez.

A szülés előtt álló anyákat, illetve a kisgyermekeket különleges segítségben kell részesíteni. Minden gyermek azonos jogokkal rendelkezik, függetlenül attól, hogy édesanyja házasságban él-e vagy sem.

26. cikk

Jogod van arra, hogy iskolába járj; minden gyereknek iskolába kell járnia. Az általános iskolának ingyenesnek kell lennie. Szakmát sajátíthatsz el, vagy kívánságod szerint tanulmányokat folytathatsz. Az iskolában kifejlesztheted készségeidet. Megtanítanak arra, hogy mindenkivel szót érts, fajára, vallására vagy származási országára való tekintet nélkül. Szüleid megválaszthatják iskoládat és azt az oktatási formát, amelyben részesülni fogsz.

27. cikk

Részesedned kell országod művészeti és tudományos vívmányaiból. Ha művész, író vagy tudós vagy, munkád védelemben részesül és élvezed annak gyümölcseit.

28. cikk

Ahhoz, hogy jogaid érvényesülhessenek, „rend”-nek kell uralkodnia, hogy ezeket védelemben részesítse. A „rend”-nek mind az országban, mind az egész világon uralkodnia kell.

29. cikk

Kötelességeid is vannak embertársaiddal szemben. Ők teszik lehetővé számodra személyiséged teljes kibontakoztatását. A törvénynek mindenki számára biztosítania kell az emberi jogokat. Biztosítani kell mások jogainak tiszteletben tartását is.

30. cikk

Egyetlen társadalom, egyetlen ember, sehol a világon nem semmisítheti meg azokat a jogokat, amelyeket e Nyilatkozatban olvastál.

Egyezmény a gyermek jogairól

1989

A Gyermek Jogairól szóló Egyezmény négy fontos alapelven nyugszik:

- Minden gyermek egyenlő: Egyetlen gyermeket sem szabad neme, származása, állampolgársága vagy fogyatékosága alapján megkülönböztetni.
- A gyermek érdeke: Minden politikai és társadalmi döntés meghozatalánál fokozottan figyelembe kell venni a gyermekek érdekeit.
- Minden gyermeknek joga, hogy életben maradjon és fejlődjön: A kormányok kötelezik magukat, hogy biztosítják a gyermekek alapellátását. Így többek között a gyerekek joga van ahhoz, hogy megfelelő színvonalon éljen, lakjon, tanuljon, táplálkozzon és orvosi ellátáshoz jusson.
- A gyermekek véleményét komolyan kell venni: A gyerekeknek legyen joguk véleményüket szabadon elmondani és ezzel a rájuk vonatkozó döntéseket befolyásolni.

Egyszerűbb változat

1. elv

Minden gyermeket megilletik a Nyilatkozatban foglalt jogok, fajukra, bőrszínükre, nemükre, nyelvükre, vallásukra, politikai vagy más nézeteikre és arra való tekintettel, hogy ők vagy szüleik hol születtek.

2. elv

Jogod van arra, hogy felnövekedj, fizikailag és szellemileg fejlődj, egészségesen és probléma-mentesen, szabadságban és méltóságban élj.

3. elv

Jogod van névre és arra, hogy egy országhoz tartozz.

4. elv

Jogod van ahhoz, hogy a társadalom gondoskodjék rólad és segítsen, hogy jól táplálkozz, jó lakásban nőjj fel és jól gondozzanak.

5. elv

Ha bármilyen fogyatékosod van, különleges gondoskodásra lehet igényed.

6. elv

Jogod van arra, hogy szeressenek és megértsenek, mindenekelőtt szüleid és a családot. De ha nincs, aki veled megfelelően törődjék, akkor a hatóságoknak kell rólad gondoskodniuk.

7. elv

Jogod van arra, hogy ingyenesen járd iskolába, hogy játszál, és hogy ugyanolyan esélyed legyen, mint mindenki másnak arra, hogy kifejleszd képességeidet, hogy a társadalom felelős és hasznos polgárává válj.

Nevelésedért és irányításodért különösen szüleid felelősek.

8. elv

Jogod van arra, hogy mindenki más előtt kapj segítséget.

9. elv

Jogod van arra, hogy minden kegyetlenség és kizsákmányolás ellen védelemben részesülj, például nem kötelezhetnek olyan munka végzésére, amely akadályozza fizikai és szellemi fejlődésedet.

Nem dolgozhatsz addig, amíg nem érsz el egy meghatározott életkort, és olyan munkát nem végezhetsz, amely egészségedre, erkölcsi és fizikai fejlődésedre ártalmas.

10. elv

A békére, a megértésre, a másokkal szembeni türelemre és barátságra kell téged nevelni.

Egyezmény a gyermek jogairól – összefoglalás

A gyermekek érdekeinek védelmében sokáig nem lehetett fellépni nemzetközi szinten, a jog eszközeivel. Ezért az ENSZ Gyermekalapja, más szervezetekkel együttműködve, kampányt indított a gyermekek jogait rögzítő dokumentum kidolgozására. A Gyermekjogi Egyezményt 1989-ben fogadta el az Egyesült Nemzetek Közgyűlése. Az egyezmény szerint:

Minden gyereknek joga van

1. az egészséges szellemi, testi és lelki fejlődésre;
2. a képzésre és személyisége teljes kibontakoztatására;
3. elegendő szabadidőre, játékra és pihenésre;
4. a szabad véleménynyilvánításra és arra, hogy véleményét meghallgassák;
5. az elhanyagolással, erőszakkal és megalázó bánásmóddal szembeni védelemre;
6. a gazdasági és szexuális kizsákmányolással, illegális örökbefogadással és gyermekkereskedelemmel szembeni védelemre;
7. arra, hogy háborúban, katasztrófák esetén elsőként kaphasson segítséget;
8. az egyenlő és megkülönböztetéstől mentes bánásmódra;
9. a különleges gondoskodásra, amennyiben fogyatékos;
10. arra, hogy családban nőjön fel és ne válasszák el szüleitől. Ha a gyermek érdeke mégis ezt kívánná, joga van kapcsolatot tartani mindkét szülővel.

UNICEF az ENSZ Gyermekalapja

VI. rész: Következő lépések

Építsünk ki emberi jogi oktatási hálózatot

Az emberi jogi oktatás – képzés szervezése

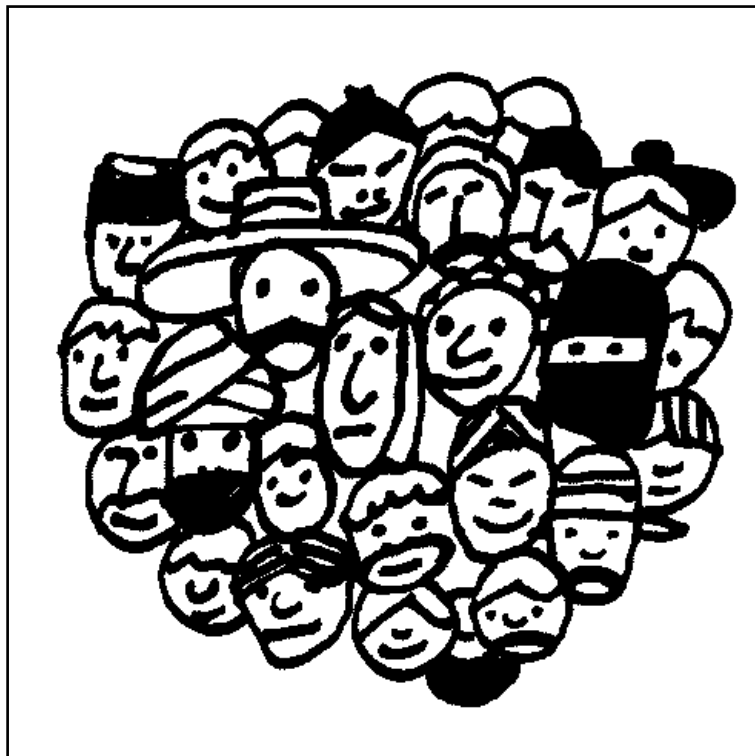
Egy példa az emberi jogok oktatásáról szervezett képzésre

Az emberi jogok oktatására szervezett képzés értékelése

Hasznos szervezetek

Lehetséges támogatók

Hasznos magyar nyelvű kiadványok

„Nem is gondoltuk, hogy ilyen sok embert fog érdekelni.” – *egy magyar tréning-szervező*

Építsünk ki emberi jogi oktatási hálózatot

Miért hozzuk létre a hálózatot?

Hatékonyság:

Bizonyára sokan lesznek az országban, akik már érdeklődtek az emberi jogok oktatásba való bevezetése iránt, vagy akiknek hivatali kötelességük ez. Ha megtaláljuk ezeket az embereket, megoszthatjuk velük információinkat, tervezhetünk együtt, és cselekedhetünk közösen, mindezzel sok időt és energiát megtakarítva.

Nyomás gyakorlás:

Ha az állam, amelyben élünk elfogadott olyan nemzetközi dokumentumokat, mint az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata, a hatóságoknak kötelességük megtenni mindent az emberi jogok érvényesülésének elősegítéséért. Hálózatként működve könnyebb meggyőzni a hivatalokat az Emberi Jogok Oktatásának (továbbiakban rövidítve: EJO) támogatásáról. Pl. fizetett szabadságot biztosítani a tanároknak a képzés tartamára. Néhány országban a hivataloknak kell anyagi fedezetet és a szemináriumok helyszínét biztosítani a képzés során.

Eszközök:

Olyan országokban, mint Románia és Albánia az EJO-anyagokat a hálózatok maguk készítik el: mind a fordítást, mind külföldi módszertani anyagok átdolgozását. Ezek a csoportok szervezik a képzési anyagok kipróbálását és azok megismertetését a tanárokkal.

Más hálózatok tanácsai:

Az országban a nők, kisebbségek, gyerekek, fogyatékosok vagy más csoportok jogaiért küzdő szervezetek hasznos tanácsokat adhatnak saját tapasztalataik alapján az újonnan alakuló hálózatnak.

Külföldi kapcsolatok:

Más országok tanárai, diákjai, egyetemi oktatói valószínűleg inkább érdekelték abban, hogy egy csoporttal tartsanak kapcsolatot, mint abban, hogy egyénnel, vagy önálló iskolákkal. Ez azért van így, mert egy hálózaton keresztüli érintkezés jóval hatékonyabb mind az idő, mind a pénz és energia szempontjából.

Pénzügyi támogatások:

Az előzőekben leírt oknál fogva egy hálózat valószínűleg sokkal inkább képes lesz hozzáférni anyagi eszközökhöz. Az adományozó szervek a támogatás elosztásakor előnyben részesítik az egyének olyan csoportját, amelynek van elegendő erőforrás elképzelése megvalósításához, sokkal inkább mint egy egyénnek. Ha a hálózat olyan embercsoportokból áll, akik ugyanazon dolog különféle megközelítésén dolgoznak, lehetséges lesz a közös tervezés és közös pályázás az anyagi források megszerzése érdekében.

Például tanárok csoportja egy városon belül szervezhet egy másik város trénerével közös képzést. Ebből az együttműködésből mindkét csoportnak előnye származhat.

A következő kérdések segítséget nyújthatnak egy hálózat létrehozásához:

- Ha még nem működik a környéken hálózat, tegyük fel először magunknak a következő kérdéseket:

Vannak-e az országban az emberi jogok oktatásában érdekelt vagy tapasztalatokkal bíró emberek? Kit ismerek, vagy kivel van már kapcsolatom? Hol?

Íme néhány ötlet, akikkel érdemes érintkezésbe lépni:

Vannak kapcsolataid iskolákban?

- előkészítő, általános, középiskolai tanárok
- diákok, szülők
- vezető tanárok
- pszichológusok, szociális munkások

Vannak kapcsolataid oktatási intézményekkel?

- felnőtt oktatással, illetve oktatással foglalkozó kutatók, könyvtárosok
- egyetemi oktatók, trénerok

Vannak kapcsolataid oktatási hatóságokkal?

- szakértők, oktatáspolitikusok

Vannak kapcsolataid nem kormányzati szervezetekkel?

- országos, regionális, külföldi szervezetek

(A nem kormányzati szervezetek emberek csoportjai – gyakran önkéntesek –, akik társadalmukban békés eszközökkel valami megváltoztatásán dolgoznak.)

Vannak kapcsolataid helyi közösségekkel, a médiával?

- rádió, televízió, újságok
- fiatalok klubjai, vallási szervezetek
- helyi hatóságok, szakszervezetek, szakmai szövetségek

• **Hogyan használhatóak a legjobban ezek a kapcsolatok? Melyek a prioritások?**

Például:

- kikkel a leghasznosabb kapcsolatban állni?
- hány kapcsolat kiépítésére van idő, energia, és segélyforrás?
- a már meglévő kapcsolatok megerősítésére koncentráljunk?
- szükséges azokra összpontosítani, akiknek a támogatására igényt tartunk, bár eddig nem álltunk velük kapcsolatban?

- Szükséges próbálkozni olyan intézmények bevonásával, amelyeknél nem ismerünk olyan személyt, aki érdekelt lenne az emberi jogok oktatásában? Például egy olyan iskolában, ahol senkit sem ismerünk?

- Lehetséges vagy szükséges információkat gyűjteni központi szintű emberi jogi oktatási kezdeményezésekről? Ki végzi? Hogyan?

Az emberi jogi oktatás-képzés szervezése

„Workshop“-on olyan gyakorlati képzés értendő, ahol a trénerek és a résztvevők együtt dolgoznak, alkalmazva az együttműködésen alapuló tanulási módszert, amint ez a kézikönyv is gyarapítja ismereteiket, fejleszti az emberi jogokkal kapcsolatos magatartásukat, és szól az iskolákban történő bevezetésükről is.

Emberi jogok oktatása témájában szemináriumot rendezni nehéz feladatnak tűnhet. A képzés jó előkészítésével, megtervezésével azonban a problémák elkerülhetők. Nincs tökéletes szeminárium, és gondok mindig adódhatnak, de mindent összevetve, mint a gyakorlati tapasztalat, segíteni fog abban, hogy a legközelebbi még jobban sikerüljön!

Mennyi időt vesz igénybe?

Mielőtt bármit is tennénk, győződjünk meg arról, hogy van-e elég időnk, különösen, ha ez lesz az első képzésünk. Ha rövid (egy- vagy kétnapos) képzést szervezünk, egy-két oktatóval legalább hat-hét hétre lesz szükségünk a megszervezéséhez. Minél több oktatóval és minél hosszabb szemináriumot szervezünk, annál több időre van szükség. Mindig jobb, ha fölös időnk marad, mintha nincs elég.

Mit szeretnénk megvalósítani a képzésen?

Jól gondoljuk át a kérdést. Sok időt és energiát takarítunk meg, ha céljaink az oktatók körében, a szervezőknél és a résztvevőknél is világosak és érthetőek.

Kik lesznek a résztvevők?

Például ha tanárok lesznek – milyen korosztályt tanítanak, vannak-e már emberi jogi oktatási vagy az együttműködésen alapuló tanítási módszerről tapasztalataik? Honnan érkeznek majd, hogyan utaznak majd a szemináriumra, ki téríti meg az utazási költségeiket? Van-e más csoport, amelynek szintén hasznos lehet a részvétel? Például diákok, helyi oktatási hatóságok képviselői, előljárók, tanfelügyelők. Hasznos dolog meghívni olyan fontos embereket, mint az igazgatók, ez segítőkészség teszi őket akkor, ha a tanárok majd később alkalmazni kívánják a tanultakat iskolájukban.

Mit és hogyan kellene nekik megtanítani?

Elméleti előadások tartása vagy tanítási gyakorlat fejlesztése a cél, mint pl. a szituációs játékok és az ötletbörze. Milyen témákról tanulnak majd? Valószínű, hogy az emberi jogi oktatás beilleszthető a meglévő órarendjükbe, vagy inkább iskola utánra teendő? Melyek azok a specifikus emberi jogi kérdések, amelyekkel ők vagy diákjaik a helyi viszonyokban szembe kerülnek?

Mi segítheti őket ezeknek a gyakorlatoknak a fejlesztésében?

Külföldről érkeznek a trénerek? A helyi oktató megfizethetőbb, nincs szükség tolmácsra, könnyebb a szervezés és többet tud az ország helyzetéről. Hány oktatóra lesz szükség? A legkönnyebb kis oktató csoporttal megszervezni a szemináriumot és kommunikálni is egyszerűbb így. Elegendő tréner kell azonban ahhoz, hogy szüneteket tarthassunk és a résztvevők se unják meg ugyanazokat a trénereket. Általában minél hosszabb egy szeminárium, annál több oktatóra van szükség. Nagyon fontos az oktatói munkában, hogy az előkészítés, kivitelezés és értékelés ne hierarchikus felépítésben menjen végbe. Mindazonáltal néhány tréner tapasztaltabb, másoknak értékes gyakorlata van, mint például a helyi szituációk megértése. Az oktatói csapatnak tisztában kell lennie azzal, hogy demokratikus stílusú oktatási modellben dolgoznak, amely ugyanolyan fontos a résztvevők számára, mint a szeminárium tartalma. Egy parancsolgató szakembertől könnyen ellentmondásba kerülhet saját testnyelve, és az egyenlőség, az emberi jogok verbális üzenete.

Hány résztvevő és hány oktató legyen?

25 feletti résztvevői létszám a kommunikációt és az aktív közreműködést megnehezíti. De nagy létszámú csoportokat is széjjel lehet bontani némely gyakorlatnál. Például két oktató két 8-10 fős csoportot is foglalkoztathat. Túl kevés résztvevővel elvesztegettünk időt, energiát, és pénzt.

Meddig tartson a szeminárium?

Rendszerint nem hosszabb három vagy négy egymást követő napnál, hiszen az aktív közreműködő tanulás nagyon fárasztó. Elegendő szünetet kell hagyni mind a résztvevők, mind a trénerek pihenésére, de ne legyenek túl hosszúak sem és ne vesztegessük el a gyakorlatokra szánt időt.

Mikor a legmegfelelőbb az időpont?

Ez leginkább a résztvevőktől és az oktatóktól függ. Tudnak-e időt szakítani munkájukból és a családi kötelezettségeik mellett? Vannak kedvezőbb és kevésbé kedvező időszakok, mint például az iskolai év vége rossz a tanároknak, hiszen sok a teendőjük, de a tavaszi vagy nyári szünet megfelelő lehet. Ha a tanároknak az iskolától szabadságot kell kérniük, jó ötlet beszélni a helyi oktatási hatósággal és megpróbálni meggyőzni arról, hogy ezt engedélyezze.

Mit kell megszervezni?

Legyünk realisták! Sokkal jobb megosztani a felelősséget, mint mindent egyedül megcsinálni. Mi mindent kell megoldani:

- Tanárok és résztvevők elszállásolása.
- Olyan szemináriumi helyet szerezni, ahol a székek elmozdíthatók, papír és íróeszköz is szükséges. Különleges eszközökre, mint például audiovizuális eszközökre, vagy gyakorló anyagokra, a résztvevőknek szintén szükségük lehet. Ne felejtjük el a szeminárium megkezdése előtt ellenőrizni a felszerelés működőképességét. (Egy megjegyzés a modern technológia alkalmazásához: noha a technológia a képzést érdekessé és hatékonyvá teheti, ugyanakkor le is ronthatja azt és elvonhatja a figyelmet. Ezért különleges eszközöket csak akkor használjunk, ha értékesebbé teszi a szemináriumot.)
- Pénz. Lehetséges, hogy fizetni kell a szállásért, terembérletet, utazást, étkezést, képzési anyagok előállításáért, tolmácsolásért stb. Honnan fedezzük a költségeket: oktatási hatóságoktól, magántársaságoktól, alapítványoktól, a résztvevőktől? Kalkuláljuk ki a kiadásokat már a legelején. Ne becsljük alá!
- Kommunikáció a résztvevőkkel, trénerekkel és a támogatókkal. Juttassunk nekik meghívó leveleket, a résztvevőknek jelöljük meg a jelentkezési határidőt. Már előre szükség lehet a programra és néhány képzési anyagra. Lehet, hogy össze kell jönni az oktatóknak a képzés előtt. Levélben, telefonon vagy faxon érintkezniük kell a szemináriumi tervezetek miatt és el kell döntenie, ki mit csinál majd. A támogatók tudni akarják, mikor küldjék a pénzt és mire fogják költeni azt.
- Hogyan épüljön fel a képzés? A képzés után valószínűleg építeni szeretnénk azon kapcsolatokra, melyeket létrehoztunk és mindarra a jártasságra, amit megszereztünk. Ezért:
 - kérjük ki a szemináriumi résztvevők javaslatait, észrevételeiket és kritikáját a képzésről.
 - névtelen kérdőívek segíthetnek ebben olyan kérdésekkel, mint pl. „Melyik volt a leginkább/legkevésbé hasznos része a képzésnek?”
 - cseréljük ki egymás címét, telefonszámát
 - indítsunk hírlevelet ötletekkel, tapasztalatokkal, információkkal
 - szervezzünk további képzéseket a résztvevők által leghasznosabbnak ítélt témákról.

Egy példa az emberi jogok oktatására, szervezett képzésre

Az alábbi háromnapos emberi jogi képzési program mintájául különböző, az Amnesty International által szervezett képzések szolgáltak, amelyeket Közép- és Kelet-Európa országaiban rendeztek 1995-ben és 1996-ban. Gyakorlati feladatokból, kiselőadásokból, és beszélgetésekből áll. A gyakorlatok leírása e kézikönyv más részeiben megtalálható. A kiselőadások a kézikönyv Első részében leírt információkon alapulnak. A napirend egyes szakaszai időtartamának meghatározása hozzávetőleges, egy napi anyag kb. hétórás. Ez a képzési anyag felhasználható tanárok, vagy más érdeklődők tanítására bárhol Közép- és Kelet-Európában, de remélhetőleg elindítja majd saját ötletek alkalmazását is, hiszen a trénernek vannak leginkább tisztában azzal, mi az, ami a helyi szükségleteknek a leginkább megfelel.
(A program részei a Nancy Flowers és Ellen Moore által kidolgozott workshop-modellre épülnek.)

Első nap – Az emberi jogok bevezetése

- A résztvevők megérkezése (15 perc)
- Anyagok, és névkitűzők (egy darab papír és gombostű is megteszi) kiosztása (a kézikönyv Első, Második, és Ötödik része hasznos lehet most)
- Bevezetés (15 perc)
- A vendéglátó szervezet és más együttműködő partnerek bemutatása
- Bemelegítés (15 perc)
- Mindenki (a tréner is) bemutatkozik (felhasználható a névtanulós játék a 65-ik oldalról)
- Észrevételek (10 perc)
- Mutassuk be a napirendet és a módszerünket. Magyarázzuk el, hogy a program változhat, attól függően, hogyan értékeli a résztvevők a napot (a képzés értékeléséről lásd bővebben a 137. oldalt)
- Elvárások (20 perc)
- Kérdezzük a résztvevőket: „Mit vártok a képzéstől?” Ha szükséges leírhatják gondolataikat, mielőtt megosztják a csoporttal elvárásaikat. Írjuk fel egy nagy papírra ezeket, és őrizzük meg az utolsó napig. Ha néhány résztvevőnek olyan elvárásai vannak, amelyek nem vágnak egybe a képzés témájával, jegyezzük fel ezeket. Amennyiben ez megoldható, beszéljük meg velük a szünetben, melyek azok a dolgok, amelyek őket is érdeklik.
- Szünet (30 perc)
 - Kiselőadás (15 perc)
- „Mik azok az emberi jogok?” (Lásd a 6. oldalt)
- A képzeletbeli ország (60-75 perc)
- Gyakorlat, amely során a résztvevők megalkotnak egy emberi jogi dokumentumot az új ország számára (Lásd a 83. oldalt)
- Ebéd (90 perc)
 - Kiselőadás (15 perc)
- „Mi az a EJO?” (Lásd az 8. oldalt)
- Az EJENY– videoanyag megtekintése és megbeszélése (45 perc)
 - Jogok az újságokban (60 perc)
- A résztvevők helyi magazinokat és újságokat tanulmányoznak és példákat keresnek a jogok gyakorlására, megsértésére, védelmére, és konfliktusaikra. (Lásd a 91. oldalt)
- Szünet (30 perc)

- Személyes megjegyzések (15 perc)

Kérjük meg a résztvevőket, készítsék el a kurzus hátralévő részére magánválaszaikat a következő kérdésekre:

„Mit gondoltok, melyek a fő jogi témák manapság országotokban? Gondoljatok különösen azokra a helyzetekre, amikor a jogok konfliktusba kerülnek.” „Hogyan bánnak velük? Hogyan határozható ez meg? Van lehetséges megoldás?”

- Értékelés (15 perc)

Magyarázzuk el, hogy az értékelés nagyon fontos, mert segíti a trénereket a szeminárium résztvevői igények szerinti kialakításához. Kérjük a résztvevőket, adjanak névtelenül válaszokat a következő kérdésekre: „Mi tetszett a legjobban a mai napon? Mi tetszett a legkevésbé? Min változtatnál?” Gyűjtsük össze a válaszokat. Hagyjunk időt a trénereknek, hogy az este folyamán áttekinthessék ezeket. Ha lehetséges, alakítsuk át a képzést az igényeknek megfelelően. (A képzés értékeléséről bővebben lásd a 137. oldalt)

Második nap – A gyermekek jogai

- Bemelegítés (15 perc)

Aktív figyelem (Lásd a 85. oldalt)

- Visszajelzések (15 perc)

A trénerök összefoglalják az előző nap értékelését és a programváltozásokat

- „Melyek azok a jogok, amelyek a gyerekeknek különösen szükségesek?” (15 perc)

Használjuk az ötletbörze szabályait (Lásd a 31. oldalt)

- Kiselőadás (15 perc)

A Gyermekek Jogairól Szóló Egyezmény és a hozzá kapcsolódó kérdések a 127. oldalról. Ha van idő, kis csoportokban készíthetnek listát az Egyezmény azon cikkeiről, amelyeket betartanak, illetve amelyeket nem tartanak be a saját országukban.

- Jogok a kerékben (60 perc)

A 117. oldali gyakorlat adaptációja, a résztvevők feleleveníthetik, mikor álltak ki jogaikért gyermekkorukban.

- Szünet (30 perc)

- „Forgószínpad” tanítási módszer (az első 60 perc)

A résztvevőket négy csoportba osztjuk. Minden csoport turnusokban meglátogatja a terem négy sarkát. Minden sarokban különböző gyakorlatokat mutatnak be a trénerök. Ők nem hagyják el a helyüket, tehát minden tréner négyszer mutatja be ugyanazt a gyakorlatot a négy különböző csoportnak. Minden demonstráció 30 percig tart – 25 perc maga a gyakorlat bemutatása és 5 perc arra, hogy a résztvevők a gyakorlatban használt módszert, ismereteket, attitűdöket és készségeket megfogalmazzák. (Lásd az 8. oldalt) A „Forgószínpad” jó módja különféle feladatok gyors bemutatásának.

Íme négy rövid gyakorlat, amely például jól alkalmazható:

1. Előnyök és hátrányok (Lásd a 106. oldalt)
2. A naptárjáték (Lásd a 63. oldalt)
3. Konfliktushálók (Lásd a 72. oldalt)
4. Ismerd meg az almád! (Lásd a 66. oldalt)

Megjegyzés:

Ennek a négy gyakorlatnak a hosszúsága 30 és 60 perc közé esik. A Forgószínpad során mindenkinek szüksége van legalább 30 percre. Lehetséges, hogy ez az egyes gyakorlatoknak csak a fő részét engedi bemutatni, ha a 30 perc letelt, és a gyakorlat még nem fejeződött be, de a csoportoknak már helyet kell cserélniük: magyarázzuk el gyorsan a résztvevőknek a gyakorlat fennmaradó, be nem mutatott részét. Ne késleltessük a Forgószínpad haladását, tartsuk be az időtartamot, amelyben megállapodtunk.

- Ebéd: 90 perc
(Ebédszünetet tarthatunk a Forgószínpad közben – félidőben, amikor az egyes csoportoknak már csak két állomás van hátra)
- A Forgószínpad módszer tanításának folytatása (a második 60 perc)
- Szünet: 30 perc
- Kiselőadás (30 perc)
„Hogyan tervezzük meg emberi jogi tanítási gyakorlatainkat?” (Lásd a 34. oldalt)
- A nap értékelése (15 perc)

Harmadik nap – vigyük magunkkal az emberi jogok oktatásának módszereit!

- Bemelegítés (30 perc)
„Quick Quiz” (gyors kvíz) a 41. oldalról
- Visszajelzések (15 perc)
A trénerök összegzik a megelőző nap értékelését és a programban történt esetleges változásokat ismertetik.
- Minielőadás (15 perc)
Az Emberi Jogok Oktatása és a Nemzeti Alaptanterv
- „Hogyan válhat nemzeti tantervünk részévé az Emberi Jogok Oktatása?” (30 perc)
Használjuk az ötletbörze szabályait (Lásd 31. oldalt) a fenti kérdést feltéve a résztvevőknek. Az emberi jogok tantervbe építéséhez szükséges további információkért nézzük meg a 25. oldalon leírtakat.
- Személyes megjegyzések (15 perc)
Kérjük meg a résztvevőket, hogy írják le véleményüket a következő kérdésről: „Személy szerint hogyan tudnád az Emberi Jogok Oktatását bevezetni az osztályban, az iskolában vagy más közösségben?”
- Tervezzük meg a saját gyakorlatainkat (90 perc)
Készíttessünk a résztvevőkkel listát, melyek azok az emberi jogi témák, amelyeket a legszívesebben tanítanának. Kérjük meg őket, hogy egyénenként vagy kis csoportokban dolgozva hozzanak létre egy emberi jogi leckét kedvenc témáikból, ezek során felhasználhatják a saját oktatási tapasztalataikat. Ha szükséges, segítsünk a résztvevőknek összefoglalni a második napon elhangzott „Hogyan tervezzük meg saját Emberi jogi oktatási gyakorlatainkat” c. kiselőadást. (A résztvevők ebben a periódusban, ha szükséges, tarthatnak szünetet)
- Ebéd (90 perc)
- Mintaóra bemutatása (60 perc)
(Ennek nem kell tökéletesnek és teljesnek lennie – a gyakorlat célja a létrehozott anyagok első kipróbálása)

- Vissza a valóságba (30 perc)

A résztvevők alkossanak csoportokat, és minden csoport készítsen két listát. Az egyik azokat a tényezőket tartalmazza, amelyek segíthetnek az Emberi Jogok Oktatásának otthoni megvalósításában, a másik azokat a tényezőket, amelyek akadályozzák annak alkalmazását. Kérjük a csoportokat, hasonlítsák össze az elkészült listákat. A segítőlistára kerültek vagy az akadályok listáján szereplők vannak-e túlsúlyban? Hogyan győzhetnénk le ezeket az akadályokat?

- Végső értékelés (30 perc)

Kérjük a résztvevőket, válaszoljanak a 137. oldalon bemutatott részletes értékelőlap kérdéseire.

- „Kibeszélés”

Vegyük elő az elvárások listáját, amit az első nap készítettünk. Adjuk meg a résztvevőknek a lehetőséget, hogy elmondhassák, vajon teljesültek-e várakozásaik, és bármi mást is elmondhassanak, ami még a szívüket nyomja. Ne feledjük el, hogy nem kell beszélniük, ha nem akarnak.

- A bizonyítványok kiállítása

(Ez jó ötlet, különösen, ha a helyi oktatási hatóság aláírja)

Az emberi jogok oktatására szervezett képzés értékelése

Az általunk feltett kérdések kiértékelése sok szempontból hasznos lehet, például:

- biztosítja, hogy a trénerek tisztában legyenek azzal, mit akarnak a résztvevők
- azonnali visszacsatolást jelent a trénereknek (pozitívat és negatívat egyaránt) és ez segíti a tréning hátralévő részének és a legközelebbi képzésnek a tökéletesítését.
- megmutatja a résztvevőknek, hogy fontos a véleményük
- a megszerzett információkat érdemes megmutatni a lehetséges támogatóknak

(Ez az értékelési javaslat a Felisa Tibbits által írott „Evaluation of In-Service Teacher Trainings” c. esszén alapul).

A résztvevők által általában névtelenül, naponta és/vagy a kurzus végén kitöltött értékelőlapok hasznosak. Az informális visszajelzések érkehetnek szóban az egész csoporttal tartott megbeszélésen, vagy kisebb, meghittebb csoportokban, és a tréner eldöntheti, hogy megosztja-e ezeket a visszajelzéseket a többi oktatóval. A névtelen értékelőlapok lehetnek részletesek vagy rövidek. A napi értékeléshez alkalmasabb rövid tesztek adni, a tréning végén, amikor a képzést befejeztük, a részletes kérdőívet kitöltetni. A végső kérdőívben kívánatos lenne arra a kérdésre is választ találni, hogy a résztvevők hogyan szándékozzák az emberi jogok tanítását bevezetni az osztályukban az elkövetkezendő négy vagy hat hónapban.

Ízelítő egy rövid értékelő lapból:

1. Mi volt az, ami a mai napon a leginkább tetszett?
2. Mi az, ami a legkevésbé?
3. Milyen javaslatod van a fejlesztésre?

(Mivel ez csak néhány kérdés, fel lehet őket tenni szóban és írásban is, egy arra megfelelő helyen, vagy a résztvevők azt egyszerűen lemásolhatják. Ezzel a tréner takarékoskodhat az idővel.)

Ízelítő egy részletes értékelőlappól:

Véleményed szerint a képzés szervezési szempontból: (kérlek pipáld ki)

	Kiváló	Jó	Megfelelő	Gyenge
1. A szemináriumi helyiségek				
2. Szállás				
3. Étkezés				
4. Utazás				

Véleményed szerint a képzés oktatási szempontból:

Használd az alábbi értékelő skálát, hogy mennyire találsz használhatónak a képzés során a következő dolgokat:

1 = nagyon hasznos 2 = valamennyire hasznos 3 = nem túl hasznos

- Az emberi jogi dokumentumok lényegének megtanulása, e jogok védelmének ismerete és mechanizmusa.
- Az alkalmazott oktatási módszerek elsajátítása.
- Speciális emberi jogi gyakorlatok megtanulása, amelyeket az osztályban is alkalmazni lehet.
- Használd az alábbi értékelő skálát, hogy mennyire találsz használhatónak a képzés során a képzés egyes részeit:
1 = nagyon hasznos 2 = valamennyire hasznos 3 = nem túl hasznos
(Itt az igazi tesztben a képzés egyes részeit soroljuk fel, de ettől most eltekintünk)
- Mi volt a legértékesebb dolog számodra a képzésen?
- Mely vonatkozásban volt a legkevésbé hasznos a képzés?
- Milyen javaslataid vannak a képzés fejlesztésére?
- Hogyan foglalnád össze, amit tanultál az osztályod, iskolád vagy pedagógus társaid kérésére?

Ízelítő egy vizuális értékelési módszerből:

Az értékelésnek nem egyedüli módja az értékelőlappok kitöltése és a dolgok megvitatása.

Variálhatjuk az értékelési módszereinket, vagy ha rövid az időnk, akkor alkalmazhatjuk a vizuális értékelést. Íme egy példa erre az értékelési módszerre:

Csomagolópapírra (Tace pap) rajzoljunk fel egy céltáblát. (Különböző koncentrikus köröket rajzoljunk a „célfekete” – középpont – köré, és egyenes vonalakkal szeleteljük fel a köröket ugyanúgy, mint ahogyan ezt egy tortával tennénk. A szeletek száma attól függ, hogy hányféle dologra vagyunk kíváncsiak, mint például az egyéni tréningek, a szervezett témák stb.)

Mondjuk el a résztvevőknek, hogy a trénernek el fogják hagyni a termet. (Ezt a programot esetleg egy szünetben is végre lehet hajtani). Minden résztvevőnek egy jelet kell minden egyes darabba tenniük. Ha azt gondolják, hogy az adott rész kiváló volt, a jelüket a középponthez legközelebb álló részbe kell tenniük. Ha azt gondolják, hogy az adott dolog nem volt hasznos, akkor a jeleiket valamely külsőbb körbe kell tenniük.

Hasznos szervezetek

Az alábbi szervezetek készítenek Emberi Jogi oktatási anyagokat, tartanak képzéseket és adnak tanácsokat is. Emlékezzenek arra, hogy nagyon pontosan kell megfogalmazni a kért segítség természetét, mert legtöbbjük kicsi szervezet és munkatársaik igen elfoglaltak.

Szervezet: Council of Europe

Cím: Directorate of Education, Culture and Sport, F-67075 Strasbourg Cedex, France

Tel.: (339 884 13073, Fax: (33) 884 12753

Dokumentációt, tréninget biztosít, valamint támogatja az emberi jogokat és az európai együttműködést. Az Európa Tanács Emberi Jogi Információs Központja (címe ugyanaz) együttműködik az Emberi Jogi Dokumentációs Központtal, amely több közép-kelet európai országban is létezik már.

Szervezet: Netherlands Helsinki Committee – Human Rights Education Programs

Cím: Jansveld 44, 3512 BH Utrecht, the Netherlands

Tel.: (31) 1 30 2302 535, Fax: (31) 1 30 2302 524

E-mail: 102402.2402@compuserve.com

Helyi partnerekkel dolgozik Romániában, Albániában, Ukrajnában és Észtországban.

Tananyagokat fejleszt és tanárokat képez Emberi Jogi Oktatásra.

Szervezet: Milan Šimečka Foundation

Cím: Hviezdoslavovo nám. 17, 811 02 Bratislava, Slovakia

Tel./Fax: (421) 7 333 552

E-mail: MSF@MSF.SANET.SK

Könyveket, kazettákat és videót készít az emberi jogi oktatáshoz valamint workshopokat tart általános és középiskolai tanároknak úgy, mint oktatáspolitikai szakembereknek.

Szervezet: Canadian Human Rights Foundation

Cím: 1425, Rene-Levesque Blvd. W, Suit 307, Montreal, Canada H3G 1T7

Tel.: (1) 514 954 0382, Fax: (1) 514 954 0659

E-mail: CHRF@VIR.COM

„Beszéljünk a jogokról” negyedévi folyóiratot adnak ki. Nemzetközi emberi jogi képzési programjuk van, amelyre több, mint 100 résztvevő érkezik kb. 35 országból és vesz részt a 3 hetes intenzív tréningen minden év június-július fordulóján. Célja, hogy támogassa a gyakorlati eszköztár megerősítését az emberi jogi munkában, segítse az emberi jogi eszközök megértését és a közöttük lévő kapcsolatot, valamint hálózatok és aktív kapcsolatok létrejöttét. A munkanyelv angol és francia.

Szervezet: The Citizenship Foundation

Cím: Weddel haouse, 13 West Smithfield, London EC1A 9HY

Tel.: (44) 171 236 2171, Fax: (44) 171 329 3702

E-mail: CITIFOU@GN.APC.ORG

Polgári ismeretek tanításához készítenek tananyagokat, ezek közül néhány orosz és más nyelven is elérhető, minden korosztályú gyermek számára.

Szervezet: Obsestvo Memorial
Cím: Maly Karetny 12, Moscow 103151
Tel.: (7) 095 299 1180

Ellenőrzi az emberi jogok érvényesülését és tiltakozik azok megsértése ellen Oroszországban, valamint törekszik a sztálinizmus áldozatainak rehabilitálására. Aktív emberi jogi oktatási programjuk is van. Vannak szervezeteik Oroszország szerte és a FÁK országokban is.

Szervezet: Polish Helsinki Foundation for Human Rights
Cím: Maryla Nowicka, Bracka 18, apt. 62, 00-028 Warsaw, Poland
Tel./Fax: (48) 22 26 98 75

Kiterjedt emberi jogi oktatási programjuk van, beleértve az egyetemi kurzusokat, a rendőrség, börtönőrök, újságírók és bírók képzését. Oktatnak a tévén, filmekben és az írott sajtón keresztül.

Szervezet: Magna Charta, Centre for Human Rights Promotion
Cím: Vojnoviceva 26, 10000 Zagreb, Croatia
Tel./Fax: (385) 1 412 420
E-mail: MILENA.BEADER@ZAMIR-ZG.ZTN.APC.ORG

Szerb és horvát nyelvű emberi jogi oktatási anyagokból könyvtárral rendelkeznek és emberi jogi képzéseket szerveznek.

Szervezet: Amnesty International – Europe Development Team
Cím: Amnesty International, International Secretariat, 1 Easton Street, London, WC1X 8DJ, United Kingdom
Tel./Fax: (44) 171 413 5500, Fax: (44) 171 956 1157
E-mail: AMNESTYIS@GN.APC.ORG

Segítenek kapcsolatokat kiépíteni országon belül, más országokkal Kelet- és Közép-Európában, mindazoknak, akik érdekeltek az emberi jogokban és annak oktatásában.

Szervezet: Institute for Pedagogical Research
Cím: Petrit Muka, Vice-Director, In-Service Training
Rruga 'Naim Fraseri' 37, Tirana, Albania
Tel./Fax: (355) 42 238 60

Az intézet kiadványa Az Emberi Jogokért Cselekvő Gyermekek Könyve, az 1-8. osztályos tanulók, részére, valamint a hozzá tartozó tanári kézikönyv. Ezek az anyagok együttesen szolgálják az országszerte szervezett intenzív tréningeket.

Szervezet: Ukrainian Centre for Human Rights
Cím: Ludmyla Zablotska, Chervonoarmiiska 64, UKR-252005 Kyiv, Ukraine
Tel./Fax: (7) 44 227 2124

A Központ emberi jogi oktatási programot fejleszt, tanulóknak szóló szöveggel és tanári módszertani kézikönyvvel, amelyet a 10 osztályos iskolák használnak Ukrajnában.

Szervezet: Education in Human Rights Network (EIHRN)

Cím: Audrey Osler, Secretary, EIHRN, c/o School of Education, University of Birmingham, Birmingham, England, B15 2TT

Tel.: (44) 121 414 3344, Fax: (44) 121 414 4865

1987-ben létrehozott szervezet, amelyet egyének informális csoportja és az emberi jogi oktatásban érdekelt szervezetek alkotnak. A hálózat adja ki az „Emberi Jogi Oktatási Hírlevél” című kiadványt, amely hozzáférhető Margot Brown-tól (University College of Ripon and York St. John, Lord Mayor’s Walk, York, England YO3 7EX) A hálózat évente nyári egyetemet tart, főleg az UK-ból származó résztvevőkkel.

Szervezet: North American Partners for Human Rights Education (NAPHRE)

Cím: University of Minnesota Human Rights Center, 229 – 19th Avenue South, Minneapolis, Minnesota, USA 55455

Tel.: (1) 616 626 0041, Fax: (1) 612 625 2011

E-mail: NFLOWERS@IGC.APC.ORG

A NAPHRE tagság (35 USD) „The Fourth R” Hírújság előfizetését, az írott anyagokhoz való hozzáférést és a HREC konzultációs lehetőségét tartalmazza. A hírlevélben szerepel sok NAPHRE tagszervezet, információk konferenciákról és emberi jogi képzésekről. A NAPHRE partnerei: AI USA, AI KANADA és a Polgári és Jogi Nevelés Nemzeti Intézete.

Szervezet: The World Association for the School as an Instrument of Peace (EIP)

Cím: 5 rue Simplon, CH-1207 Geneva, Switzerland

Tel./Fax: (41) 22 736 4452

Az EIP nemzetközi, nem kormányzati szervezet, amelynek konzultatív státusa van az ENSZ-hez, az UNESCO-hoz, az ILO-hoz és az Európa Tanácshoz. 1984-ben az EIP létrehozta az Emberi Jogok és a Béke Oktatásának Képzési Központját (CIFEDHOP). A CIFEDHOP nemzetközi alapítvány, amely általános, középiskolai és szakiskolai tanárokat, valamint tanárjelölteket képez emberi jogi oktatásra. Az éves képzési program nyelve az angol, a francia és a spanyol. Anyagi támogatást a kelet-európai résztvevők kérhetnek.

Hazai emberi jogi szervezetek:

Szervezet: Országgyűlési Biztosok (az állampolgári jogok, adatvédelmi, a nemzeti és etnikai kisebbségi jogok)

Cím: 1054 Budapest, Tüköry u. 3.

Tel.: 269 3510

Szervezet: Emberi Jogi Információs és Dokumentációs Központ

Cím: Budapest, 1085 József krt. 30-32.

Tel.: 303 5341, 303 5343, Fax: 303 5360

E-mail: embridok@mail.datanet.hu indok@C3.hu

Az Emberi Jogi Információs és Dokumentációs Központ fő tevékenységi köre az emberi jogokkal kapcsolatos dokumentáció-gyűjtés és információ-szolgáltatás. Alapvető feladatának azt tekinti, hogy kiterjedt dokumentációs bázis létrehozásával, konferenciák, szakmai és népszerűsítő programok szervezésével, kiadványok megjelentetésével segítse az emberi jogi kérdésekben való tájékozódást és a nemzetközi normáknak megfelelő szemlélet erősödését.

Kiadvány: Emberi Jogi Mi Micsoda; Fórumok, Szervezetek, Kiadványok, Budapest, 1998

Szervezet: Alapítvány az Emberi Jogok és a Béke Oktatásért (EJBO)

Cím: 1014 Budapest, Uri u. 49.

Tel./Fax: 224 0782

E-mail: h11397bor@ella.hu

Az EJBO Alapítvány elsősorban az emberi jogok, a béke, és a demokrácia értékeinek oktatása területén teszi hozzáférhetővé a tanárok, fiatalok és az érdeklődők számára a rendelkezésre álló tudást, információt és szakirodalmat. Képzéseket, hazai és nemzetközi konferenciákat, fórumokat szervez, módszertani anyagokat adaptál, illetve fejleszt és kutatásokat végez az emberi jogok oktatása területén.

Nemzetközi szervezetek hazai képviselői:

ENSZ Menekültügyi Főbiztosság Budapesti Képviselő

1126 Budapest, Gyimes u. 3/B

Tel.: 212 3122, Fax: 351 7029

Európai Ifjúsági Központ Budapest – Európa Tanács

1024 Budapest, Zivatar u. 1-3.

Tel.: 212 5201, Fax: 212 4076

E-mail: secretariat@eycb.hu Internet: www.eycb.hu

Nemzetközi Migrációs Szervezet

1075 Budapest, Madách Imre u. 8.

Tel.: 322 2787, Fax: 322 3284

ENSZ Gyermekalap UNICEF Magyar Nemzeti Bizottság

1027 Budapest, Varsányi Irén u. 26-34.

Tel.: 201 4923, Fax: 355 5019

Európa Tanács Információs és Dokumentációs Központja

1055 Budapest, Kossuth tér 1-3.

Amnesty International Magyarország

1399 Budapest Pf.: 701/343

Lehetséges támogatók

Az alábbi szervezetek adhatnak pénzt, hogy segítsék az Emberi Jogi Oktatási munkát. Íme néhány tanács, ahhoz, hogy a pályázat sikeres legyen.

- Először írd egy rövid levelet, amelyben tájékoztatást kérsz a pályázati eljárás részleteiről. Pontosítsd az általad igényelt segítség típusát, és azt, hogy milyen összeget jelent ez. Légy rövid.
- A támogató küld majd egy pályázati formanyomtatványt, vagy kér egy pályázati anyagot.
- Amennyiben te állítod össze a pályázati anyagot, úgy annak tartalmaznia kell az alábbiakat:
 - rövid bemutatkozást magadról, a szervezetedről
 - az igényt (mit kérsz? milyen értékben?)
 - írd le miért van szükség arra, amit kérsz. Mellékelj világos költségvetést.
- A támogatótól meg fogod kapni a támogató vagy elutasító választ. A legtöbbjüknél van felső határa a támogatási összegnek. Amennyiben a támogató elutasító, úgy próbálkozz valahol máshol. Ha a támogatást munkadíjra adták például, nem lehet másra költeni (mondjuk számítógépre), bármennyire szükséges lenne is. Erre másik pályázatot kell írni.

Szervezet: Council of Europe
Cím: BP 431 R6, F-67006, Strasbourg Cedex, France
Tel. 33 88 412000
Fax 33 88 412781/82/83
Kapcsolattartó személy: Human Rights Directorate

Szervezet: European Human Rights Foundation
Cím: 70, Avenue Michelange, B-1040 Brussels, Belgium
Tel. 32 2 7368405

Szervezet: Open Society Foundation (Nyitott Társadalom Alapítvány)
Soros Alapítvány
Cím: Irodák a legtöbb kelet- és közép-európai országban található

Szervezet: Charity Know How
Cím: 114/118 Southampton Row, GB-London WC1B 5AA
Tel. 44 71 8317798

Szervezet: National Endowment for Democracy
Cím: 1011 15th Street, N.W., suite 700, Washington D.C. 20005, USA
Kapcsolattartó személy: Mr. Rodger Potocki

Szervezet: The Foundation for Civil Society
Cím: 1270 Avenue of Americas, suite 609, New York, New York 10020
Kapcsolattartó személy: Mr. Eric Nonacs or Ms. Barbara McAndrew

Szervezet: Ford Foundation
Cím: 320 East 43rd St., New York, N.Y. 10017, USA
Kapcsolattartó személy: Mr. Joseph Schull

Szervezet: Soros Foundation/Open Society Foundation
Cím: 888 Seventh Avenue, New York, NY 10106, USA
Tel.: 1 212 7572323

Szervezet: Firth Foundation
Cím: 201 Sansome St, No. 1000, San Francisco, CA 94104, USA
Tel.: 1 202 7453950

Szervezet: NICEL
Cím: 711 G Street, Washington, DC, 20003-2861, USA
Kapcsolattartó személy: Mr. Edward O'Brien

Szervezet: German Marshall Fund
Cím: 11 Dupont Circle, NW, Washington, DC.20036, USA

Szervezet: European Cultural Foundation
Cím: Jan van Goyenkade 5, 1075 HN Amsterdam, The Netherlands
Tel.: 31 20 676 0222 Fax: 675 2231

Hasznos magyar nyelvű kiadványok

Emberi jogok
Nemzetközi Okmányok Gyűjteménye
Egyesült Nemzetek, New York, 1988
(Magyar kiadás 1993)

ABC emberi jogok oktatása – Gyakorlati útmutató általános és középiskolák számára
Egyesült Nemzetek, New York, 1989
(Magyar kiadás 1993)

Ismerd meg jogaidat!
Az emberi jogok albuma
Kiadja az Európa Tanács Információs és Dokumentációs Központja
Budapest, 1995

Jogaink – korlát a szabadsághoz
Az emberi jogokról és a világról – tizenéveseknek

Emberi jogok
Amnesty International és a Soros Alapítvány közös kiadása
Budapest, 1996

Egyezmény a gyermek jogairól
ENSZ Gyermekalap Magyar Nemzeti Bizottsága az UNICEF kiadványa
Budapest, 1992

Magyar Attila – Varga Ilona: Gyermekjogok az adatvédelem tükrében
Alkotmány- és Jogpolitikai Intézet (COLPI) kiadása
Budapest, 1997